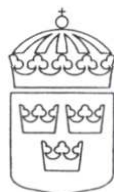

Riksdagens protokoll

1992/93:82

Onsdagen den 24 mars

Kl. 9.00 – 18.00

Protokoll
1992/93:82

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 18 mars.

*Arbetsmarknads-
politik*

2 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Justitieutskottets betänkanden 1992/93:JuU16–JuU20
Lagutskottets betänkanden 1992/93:LU27 och LU29–LU33
Socialutskottets betänkanden 1992/93:SoU14, SoU16 och SoU17

3 § Arbetsmarknadspolitik

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1992/93:AU11 Arbetsmarknadspolitik (prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 1 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Situationen på arbetsmarknaden är allvarlig. Arbetslöshets-siffrorna når tal som vi inte är vana vid i vårt land. Det är därför synnerligen angeläget att vi såsom politiker anstränger oss till det yttersta för att finna gemensamma lösningar på detta allvarliga problem.

De senaste dagarnas kontakter mellan regeringspartierna och Socialdemokraterna har lett fram till slutsatsen att man bör bearbeta de rådande problemen ytterligare.

I går togs initiativ till sonderingar mellan företrädare för regeringen och Socialdemokraterna. Då blev man på ömse håll överens om att fortsätta kontakterna om den ekonomiska politiken och arbetsmarknadspolitiken.

I detta läge finns det skäl att avvakta med ställningstaganden i de frågor som behandlas i arbetsmarknadsutskottets betänkande AU11 och som kan komma att beröras vid förnyat övervägande. Härigenom ges ytterligare rådrum, vilket i sin tur bör ge en bättre grund för beslut i ärendet.

Fru talman! Mot denna bakgrund hemställer jag att betänkandet AU11 återförvisas till arbetsmarknadsutskottet för ytterligare beredning.

Anf. 2 INGELA THALÉN (s):

Fru talman! 600 000 människor står utanför den vanliga arbetsmarknaden. Både för dem och för alla oss andra bör den viktigaste politiska uppgiften vara att föra en politik som leder till arbete. En andra viktig uppgift måste vara att inte låta de arbetslösa betala det dubbla priset: dels genom deras arbetslöshet, dels genom att deras ersättning under arbetslöshet och utbildning sänks.

Vi socialdemokrater tog i fredags initiativ till att dagens förslag till beslut om sänkta ersättningar till de arbetslösa inte genomförs. I stället vill vi pröva förutsättningarna för att, genom att få fler i arbete och utbildning, förstärka arbetslinjen och statsfinanserna.

Vi välkomnar regeringspartiernas tillmötesgående vad gäller att inte nu driva igenom ett beslut om försämringar för de arbetslösa. Nu återstår att se om regeringspartierna är beredda att dela vår grundsyn att det krävs omedelbara insatser för att få ner arbetslösheten och därmed också angripa det främsta skälet till att budgetunderskottet växer så alarmerande.

Bakgrunden till vårt initiativ är följande:

Enligt vår mening beror budgetunderskottet i statsfinanserna i allt väsentligt på att produktionen krymper och arbetslösheten växer. Det är därför angeläget att snabbt få en tillväxtinriktad politik, som gör det möjligt att varaktigt förbättra statsfinanserna.

Socialdemokraterna har föreslagit att 190 000 arbets- och utbildningsplatser skall inrättas. Våra förslag utgick från de prognoser som redovisades i finansplanen. Det står nu klart att utvecklingen på arbetsmarknaden blir ännu sämre och att insatserna måste förstärkas.

Omfattningen av och avvägningen mellan åtgärder som stimulerar den inhemska efterfrågan och olika arbetsmarknadspolitiska insatser liksom utgiftsbegränsningar kan slutligen bedömas när Konjunkturinstitutet har lagt fram sina nya prognoser.

Regeringens förslag om att försäkra arbetslöshetsförsäkringen lägger en-sidigt bördorna på de arbetslösa. För många arbetslösa med låga inkomster innebär förslaget en mycket allvarlig försämring av ekonomin, särskilt be-tungande för den snabbt växande gruppen av långtidsarbetslösa. Försäm-ringen drabbar också löntagare med medelinkomster, vilka i många fall kom-mer att ha bara 50–60 % av sin tidigare inkomst.

Vi socialdemokrater har av dessa skäl i arbetsmarknadsutskottet avvisat regeringens förslag. Vi anser att man kan åstadkomma minst lika stora för-stärkningar av statsfinanserna genom att sätta in aktiva åtgärder, som för-hindrar arbetslösheten och uppkomsten av den statsfinansiellt mycket be-tungande långtidsarbetslösheten.

Den arbetsgrupp som vi har föreslagit skall före kompletteringspropositio-nen pröva alternativ till försämrade arbetslöshetsersättning genom att fler kan arbeta och utbilda sig. Jag ser tre viktiga uppgifter för denna arbetsgrupp: För det första att klarlägga hur statsfinanserna kan stärkas genom att arbets-lösheten minskar, för det andra att klarlägga på vilket sätt statsfinanserna stärks genom rätt val av insatser samt, för det tredje, att klargöra behovet av insatser mot långtidsarbetslösheten, så att denna kan brytas.

Mot denna bakgrund, fru talman, yrkar jag bifall till förslaget om återremiss.

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

Anf. 3 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Det skall gå fort nu, har jag förstått. Jag hade anmält mig till ett längre anförande beträffande arbetsmarknadsutskottets betänkande 11. Jag har nu fått reda på att det inte skall avgöras i dag, och för återremiss räcker det med en tredjedel av rösterna. Jag förstår att en förkrossande majoritet vill ha återremiss. Men det tillhör ju ändå demokratins spelregler att man har rätt att yttra sig, inte minst i denna kammare.

Vad har då hänt? Det vet inte vi från Vänsterpartiet. Det vet inte jag, som sitter i arbetsmarknadsutskottet. Men av tidningsuppgifter att döma skall några diskutera om något. Jag har inte kunnat finna, när jag har lyssnat på uttalanden från de berörda, riktigt vilka som skall diskutera. Är det utskottet? Får jag vara med? Är det någon arbetsgrupp? Är det partiledningarna? Vad skall man diskutera? Inte heller detta förefaller man vara ense om.

Det brukar pratas om sandlådan i politiken. Man kritiserar riksdagen. Men för mig och för Vänsterpartiet är det i första hand regeringen som inte är operativ. Därför har vi begärt att regeringen skall bytas ut. Den är inbördes splittrad. Den saknar uppenbarligen stöd i riksdagen. I fråga efter fråga hamnar den i ett vakuum.

Regeringen föreslår väldigt litet på arbetsmarknadspolitikens område. Prognoserna slår ständigt fel. Detta är mycket allvarligt i en fråga som berör så många människor och som berör hela Sveriges ekonomi.

Riksdagen då – är det sandlådan? Jag vet inte riktigt vad man menar med sandlådan. Jag är ju ganska ny här. Men nog tycker jag åtminstone att riksdagen är impotent i många frågor. När det gäller arbetsmarknadsutskottet vill jag för riksdagens ledamöter – många är ju här i dag – tillstå att mycket litet har skett i denna avgörande fråga. Det råder en oerhörd passivitet, och initiativ från oss och även från Socialdemokraterna förbigås i stort sett med tystnad.

En del andra utskott har gjort något, t.ex. trafikutskottet och utbildningsutskottet, men arbetsmarknadsutskottet gör praktiskt taget ingenting i denna fråga. I andra frågor däremot, som vi skall behandla senare, när det handlar om lagförslag om deltidarbetslöshet och när det handlar om juridiska tolkningar av företagarbegreppet i arbetslöshetsförsäkringen, görs det en hel del. Det är inte minst arbetsmarknadsutskottets kansli som förser oss med underlag. När det gäller denna fråga ankommer det faktiskt på oss riksdagsledamöter såsom representanter för våra partier att visa politisk vilja och politisk potens, men det har vi inte gjort i utskottet.

Arbetslöshetskrisen är den fundamentala krisen i Sverige. Den hänger ihop inte bara med det som arbetsmarknadsutskottet hanterar, utan den hänger ihop med hela riksdagens politik, inte minst den ekonomiska politiken och finanspolitiken. Den hänger ihop med näringspolitiken, trafikpolitiken, utbildningspolitiken osv. Därför har partierna i oppositionen lagt fram förslag om ett brett spektrum av frågor.

I samband härmed handlar det faktiskt också om finansiering. Där tycker vi att vi från Vänsterpartiet har varit mer ansvarsfulla än socialdemokratin.

*Arbetsmarknads-
politik*

Vi har lagt våra kort på bordet, och vi är också beredda att spela korten. Vi har gång på gång i finansutskottet, här i kammaren, i arbetsmarknadsutskottet och i andra utskott sagt: Kom med förslag, diskutera våra förslag.

Nu säger ni att vi är ett så litet parti. Men vi kan säga bra saker ändå. När vi t.ex. antog "krispropositionen" i höstas föreslog vi 2 miljarder kronor i aktiva åtgärdspengar till AMS. Frågan bara föll, ingen tog upp den. Sedan dröjde det någon vecka och AMS styrelse beslutade att föreslå motsvarande belopp. Regeringen föreslog i början av januari av de pengar som regeringen själv har att hantera ungefär samma belopp, för att över huvud taget ha kvar arbetsmarknadsutbildning och ungdomar i praktik.

Den här typen av bojkottpolitik mot konstruktiva förslag är mycket negativ för demokratin och för någon form av samförstånd när det gäller att dra Sverige ur krisen.

Låt mig säga att de förslag som vi har lagt fram handlar delvis om finansieringsfrågor. Det handlar om att öka statens intäkter men också om att genomföra besparingar. Vi har föreslagit ett tak i sjukförsäkringen. Vi har också antytt ett flertal förslag till strukturella förändringar på lång sikt.

Det handlar, menar vi, om att omfördela så att efterfrågan stärks genom att man inte låter pengarna stanna hos dem som är mycket sparbenägna, därför att de har så mycket pengar, utan ser till att få över pengar till dem som har det väldigt svårt. Det gäller inte minst de arbetslösa. Därför motsätter vi oss med bestämdhet besparingar i just arbetslöshetsförsäkring, KAS osv.

Det handlar om investeringsprogram inom industrin, infrastrukturprogram, ROT-program, närings- och regionalpolitik. Det handlar om att ställa medel till kommunernas förfogande, så att sysselsättningen där inte helt rasar under 1993 och 1994. Det handlar om arbetsmarknadspolitiska åtgärder för ungdom och utbildningsinsatser. Vi tror också att man måste inleda en strukturell reform som innebär en arbetstidsreduktion.

Vi har lagt fram en mängd förslag, och vi har finansiering för dessa. De har inte diskuterats seriöst.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 11 innehåller huvudsakligen två delar. Den ena handlar om neddragningar i socialförsäkringen, alltså arbetslöshetsförsäkring, KAS och utbildningsbidrag. Där har utskottet faktiskt kommit fram till ett bra förslag. Man säger nej till regeringens nedskärningar. Den andra delen består av en serie förslag – egentligen icke-förslag därför att man avstyrker förslag – som handlar om en aktivare arbetsmarknadspolitik, om att sätta människor i arbete så att behovet av kontantinsatser för passivitet blir mindre.

Så kommer jag till den egentliga frågan, frågan om återremiss. Det var en återremiss för ett tag sedan, men det ledde ju ingenvart. Man är rädd för politikerförakt, och man är rädd för samråd och diskussion. Skall vi ha det så att varje gång vi får en eller två månader på oss för att lösa ett problem, slutar det med återremiss? Någon grupp, kanske ett litet gäng, skall en natt få mangla fram ett resultat. Det är verkligen någonting som kommer att främja politikerförakt.

Återremissen måste vara meningsfull. Det måste resultera i rejäla åtgärder för en arbetslinje. Det får vara slut på passiviteten från regeringens och de borgerliga partiernas sida. Det måste bli efterfrågestimulans. Det måste

vara rejäla direkta insatser för att sätta människor i kompetenshöjande aktiviteter, t.ex. inom utbildningsområdet. Men det måste också finnas en fördelningspolitisk rättvisa i förslagen. Finns där inte det, är det en krigsförklaring mot svenska arbetarrörelsen, fackföreningsrörelsen och mot alla dem som har drabbats av Sveriges ekonomiska kris, som till icke ringa del har uppkommit genom misskötsel från regeringens sida av finanssystemen.

Det handlar om en djup förtroendefråga för det politiska systemet. Det gäller med andra ord att se till att de besparingar som regeringen har föreslagit kring arbetslöshetsförsäkringen inte kommer att beslutas av denna riksdag. Det vore det sämsta både ur rättvisesynpunkt och när det handlar om ekonomisk politik, dvs. att stimulera efterfrågan.

Uppgörelser i små gäng har vi fått nog av. Jag förstår den skräck som många socialdemokrater och många representanter för fackföreningsrörelsen i dag känner över att det återigen skall komma ett paket som inte bara är sakligt dåligt utan dessutom djupt orättfärdigt.

Förtroendet för den politiska processen bygger på öppenhet och ärlighet, så att det man säger och kommer överens om på något sätt också återfinns i politiken senare. Det handlar om att åstadkomma en konstruktiv diskussion. Det handlar om sakinnehållen i besluten och i överenskommelserna. Detta sakinnehåll måste bygga på principen arbete och rättvisa.

Lita på att Vänsterpartiet och våra representanter i utskott och kammare kommer att vara konstruktiva, om det handlar om ärliga försök att på allvar rätta till svensk ekonomi, få i gång tillväxten, sätta människor i arbete – detta under förutsättning att det är rättvisa förslag, att man inte skall pungslå dem som i dag inte har någonting. I så fall hoppas jag att proteststormen en gång för alla faller denna regering.

Sedan är det fråga om i vilka former dessa diskussioner förs. Jag har inte förstått av inläggen av Elver Jonsson och Ingela Thalén hur detta riktigt skall gå till. Vi är beredda att bidra konstruktivt. Vi kommer att ställa upp, och jag hoppas att sakdiskussionen kommer att föras i utskottet. Annars har ni ställt riksdagsarbetet återigen åt sidan. Då får vi mycket dåligt förtroende för politikerna i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Det av Elver Jonsson (fp) under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning bifölls med akklamation.

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att arbetsmarknadsutskottets betänkanden AU17, AU12, AU8 och AU10, bostadsutskottets betänkande BoU10 samt utbild-

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

*Arbetsmarknads-
politik*

4 § Vissa frågor om arbetslöshetsförsäkringen

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1992/93:AU17 Vissa frågor om arbetslöshetsförsäkringen.

Anf. 4 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Arbetsmarknadsutskottets betänkande 17 är faktiskt ett betänkande där det står en hel del och där utskottet har gjort en hel del. Där behandlas 150-dagarsregeln vid deltidsarbetslöshet. Det kommer ett rakt förslag från utskottet, som dessutom är enigt. Där behandlas arbetslöshetsersättning i samband med studier, och där behandlas arbetslöshetsförsäkringens täckning av företagare och anhöriga till företagare.

Det är till stora delar ett enigt utskott. Det är till stora delar mycket bra förslag, som bygger på en genomarbetning.

Det finns dock i vår meningsyttring ett förslag som vi tar upp, eftersom det har avstyrkts, och det skall jag återkomma till senare. Men jag vill redan nu yrka bifall till meningsyttringen.

På grund av olyckliga omständigheter var det en synpunkt som inte kom med i meningsyttringen. Jag vill därför yrka bifall till motion A458 av Elisabeth Persson m.fl., som handlar om rätt till utbildningsbidrag i förhållande till studier på deltid som sker i planlagd form på folkhögskolor.

Låt mig bara kort beröra dessa frågor. Vi – precis som många andra från flera partier – hade motionerat om 150-dagarsregeln. Det är ju inte så konstigt, eftersom det är en regel som blir alltmer absurd, inte minst i det rådande konjunkurläget. Den tvingar deltidsarbetslösa att bli heltidsarbetslösa efter 150 dagar. Jag tror att alla anser att detta är orimligt. Det är dessutom en mycket stor kvinnofråga, eftersom det är mest kvinnor som arbetar deltid.

Jag skall inte uppehålla mig vid någon diskussion om hur vi har resonerat. Det kan man läsa om i motionen. Jag anser att utskottet har fattat kloka beslut. Vi har i motion A233 sagt att frågan egentligen omfattar mycket mera än ersättningsrätten efter ett antal dagar. Det handlar om deltidsarbetslöshet och deltidstjänstgöring över huvud taget.

I dag är det möjligt att inrätta deltidstjänster hur som helst, vilket innebär att många människor som har deltid vill ha heltid. Det är ett ständigt kattrakande om hur man skall få upp arbetstiden. Detta är en fråga som i första hand berör kvinnor. Även kvinnor behöver arbeta heltid. De har också försörjningsansvar. Men i många fall kan det vara mycket svårt att ersätta deltidstjänstgöring med heltidstjänstgöring.

Vi har föreslagit en lagstiftning som ger rätt till heltid. Det är klart att detta är en komplicerad fråga. I sitt avslagsyrkande säger utskottet att detta skulle vända upp och ner på all svensk rättsordning. När man inrättar tjänster – om nu en heltid innebär sex, sju eller åtta timmar i framtiden – kan man alltid dela den behövliga arbetstiden i ett antal heltidstjänster. Därefter kan man

genom kollektivavtal förhandla – branschvis, företagsvis eller lokalt – om hur tiderna skall disponeras så att de på bästa sätt passar såväl produktion som den enskilde. Men vi har sett tillräckligt lång tid gå utan att det har hänt någonting på deltidsområdet.

Speciellt kvinnorna har sådana utomordentliga problem att öka sina arbetstider från deltid till heltid. I ett läge med ekonomiska problem blir det av försörjningsskäl allt viktigare att kunna gå över till heltid. Därför borde man sätta i gång ett lagstiftningsarbete i syfte att öka skyddet för och förstärka möjligheten till heltid. Detta kan genomföras utan att man säger att deltidstjänster skall förbjudas. Deltidstjänster uppkommer sedan när man – på det lokala planet, genom förhandlingar mellan de anställda och företaget – praktiskt organiserar arbetet. Det är skälet till att vi har en avvikande uppfattning och till att vi i vår meningsyttring har skrivit in förslaget om lagstiftning angående rätt till heltidsarbete. Men vi är medvetna om att det inte är en alldeles lätt fråga att lösa rent tekniskt och juridiskt.

När det gäller studier har vi i motion A458 föreslagit att det skall vara möjligt att kombinera deltidstudier på folkhögskola med ersättning. Man skall alltså likställa den här typen av studier med motsvarande studier som ger motsvarande kompetens inom komvux. Det gäller planlagda studier som ger kompetens inom olika ämnesområden och som bedrivs på deltid under förutsättningen att den studerande skall ha möjlighet att aktivt söka arbete, och om han får arbete så skall studierna avbrytas.

Jag håller med om att det inte skall råda alltför stor oklarhet. Det finns här ett problem i avvägningen mellan arbetsmarknadspolitiska åtgärder och studiefinansieringsåtgärder. Vi anser – och inte minst erfarenheten från det senaste året visar – att man måste kunna studera på folkhögskola för att höja sin kompetens och samtidigt ha kvar sin ersättning. Annars blir det – som det har varit under vintern – så att folk går tillbaka till passivitet, vilket aldrig kan gynna vare sig den enskilde eller samhället. Vi vill alltså att utbildningarna på komvux och på folkhögskolor skall jämföras. Jag yrkar bifall till motion A458.

Flera motioner från företrädare för andra partier hade samma innebörd, varav en del gick något längre. Dessa förslag byggde på heltidsstudier. I vår motion har vi – försiktiga som vi är – för att inte begå överbudsbrott föreslagit att det skall röra sig om deltidstudier, just för att garantera att dessa elever skall vara mycket aktiva när det gäller att söka arbete.

I samband med detta avvisar utskottet rent principiellt tanken på att man skulle kunna ha ett system med bidrag för högskolestudier som bedrivs av arbetsmarknadsskäl. Den möjligheten finns i dag, men den gäller utbildning som är riktad direkt till näringslivet. Vi har i en motion som behandlas i AU11 föreslagit att det skall vara möjligt att i individuella fall, när det bedöms vara särskilt rimligt för såväl arbetsmarknaden som individen, få ersättning vid annan utbildning. Men i det fallet skall kraven vara mycket hårda. Annars hamnar man i en direkt rättvisekonflikt när det gäller finansiering på den högre nivån.

Beträffande företagarbegreppet och frågan om hur man skall kunna ha en arbetslöshetsförsäkring som omfattar människor som har anknytning till företag vill jag yrka bifall till utskottets förslag. Det innebär i stort sett att

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

*Vissa frågor om
arbetslöshets-
försäkringen*

man går igenom rättsläget, funderar över hur lagstiftaren har tänkt sig och tar ställning till en del domslut som har fastställts. Vi anser att praxis har varit för sträng. Detta har uppmärksammats inte minst när det gäller anhöriga till företagare, t.ex. kvinnor som av jämlikhetsskäl har tagit del i skötseln av ett familjeföretag – ett jordbruk eller ett småföretag – och hjälpt till med bl.a. bokföring, samtidigt som de i huvudsak har sysslat med någonting annat, t.ex. inom äldreomsorgen. När dessa kvinnor sedan förlorar sitt arbete inom äldreomsorgen, får de ingen ersättning trots att de är med i facket och anslutna till a-kassan, eftersom de räknas som företagare. Detta upplevs som mycket orättvist. Där klargör utskottets skrivningar rättsläget så, att de värsta avarterna skall kunna undanröjas.

Slutligen vill jag yrka bifall till min meningsyttring och till motion A458 av Elisabeth Persson m.fl.

Anf. 5 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Fru talman! AU11 har nu återremitterats till utskottet. Därför blir inte diskussionen speciellt långdragen. Angående det betänkande som vi nu behandlar, AU17, råder det enighet i utskottet. Det finns därför ingen anledning att fälla så många ord i det sammanhanget.

Jag vill ändå säga något litet om den generella syn på arbetet och dess värde, som vi har inom kds. Som kristdemokrater anser vi att arbetet har ett oerhört stort värde, ett egenvärde. Det är ute i samhället som arbetsplatserna skapas. Det vi som politiker kan göra är att rätta till förhållandena, så att näringslivet kan fungera. Det betyder alltså att det är i de näringspolitiska ställningstagandena, genom skattepolitik och sådana politikområden som förutsättningarna för en tillväxtinriktad politik skapas.

Arbetsmarknadspolitiken kommer i den principiella synen något efter. När det som i just detta konjunkturläge inte går så bra att hålla sysselsättningen uppe, när efterfrågan viker och när vårt utlandsberoende slår igenom på ett sätt som inte någon av oss trodde var möjligt, kommer de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna i fokus. Men låt inte detta skymma det faktum att det är inom de övriga politiska områdena som förutsättningarna läggs för en politik som ger sysselsättning och en fullgod arbetsmarknad. Därmed inte sagt att arbetsmarknadspolitiken inte är oerhört viktig. Vi behöver den.

Så till betänkandet AU17. Här råder, som jag nämnde, enighet om de olika sakområden som vi behandlar; 150-dagarsregeln, arbetslöshetsersättning i samband med studier, företagares arbetslöshetsersättning och samordningsproblem mellan arbetslöshetsersättning och olika andra ersättningar. Även om detta med 150-dagarsregeln är besvärligt och knepigt kan vi inte vara statiska, utan här bör en förändring ske. Vi föreslår i utskottet att regeln skall ändras så att möjligheter öppnas för ersättning i dessa sammanhang.

När det gäller företagare föreslår vi att regeringen tar sig en funderare och definierar begreppet företagare, som nu har blivit för snävt. Det har i dag blivit för svårt att få ersättning. Hans Andersson nämnde ett exempel med en lantbrukarhustru som inte deltar i gårdens skötsel. Hon får ingen ersättning när hon blir uppsagd från något annat arbete. Så får det inte vara.

Jag har inga andra yrkanden än de som finns i betänkandet. Jag yrkar bifall till betänkande AU17.

Fru talman! Debatten verkar bli en aning avslagen. Anledningen till detta är att man har tagit bort den intressanta delen, som skulle ha ingått i denna debattrunda. Det var ju faktiskt från början sagt att man skulle debattera ersättningsnivån i a-kassan i samband med betänkande AU17. Nu har frågan återremitterats, därför finns det inte mycket mer att säga om den.

Beträffande Hans Anderssons beskrivning att det var majoritet i utskottet för att man inte skall sänka ersättningsnivån, vill jag säga att detta bara är en chimär. Det är faktiskt så att Ny demokrati inte har tagit ställning i den här frågan. Anledningen till att vi fick en majoritet för skrivningen var att vi socialdemokrater har ordförandeskapet i utskottet och därmed utslagsröst. Ny demokratis motioner innehåller förslag om att sänka ersättningsnivån till 70 %, dvs. en sänkning som är 10 % större än den som regeringen har aviserat. Därför tror jag inte att detta majoritetsförhållande hade klarat en omröstning i kammaren.

I betänkande AU17 behandlas frågor om arbetslöshetsersättning vid studier, egenföretagares rätt till arbetslöshetsersättning och samordningsfrågor mellan pension och a-kassa. Vi är överens om att regeringen skall återkomma i dessa frågor. Men jag vill samtidigt höja ett varnande finger för att låta arbetslöshetsersättningen bli någon sorts allmän slasktratt som skall klara alla problem i samhället. Man måste vara försiktig med definitionen av vilka människor som skall omfattas av arbetslöshetsförsäkringen. Det får inte bli någon sorts utfyllnadsersättning till företagare som för närvarande inte är så särskilt framgångsrika.

Det är positivt att vi har enats om att förändra 150-dagarsregeln. I dag måste tusentals deltidsarbetslösa – de flesta är kvinnor – säga upp sitt deltidsarbete och stämpla på heltid för att de över huvud taget skall kunna överleva. Detta har naturligtvis ökat i takt med de problem som har uppstått genom den arbetsmarknadspolitik som regeringen har fört och genom de indragningar som har gjorts för kommunerna. Detta slår huvudsakligen direkt mot kvinnorna, som i stället måste anlita arbetslöshetskassorna. Men jag tror inte att borttagandet av 150-dagarsregeln löser alla problem för dessa tjejer. Jag tror att man måste vidta åtgärder för att få bort den diskriminering i arbetslivet, som i huvudsak rör kvinnorna. Vid exempelvis schemaläggning av deras arbeten tas i större utsträckning tekniska hänsyn än till individens rätt till heltidsarbete.

Fru talman! Jag skall inte ytterligare förlänga denna avslagna debatt.

Fru talman! Detta betänkandes viktigaste punkter är tolkningen av företagarbegreppet och 150-dagarsregeln. Först något om 150-dagarsregeln, som enkelt kan sammanfattas med att det skall löna sig att arbeta. Medierna har visat upprörande fall där deltidsarbetande säger upp sig från deltidsjobb för att stämpla på heltid. I SKTF:s fackförbundstidning skriver man: Om du inte får något heltidsarbete inom 150 dagar så säg upp dig och bli arbetslös på heltid.

I Sverige är vi eniga om arbetslinjen. Varje timmes utfört vitt arbete är

bättre än arbetslöshet. Reglerna skall syfta till att minimera utslagningen. Det är därför vi nu begär att regeringen skall ändra reglerna.

Samtidigt bör man inte blunda för skälet till tidigare tvekan. Man kan förstå tidigare regeringar i detta avseende. Risk för missbruk föreligger utan tvekan. Det blir sannolikt svårt att förhindra. Utskottet har därför försökt att lägga in ett kontrollsystem för att stävja missbruk.

Jag minns när jag var småbarnsmamma. Det ansågs då självklart i min lilla dalaby att man stämplade upp när man hade småbarn. Det var ett begrepp att missbruka arbetslöshetsförsäkringen och att använda den som ett vårdnadsbidrag. Tydligen hade man behov av ett vårdnadsbidrag, eftersom man gjorde om arbetslöshetsförsäkringen till ett sådant, vilket man också gör i många andra europeiska länder – i synnerhet i Spanien enligt flerstämmiga uppgifter från sakkunskapen där. Men det är orimligt att använda detta trygghetsnät för den som inte har för avsikt att förvärvsarbeta.

Missbruk av trygghetsnäten leder på sikt till att trygghetsnäten minimeras eller måste dras in på grund av kostnadsexplosion. Därför är kanske det mest angelägna att få en normbildning till stånd och ett socialt tryck som bidrar till att hämma fusk. Om allmänintresset kan stärkas på särintressenas bekostnad, kan det bidra till den nödvändiga attitydförändringen.

Missbruk bör också behandlas straffrättsligt, som det bedrägeri det ju handlar om, dvs. det kan jämföras med undanhållande av skatt – helt enkelt ekonomisk brottslighet.

Fru talman! Vi befinner oss nu i en fullständigt ny arbetsmarknadssituation. Motioner föreligger från i stort sett alla partier med önskan om ändring av 150-dagarsregeln. Men vi bör komma ihåg att den viktigaste åtgärden för att komma till rätta med arbetslösheten inte är att lappa på och lindra symptomen. Det viktigaste är att få bort sjukan. Arbetslösheten måste angripas från många håll. För att få till stånd de 360 000 nya företag, som behövs för att få ned arbetslösheten till de 3 % som Socialdemokraterna talar om, krävs 270 000 anställda i ett företag per dag i tio år. Då fordras ett synnerligen attraktivt företagarklimat med insatser för att öka produktiviteten och inrättande av ett arbetsskapande lönebildningssystem.

Detta leder mig in på den andra stora frågan i betänkandet, nämligen företagarnas arbetslöshet och inte minst deras familjers. Det vore en överdrift att påstå att det är ett företagaryvänligt klimat som ligger bakom de vidsträckta företagarbegrepp som AMS tillämpar, och som genom Försäkringsöverdomstolens domar ytterligare har försatt företagarnas familjer i onödigt försvårande situationer.

Problemet har uppmärksamats i motioner av Moderaterna, Centerpartiet och Folkpartiet, vilket för det första har lett utskottet till en analys av vem som skall anses som företagare i lagens mening, och för det andra till en bedömning av vilka kriterier som skall uppfyllas för att företagaren skall räknas som arbetslös.

För företagare gäller ett särskilt arbetslöshetsbegrepp, trots att det i propositionen till nuvarande lag inte står någonting om att företagarbegreppet skulle vara väsentligt annorlunda i försäkringshänseende än i arbetsrätt, konkurrensrätt osv. I fyra domar i försäkringsöverdomstolen har man bedömt personer som företagare som otvetydigt skulle vara arbetstagare i ar-

betsrättslig mening. Det har handlat om personer som inte har ägt någon andel i företaget. Men de har ändå nekats arbetslöshetsersättning, ja, t.o.m. med hänvisning till giftorätten enligt en av motionärerna.

AMS har krävt att man måste skilja sig varaktigt från företaget. Hur gör man det om man inte äger någon del av det och inte kan avyttra det? Anställningen har ju upphört, det som knöt en till företaget. Men det har AMS inte godkänt. Skilsmässa som kriterium för arbetslöshet synes verkligen orimligt.

Utskottet har nu definierat företagarbegreppet så att det inte skall gå att tolka det illvilligt ens av den som skulle kunna ha det syftet. Lagen skall fortsättningsvis ange att för att definieras som företagare måste man i praktiken ha ett väsentligt inflytande i företaget. En grundläggande förutsättning är att personen själv äger någon del av företaget.

Givetvis får inte arbetslöshetsersättning bli utfyllnad i olönsamma företag. Därför är kraven på avyttring av verksamhet hårda. Samtidigt har givetvis även företagare behov av någon trygghet vid arbetslöshet. Därför ingår det i direktiven till utredningen om allmän arbetslöshetsförsäkring att uppmärksamma företagares behov av ett sådant försäkringsskydd.

Jag har personligen, som dotter i en sådan situation, upplevt hur det är när företagaren faller helt utan skyddsnät. Därför är det särskilt trevligt att kunna konstatera att utskottet är enigt när det gäller en ny och mer rimlig tolkning av företagarbegreppet.

Därmed ber jag, fru talman, att få yrka bifall till hemställan i dess helhet i betänkande AU17.

Anf. 8 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Fru talman! Småföretagarna, denna drabbade grupp, som under den långa socialdemokratiska eran systematiskt plågats med skatter, pålagor, ibland oförstående fack, långtgående anställningsskydd etc. har äntligen i Ny demokrati funnit sin företrädare.

Många väljare som röstade fram den borgerliga regeringen anser att Sverige måste bygga sin välfärd och fortsatta existens på just småföretagarna. Härom verkar även enighet råda inom de politiska partierna.

Trots det regeringen säger om hur viktigt det är med småföretagen, kan vi konstatera att småföretagarna och deras anhängare blivit väldigt underligt behandlade vid arbetslöshet.

Om en småföretagare haft en anhörig anställd i rörelsen har det varit hart när omöjligt för familjemedlemmen/släktingen att få ersättning från a-kassan när han blivit arbetslös, trots att han betalat avgift till kassan. Familjemedlemmen har nämligen också ansetts som företagare, oavsett vilken position han haft och oavsett om han ägt någon del av företaget eller inte.

Eftersom lagen säger att en företagare är arbetslös först när han sålt rörelsen eller lagt ned den för gott, har inte heller dessa familjemedlemmar ansetts som arbetslösa när de har tvingats att sluta därför att rörelsen går dåligt. Man har tydligen tyckt att de skall göra sig av med rörelsen för att bli betraktade som arbetslösa. Men hur skall man kunna göra sig av med företaget, eller lägga ned det, om man inte äger någon del i det?

De anhöriga har blivit utan ersättning, trots att de har varit precis lika arbetslösa som andra anställda som blivit uppsagda därför att företaget går då-

ligt. Kanske har det till och med hänt att hela företaget måst läggas ned för att inte hela familjen skall stå utan försörjning.

Är det detta som kallas småföretagarvänlig politik?

Jag förvånar mig över att regeringen inte har gjort något för att rätta till dessa tokigheter. Det skulle tydligen till motioner från Ny demokrati och från några enskilda riksdagsledamöter för att något skulle hända. Varför är regeringen så passiv?

Är det inte märkligt att detta förekommit under många år utan att något parti engagerat sig i denna orättvisa fråga, alltså utan att engagera sig för småföretagarna? Problemet har varit att AMS i sin regelbok för a-kassorna inte har återgivit innehållet i proposition 56 från 1973 i dess helhet. Vänligen observera året: 1973.

På grund av detta har under en följd av år, trots uppluckring av bestämmelserna 1983, varken de borgerliga partierna eller socialdemokraterna och vänstern aktivt bearbetat den orättvisa som småföretagares anhöriga fått utstå.

Sedan Ny demokrati kom in i riksdagen för ett och ett halvt år sedan har vi rivit och slitit i ärendet så till den milda grad att vi fått med oss andra partier, som tidigare slentrianmässigt, oengagerat motionerat i frågan. Vi har fått ett enat utskott att ge regeringen till känna följande skarpa formulering:

”Utskottet ställer sig således bakom uppfattningen att *företagarbegreppet* har kommit att ges en alltför vidsträckt tolkning. Det bör därför ankomma på regeringen att skyndsamt återkomma med lagförslag i enlighet med det nyss anförda.”

Observera formuleringen med ordet skyndsamt!

Vår motion A222 är alltså tillgodosedd. Grattis alla småföretagare!

Fru talman! Med detta inlägg ber jag att få yrka bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande AU17.

Anf. 9 BO FINNKVIST (s):

Fru talman! Många talare före mig har påpekat att det kanske blir en litet underligt avslagen debatt beroende på återremissen.

Det aktuella betänkandet behandlar i synnerhet 150-dagarsregeln, som i princip till 100 % har varit ett bekymmer för den kvinnliga delen av arbetsmarknaden. Det är tillfredsställande att den regeln förändras på ett sådant sätt att vi får bättre möjligheter att överleva en besvärlig period. Det är det vi har i dag över hela landet.

Jag vill utgå från ett besök som Värmlandsgruppen här i riksdagen fick förra veckan av en ung kvinna från Filipstad. Hon var arbetslös. Nu har hon fått ett beredskapsjobb. På eget bevåg, utan att ha någon som helst organisation bakom sig, hade hon samlat in 2 000 namnunderskrifter mot olika försämringar som har föreslagits och som planeras för de arbetslösa.

Hon var givetvis här för att visa upp namnunderskrifterna, men vi träffade en mycket bekymrad människa. Sådana har vi väldigt många ute i landet nu. De känner oro. Det är människor som är oskyldiga till den situation som de har hamnat i. De har kanske haft jobb i tiotals år och sedan har båda de vuxna i familjen blivit arbetslösa. En kan ha haft deltidsjobb och en annan heltid. Då handlar det inte om, som en del uttrycker det, att man får ersätt-

ning till 90 %. Ersättningen hamnar på långt lägre tal. Jag har själv nära anhöriga vars familjeinkomster ligger på ungefär 75 %.

Alla de regler som diskuteras här i dag har med detta att göra. Trots att jag kanske hamnade på fel avsnitt i den här debatten tänkte jag att jag kunde säga detta, för det berör samtliga områden som arbetsmarknadsutskottet har att hantera.

Utöver de förslag som nu har återremitterats kommer det olika typer av uttalanden. Det förekommer utredningar om ytterligare försämringar för människor som redan i dag befinner sig i en ekonomisk situation som innebär att de kanske får gå från hus och hem.

Det här är ett socialt problem som knappast kan beskrivas. För en familj som hamnar i den här situationen är det mycket bekymmersamt, och olika saker kan hända.

Jag vill använda den taletid som jag har kvar till att säga att jag hoppas att de samtal som nu förs leder fram till att man kommer överens om att bibehålla dagens nivå på a-kasseersättningen och även bibehålla övriga regler på en sådan nivå att vi inte försämrar för dem som redan tidigare upplever en mycket pressad situation. Jag anser att man inte skall tillgripa enbart besparingar. Man kan också se till att det blir skattehöjningar för dem som tjänar bra för att vi skall klara av detta.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

5 § Arbetslivspolitik

Föredrogs

arbetsmarknadsutskottets betänkande

1992/93:AU12 Arbetslivspolitik (prop. 1992/93:100 delvis och skr. 1992/93:153).

Anf. 10 KJELL NILSSON (s):

Fru talman! Under 80-talet påbörjades en offensiv i det här landet för arbetets förnyelse. Den byggde på övertygelsen om att om jobben förbättras, människorna trivs bättre på sina arbeten och får ett bättre innehåll i sina arbeten minskar utslagningen på arbetsplatserna. Produktiviteten ökar om människorna trivs på sina arbetsplatser och har en bra arbetsmiljö. Det var vår övertygelse. Och kostnaden för ohälsa och utslagning från arbetsmarknaden minskar.

Regeringen och de borgerliga partierna saknar i dag intresse för att föra detta förnyelsearbete vidare. De vill snarare avveckla de framgångar som vi har haft i vårt arbetsmiljöarbete.

Utvecklingen mot det som vi i den fackliga rörelsen och även Socialdemokraterna kallar det goda arbetet stannar av. Arbetslösheten i landet ökar katastrofalt och har nu nått en nivå som vi aldrig har upplevt tidigare. I en hög arbetslöshet finns en inbyggd risk för att arbetsmiljön blir sämre. Också de anställda har en benägenhet att ställa mindre krav på en god arbetsmiljö när

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

Arbetslivspolitik

de ser hur många f.d. arbetskamrater som är utan arbete. De vågar inte ställa rättmätiga krav. Till detta hör att man minskar resurserna för att upprätthålla och kontrollera en god arbetsmiljö.

Vi menar att det behövs fortsatta insatser på en rad områden, bl.a. ekonomiska styrmedel i arbetet. Vi menar att man, genom att arbetsmarknadens parter tar över ansvaret för sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna, bygger in ett tryck på arbetsgivarna att se till att arbetsmiljön är bra. I annat fall får de själva vara med och direkt betala de kostnader som samhället tidigare har stått för. Sådana ekonomiska styrmedel har vi föreslagit, och vi tror att det är rimligt att de skulle förbättra också arbetsmiljön.

Kompetensutvecklingen i arbetet är en annan fråga. Vi tror att det, med de nya arbetsorganisationer som håller på att växa fram, är absolut nödvändigt att man utökar kompetensen hos de anställda. Då får man ett ökat intresse för arbetet. Man får också mindre kostnader för en dålig arbetsmiljö. Kompetensutvecklingen kopplas nu ihop med den ändrade omorganisation som sker på många arbetsplatser.

Arbetsmiljöarbetet måste alltså drivas vidare i en icke minskad takt utan i en ökad takt. De faror som vi tidigare inte såg i arbetsmiljöarbetet är i dag tydliga. Men vi har även de gamla kvar.

Arbetsmiljöarbetet måste inriktas på förebyggande insatser. Aktiv och snabb rehabilitering är nödvändig. Företagshälsovården är i detta sammanhang ett av våra viktigaste instrument. Som vår arbetsmiljöorganisation är uppbyggd ute i företagen, är företagshälsovården ett mycket bra stöd för de skyddskommittéer som ser till att arbetsmiljön upprätthålls. Arbetsgivaren har ansvaret för arbetsmiljön, men de fackliga organisationerna, med hjälp av företagshälsovården, har möjligheter att starkt påverka utvecklingen.

Vad sker nu med företagshälsovården? Regeringen har föreslagit och riksdagen har fattat beslut om att det statliga stödet till företagshälsovården skall tas bort, och det har tagits bort. Det finns inte längre något sådant. Det tillkom för att stimulera just uppbyggnaden av företagshälsovården för att förbättra arbetsmiljöarbetet. Samtidigt som man tog bort stödet från staten till företagshälsovården, sade Arbetsgivareföreningen upp avtalet mellan SAF, LO och PTK om inriktningen och förekomsten av företagshälsovård. Det finns inget avtal i dag inom hela den privata sektorn. Detta är naturligtvis ett mycket stort hot mot utvecklingen av arbetsmiljöarbetet i framtiden och kvaliteten på detsamma.

Vi socialdemokrater har sagt att vi accepterar att man tar bort det statliga stödet. Men då skall denna kammare besluta om en lag om obligatorisk företagshälsovård, dvs. att man enligt lag är skyldig att upprätthålla företagshälsovård vid samtliga företag i detta land. Då är vi beredda att acceptera att det statliga stödet tas bort. Vi har stöd för detta i en ILO-konvention som Sverige har ratificerat, konvention nr 161, där det föreskrivs att Sverige skall ha företagshälsovård. Men vi är vana vid att man numera inte är så noga med att man även bryter mot ILO-konventioner. Risken är väl därför att vi inte får någon företagshälsovård alls i landet.

Vi anser också att man skall införa sociala bokslut i årsredovisningarna. Det är lika viktigt att man talar om vad som har hänt på arbetsmiljöområdet – olyckor och annat som kan ha inträffat, insatser som har gjorts för att

förbättra arbetsmiljön – i årsredovisningen som att man talar om enbart de ekonomiska transaktionerna. Vi föreslår alltså att det införs sociala bokslut och att detta skall vara tvingande.

Regeringen försökte lägga ned Arbetslivsfonden snabbare än vad som var meningen. Arbetslivsfonden har betytt väldigt mycket för en nydaning av arbetsmiljöarbetet. Arbetslivsfonden blir nu kvar till den 1 juli 1995, vilket vi tycker är mycket bra. Allt tyder på att Arbetslivsfonden har fullföljt sitt arbete på ett utmärkt sätt och har gjort mycket värdefulla insatser för att i både det långsiktiga och det kortsiktiga perspektivet förbättra arbetsmiljön i vårt land.

Det är nu som förr Socialdemokraterna och de fackliga organisationerna på arbetstagsidan som driver arbetsmiljöfrågorna. Från den borgerliga regeringen och de borgerliga partierna finns det ett alltmer svalnande intresse för dessa frågor, och deras intresse har aldrig varit särskilt stort.

Det största hotet mot vårt arbetsliv kanske ändå kommer från det arbete som bedrivs i Arbetsrättskommittén. Kommittén har ännu inte avslutat sitt arbete, men en del har läckt ut, och en del har vi kunnat ta del av via massmedierna. Om de förslag som Arbetsrättskommittén tänker lägga fram blir verklighet, vågar jag hävda att vi förs tillbaka till 30-talet när det gäller arbetstagnans rätt att vara delaktiga i arbetsmiljöarbetet och arbetsrätten här i landet. Om de förslag som nu kommer att läggas fram, kan man säga att den gamla § 32 återinförs i Arbetsgivareföreningens stadgar, där det sades att arbetsgivaren själv äger att anställa och avskeda folk. Det behövde inte finnas någon saklig grund eller något annat. Det verkar som om Arbetsrättskommittén vore på väg åt det hållet. Jag hoppas innerligt att många goda krafter vid sidan om socialdemokratin är beredd att ställa upp och försvara de framgångar och den utveckling som har skett på detta område under hela efterkrigstiden och som har gjort att vi på arbetsrättens område och arbetsmiljöns område har intagit en tätposition, men den håller raskt på att försvinna.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2 och 3 i betänkandet.

Anf. 11 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Arbetslivsfrågor och arbetslivet. För oss i Vänsterpartiet, för oss arbetande och för oss i arbetarrörelsen är detta politikens centrum.

Det är i arbetslivet resurser och tillväxt skapas. Det är i arbetslivet människor kan förverkliga många drömmar och ha möjlighet att skaffa sig sin försörjning. Det är också i arbetslivet som det finns mycket tydliga konflikter mellan olika grupper. Det är i arbetslivet man möter den verkliga makten.

Det privata näringslivet är i Sverige mycket koncentrerat kring sitt ägande och är mycket långt från demokratin. Arbetarrörelsens gamla aspirationer att få en ekonomisk demokrati, demokrati i arbetslivet och kring arbetsorganisationen, kring beslut som fattas om den enskilde och kollektivet på en arbetsplats, utgör drömmar som aldrig kommer att gå under. Det här är i själva verket grunden för den socialistiska visionen, dvs. att få förvalta sig själv, att få vara människa även i arbetslivet och inte bara en produktionsfaktor som skall exploateras.

Det är därför jag med stor sorg läser propositionens, men även utskottets,

texter om arbetslivet. Texterna är så passiva, och det är så litet man vill göra. Egentligen vill man, som den tidigare talaren sade, förmodligen sätta stopp för det reformarbete som har pågått under lång tid. Arbetslivsfrågorna hänger mycket ihop med frågorna kring arbetsrätt, vad som händer mellan parterna på arbetsmarknaden, om det blir några avtal, kollektivavtalens ställning osv. Vi känner sedan decennier den borgerliga politiken och det borgerliga intresset i arbetslivet. Det gäller nu att föra kampen så att de ambitioner som arbetarrörelsen har stått för under så lång tid inte förs tillbaka ytterligare. Läget är nu mycket bekymmersamt.

I den arbetslivspolitik som presenteras i betänkandet ingår t.ex. Arbetslivsfonden. Socialdemokraterna och den borgerliga regeringen har tillsammans stulit 5 miljarder kronor – först var det 2 miljarder förra våren och sedan 3 miljarder i höstas – från positiva insatser inom ramen för Arbetslivsfondens faktiskt utmärkta arbete. Det här leder till vad? Jo, det leder till förändringar i arbetsorganisationen, utbildningsinsatser, teknikhöjande åtgärder – men i vilket syfte? Jo, att höja produktiviteten. Därmed skall Sverige göras mer konkurrenskraftigt och mer effektivt, både i näringsliv och i offentlig sektor.

Å andra sidan skulle dessa pengar kunna skapa en arbetsmiljö som är bättre och skapa mindre ohälsa på arbetsmarknaden. Det skulle innebära att färre skulle bli arbetsskadade och färre skulle bli förtidspensionerade. Färre skulle alltså behöva leva på pensions- och bidragssystemet utan att göra något.

Med andra ord. Det jag nyss har sagt är ett bevis för att pengar från Arbetslivsfonden som används väl, är pengar som nedbringar det strukturella underskottet i bägge ändarna. Sverige blir mer konkurrenskraftigt och effektivt, och färre personer blir beroende av bidrag från statskassan.

Därför har vi i Vänsterpartiet vid tidigare beslut yrkat avslag på förslagen att stjäla pengar ur Arbetslivsfonden. Nu är pengarna stulna. Nu återstår endast ett tekniskt avvecklingsbeslut. Arbetslivsfondens representanter har sagt att regeringens förslag var för nätt. Utskottet föreslår därför en bredare tidsmarginal. Men huvudpunkten är att det var fel att ta pengar från dessa mycket goda insatser.

Det här gäller på samma sätt frågan om företagshälsovården. Statsbidragen har utgått. Ambitionerna har sänkts. Avtal har sagts upp. Inga nya avtal har skrivits. Rapporterna från dem av oss som är ute i arbetslivet är entydiga, fru talman. Företagshälsovårdens ambitioner håller på att sänkas. Det drabbar direkt de människor som utsätts för arbetsskador och sjukdomar. Det drabbar det gemensamma partsarbetet som pågår på så många håll för att förbättra arbetsmiljö och -organisation. Det försämrar i själva verket en utveckling av arbetslivet. Det försämrar situationen för arbetstagare, och det försämrar situationen för Sverige.

Vi i Vänsterpartiet har motionerat om obligatorisk företagshälsovård. Vi har även motionerat om en rad olika åtgärder, t.ex. hur finansieringen skall gå till så att den bärs mer av företag med dålig arbetsmiljö och fler arbetsskador än sådana företag som har skött sig bättre. Vi har knutit an till flera förslag som lades fram på LO:s senaste kongress och som är väl underbyggda. Vi föreslår också sociala bokslut. Vi föreslår att det på arbetsförmedlingarna

finns tillgång till information om arbetsmiljön, sjuktalet och arbetsskador på företag. Det är uppgifter av mycket stort intresse för dem som söker jobb. Det här kunde utgöra en intern drivkraft för företagets självbevaringsdrift. För att överleva måste företagen skapa en arbetsorganisation och arbetsmiljö som faktiskt värnar om personalen.

Fru talman! Det finns en fråga som inte har föranlett att några motioner har väckts. Det beror delvis på ett misstag från vår sida. Regeringen lade fram en skrivelse om ILO-konventionen, nr 172, om förhållanden i hotell- och restaurangbranschen internationellt sett. Det skedde samtidigt som den allmänna motionstiden pågick. Åtminstone jag missade att skrivelsen hade lagts fram.

I den meningsyttring av mig som har fogats till betänkandet har jag tagit med en formulering om ILO-konventionen. Där framgår följande: "Jag beklagar att Sverige inte kommer att ratificera *ILO-konventionen (nr 172) om hotell, restauranger* och liknande anläggningar. Det är riktigt, som sägs i den föreliggande skrivelsen från regeringen, att konventionen är svag. Däremot finns det ingen grund för påståendet att den skulle vara diskriminerande. Det är viktigt att arbeta för globala minimivillkor i denna bransch för att motverka social dumpning. Konventionen kan utgöra en plattform för fortsatt arbete syftande till att skapa ett verksammare redskap mot exploatering och rovdrift på personal i vår omvärld."

Det här gäller inte bara vilken omvärld som helst. Det är inte minst i turistbranschen som vi europeer är och betar oss – som vi har lärt oss när det gäller Thailand och på andra håll. Den som har varit utomlands, inte minst i utländer, vet vilka fruktansvärda förhållanden och vilken utsugning av särskilt barn, unga flickor, som pågår på hotell- och restauranganläggningar. Det finns ett mycket stort behov av en internationell konvention. Problemet är att arbetsgivargruppen har hävdad att en konvention inte gagnar näringsintressen. Den skulle snarast vara diskriminerande. Det finns så många olika villkor i olika länder, säger man från arbetsgivarhåll. Regeringarna har anslutit sig till det synsättet.

Det fackliga synsättet, dvs. arbetstagarrepresentanternas synsätt, som har framförts i ILO-kommittén, är att det skulle vara en förmån för tredje världens länder och arbetskraft om konventionen kunde ratificeras.

Jag tycker att den argumentation som förekommer – bortsett från vissa tekniska och juridiska funderingar från arbetsmarknadsministrarnas sida – går ut på att en anslutning till arbetsgivarintressena, som inte vill ha en reglering, är ett sätt att tjäna pengar på fattiga och utsatta människors svaga arbetsrättsliga situation.

Fru talman! Det finns också andra frågor. Vi har i motionerna A256 och A232 tagit upp frågor om de arbetshandikappades situation på arbetsmarknaden. Den är mycket dålig, och det behöver göras stödinsatser. Med hjälp av löne- och statsbidrag kan människor komma in i meningsfull sysselsättning. I dag finns det ett hinder för att arbets- och lönebidrag skall utgå samtidigt. Det finns undantag. Men generellt sett finns det hinder. Vi har föreslagit att det skall vara möjligt.

Vi har också föreslagit en rejäl pott pengar, 250 miljoner kronor, för att

skapa ett lönebidrag, så att man kan få in 2 400–2 500 fler handikappade i arbetslivet.

Jag vet att det inte bara är fråga om pengar. Anslaget är i detta arbetsmarknadsläge inte riktigt förbrukat. Men med denna åtgärd, och denna gest från vår sida, vill vi säga hur viktigt det är att det skapas sysselsättning för dem som ligger absolut sämst till på arbetsmarknaden, nämligen de handikappade.

De förslag som t.ex. Ny demokrati har fört fram om att spara 2 miljarder inom ramen för Samhall, att ge sig på handikappade människor, är inte bara dålig politik. Det är en fruktansvärd cynism. Det är en ren ynkedom att den typen av politik förs fram i ett läge när det i och för sig är besvärligt på arbetsmarknaden och i ekonomin i Sverige.

Jag yrkar slutligen bifall till meningsyttringen. Låt mig med sorg konstatera att den borgerliga regeringen och de borgerliga riksdagspartierna inte tycks bry sig särskilt mycket om att förbättra arbetslivet.

Socialdemokraterna har i reservation nr 1 om arbetslivspolitikens inriktning fört fram många åsikter som jag kan ansluta mig till. De har också sagt att de har drivit igenom att arbetsmarknadens parter skall ta över ansvaret för sjuk- och arbetsskadeförsäkringen.

Jag vet inte hur mycket man har drivit igenom, hur många beslut som har fattats och vart man har kommit. Jag ser många faror, och jag ser vissa möjligheter. Reservationen uttrycker i stort sett det som också Vänsterpartiet känner inför dessa frågor. Vi får återkomma till det praktiska genomförandet när det gäller kompetensutveckling, miljöarbete, arbetstider och arbetsrätten. Det är frågor som kommer att behandlas helt separat.

Att regeringen saknar ett positivt intresse för dessa frågor framgår mycket klart av propositionen. Vad gäller de borgerliga partierna framgår det också av utskottets betänkande.

Anf. 12 KENT OLSSON (m):

Fru talman! I detta betänkande behandlas regeringens förslag till anslag för att främja sysselsättningen för arbetshandikappade. Av de dryga 12,7 miljarder som föreslås anvisas till detta går 6,4 miljarder till lönebidrag och ca 4,9 miljarder till Samhall. I betänkandet föreslås också att Arbetslivsfonden skall vara avvecklad den 1 juli 1995. Till betänkandet har Socialdemokraterna avgett tre reservationer.

Fru talman! Innan jag går in på betänkandets innehåll yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Vad gäller företagshälsovården har en tidigare aviserad proposition utgått då förhandlingar pågår mellan arbetsmarknadens parter. Man bör avvakta resultatet av dessa förhandlingar. Att Socialdemokraterna i detta läge avger två reservationer, och en följdreservation om företagshälsovårdens inriktning, är mycket förvånansvärt. Bör man inte kunna avvakta innan man talar om hur det bör vara? Är lagstiftning det enda som gäller för Socialdemokraterna i alla lägen? Litar man inte på att något skall komma ut av dessa förhandlingar?

Jag noterar också att Kjell Nilsson ser med oro på att den borgerliga regeringen tog bort stödet, trots att man var överens om detta. Kostnaderna för

företagshälsovården har i många kommuner rusat i höjden ganska så rejält. Många av dem inom företagshälsovården som jag talat med ser vissa positiva möjligheter att i detta läge kunna effektivisera den verksamhet som finns. Man skall ge dem den möjligheten och ge möjlighet till förhandlingar innan man säger att detta är fel.

Det är viktigt att vi kan effektivisera på detta sätt. Det finns också stora skillnader i kostnader mellan olika kommuner för att vara med i företagshälsovården.

När det gäller de arbetshandikappade säger ministern i propositionen att man skall prioritera utsatta grupper och att arbetssökande med handikapp skall få del av den ökande åtgärdsvolymen för arbetslösa. Det är viktigt att poängtera det som står i propositionen. Jag blir litet irriterad när jag hör både representanten för Vänsterpartiet och representanten för Socialdemokraterna i vanlig sloganstil säga att regeringen inte är intresserad. Jag har dessutom inte någonstans noterat att det från Socialdemokraterna finns ett förslag till ökning av anslaget.

Det står angivet vilken mening som regeringen har. Jag tycker att man då inte skall använda sig av de vanliga slogansynpunkterna, dvs. att regeringen inte är intresserad av vare sig arbetsmiljö eller arbetshandikappade. Jag menar tvärtom att den visar ett stort intresse på denna punkt.

Till detta skall också läggas de åtgärder som finns i förslaget om handikappreformen. De kommer så småningom att resultera i en proposition från regeringen. Med detta kan man verkligen säga att regeringen är intresserad och att den satsar på de arbetshandikappade.

Så till en annan fråga som en del motionärer har tagit upp i årets motionsflod. Det gäller detta med lönebidrag. Den 1 juli blir lönebidragen flexibla på så sätt att lönebidragen skall anpassas till de handikappades förutsättningar och graden av nedsatt arbetsförmåga. Bidragsandelen skall fastställas i enskilda fall i förhandlingar mellan arbetsförmedlingen och arbetsgivare. Det är alltså en nyhet i förhållande till hur det var tidigare. Allmännyttiga institutioner och sådana med samhällsanknytning fick t.ex. 90 % i bidrag.

En utvärdering av dessa flexibla lönebidrag har föreslagits från många håll, både från socialdemokrater och andra. Gullan Lindblad har i en motion tagit upp att regeringen har betonat att arbetshandikappade måste få del av den ökning av arbetsmarknadspolitiska åtgärder som sker. De får inte prioriteras lägre än andra grupper av arbetssökande. Den viktigaste stödformen för handikappade är lönebidrag och Samhall.

Kostnaden per månad per sysselsatt har stigit från 8 300 kr budgetåret 1990/91 till 10 200 kr budgetåret 1991/92. Det innebär alltså en ökning av kostnaderna med över 20 %. Det är viktigt att vi får en verksamhet som är så effektiv som möjligt och att kostnaderna hålls nere, så att vi kan ge fler arbetshandikappade arbete.

Det är också viktigt att man använder de flexibla lönebidragen på rätt sätt och att bidragen får rätt nivå vid omförhandlingar. Sätts bidragsnivån alltför högt innebär det att det flexibla lönebidraget används fel, och kostnaderna för staten blir högre än nödvändigt. Det är viktigt att det sker en omförhandling så att fler människor får möjlighet att få lönebidrag än vad som nu är fallet.

Utskottet har i denna fråga samma mening som motionärerna, dvs. att en utvärdering bör ske av de flexibla lönebidragen. De skall anpassas till de handikappades arbetsförmåga. Utskottet noterar att man har inhämtat att Riksrevisionsverket skall göra en förstudie. Det är mycket viktigt att de flexibla lönebidragen fungerar som avsett, dvs. att man får den rätta nivån och inte behåller den nivå som fanns tidigare. Därmed kan man få in fler handikappade i arbetslivet.

Så till frågan om Samhall. I Samhall av i dag arbetar 29 000 personer med arbetshandikapp. Det finns 410 olika fabriker, och de finns på 320 orter.

Målet för Samhall är att få ut fler människor i produktionen. Vi kan notera att Samhall ser vissa svårigheter med effektiviseringen, dvs. att man på sikt skall minska det bidrag som finns nu. Det beslut som regeringen och oppositionen fattade förra året innebar att man skulle försöka att minska den bidragssumma som går till Samhall. Då tror jag att det är en felaktig utveckling att ta bort detta och inte ställa resultatkrav på Samhall. Det är viktigt att vi behåller den målsättning som vi hade tidigare.

Låt mig gå över till litet av det som har kommenterats här i debatten. Kjell Nilsson sade att regeringen saknar intresse för arbetsmiljön och för att arbeta mot arbetslösheten. Jag noterar också att det är ungefär den kritik mot den borgerliga regeringen som vi brukar höra från den här talarstolen. Jag tycker inte att det finns något i betänkandet som pekar på att Kjell Nilsson har rätt på den punkten. Det är väl snarare så att det inte finns någon regering som har satsat så mycket för att komma till rätta med arbetslösheten som den här regeringen.

Att Kjell Nilsson sedan ser vissa faror när det gäller Arbetsrättskommittén har jag full förståelse för. Vitsen med Arbetsrättskommittén är ju faktiskt att man skall förändra en del av de saker som man anser vara fel. Det skall vara möjligt att gå ifrån lagen om anställningsskydd med tanke på företagens bästa, och även med tanke på de anställdas bästa. Det är ju mycket bra för ett företag om det kan behålla arbetskraft som har vissa specialkunskaper, men som kanske är anställd senare än andra. I det här läget är det viktigt att vi ser om och reformerar olika saker. Men jag vet ju att socialdemokratin är mycket konservativ i många fall och vill behålla allt på det sätt som det var tidigare.

Jag kan ta ett exempel på hur det är i dag inom sjukvården. Vi riskerar att över huvud taget inte få några unga anställda genom lagen om anställningsskydd. Jag tror att det är viktigt att det kommer fram vissa förändringar i den här utredningen. Vilka förändringarna sedan blir får vi väl se när utredningen är färdig. Men att, som Kjell Nilsson, på ett tidigt stadium döma ut utredningen förvånar mig en hel del.

Fru talman! Med detta vill jag än en gång yrka bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 13 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag hade räknat med att få en kommentar från utskottsrepresentanten kring de frågor jag tog upp som ett axplock. Jag förutsätter att Kent Olsson är representant för utskottet. Han uppträder i alla fall på det sättet, och inte enbart som moderat politiker.

Låt mig återkomma till mina frågor. Arbetslivsfondens insatser var avsedda att effektivisera svenskt arbetsliv, minska arbetsskadorna och ohälsan och förbättra arbetsmiljön. Det var med andra ord en åtgärd och inriktning som innebar att minska det strukturella budgetunderskottet. Varför har man plockat ut ungefär hälften av de tillgångar som sattes in, dvs. 5 miljarder kronor?

Kompetensutveckling är nödvändig om man skall åstadkomma att människor har kvar en meningsfull uppgift på sina arbeten. Alla kan ju inte börja om på universitet, gymnasium eller grundskola. När man har kommit ut i arbetslivet finns man där och lär sig mycket där. Men det kommer ny teknik, och det krävs ny arbetsorganisation. Man måste alltså även utveckla personalen. Det måste investeras rejält.

För över ett år sedan lade en statlig utredning fram sitt betänkande om kompetensutveckling. Det finns ännu inte någon propå om att detta skall genomföras. Vi har motionerat i höstas och nu, men det avslås. Även Socialdemokraterna har sagt sig vara mycket intresserade av kompetensutveckling i arbetslivet.

Låt mig slutligen ta upp detta med arbetsrätten. Den behövs. Kent Olsson säger att vi bara får gamlingar kvar. Men vad menar han? Gäller det kravet på arbete åt alla? Är det arbete åt alla under 45 år? Gäller det arbete åt alla som är friska, eller arbete åt alla män? Vad är det som gäller? Med arbete åt alla menar vi alla som ingår i arbetskraften. Man skall inte vara slut och kastas ut bara för att åren har gått en smula. Se upp, Kent Olsson! Åren går även för Kent Olsson. Jag skulle vara mycket tacksam för ett svar på de här frågorna.

Anf. 14 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Arbetslivsfonden kom till under en högkonjunktur. Det skedde som ett led i att minska den ekonomiska aktiviteten i en rådande högkonjunktur. Det är ingen hemlighet i den här kammaren att Moderaterna inte var speciellt positiva till arbetslivsfonder, men vi anpassade oss på ett lojalt sätt till detta.

Det är en ganska märklig notering när Hans Andersson säger att man stjälar 5 miljoner kronor ur Arbetslivsfonden. De pengarna gick till att minska arbetslösheten. Det är oerhört viktigt att vi använder de pengar vi har både till att förbättra arbetsmiljön, vilket har gjorts mycket bra på många håll, och till att minska arbetslösheten. Vi måste ju vara litet flexibla här i kammaren.

Nu har vi ett stort budgetunderskott. Jag vet att det inte tillhör Hans Anderssons stora bekymmer hur stort budgetunderskottet är, men för oss övriga är det viktigt att budgetunderskottet inte blir hur stort som helst. Jag ser inga bekymmer med att vi använder Arbetslivsfondens pengar på ett vettigt sätt i det här fallet.

Hans Andersson har ju suttit i kammaren och har hört att vi har talat oerhört kring detta med kompetensutveckling. Det råder inget tvivel om att vi alla satsar på att få det genom olika typer av utbildningsinsatser. Även om vi inte direkt har tagit hänsyn till det tidigare förslag som lades fram av Hans Anderssons parti, är vi överens om att satsa på kompetensutveckling.

När det gäller arbetsrätten sade jag att det är viktigt att vi får rätt männi-

skor kvar på företagen. Vi kan inte ta bort nyckelpersoner från företagen och genom det åstadkomma att företagen går ytterligare sämre än vad de gör. Jag tror att vi alla är överens om att vi skall ha en så stor arbetskraft som möjligt och att vi skall ha så livskraftiga och livsdugliga företag som möjligt.

Men jag pekade också på ett exempel i Bohuslandstinget som visar att vi får problem att behålla yngre arbetskraft. Det tycker jag borde vara ett problem även för Hans Andersson. Vi skall inte bara ha äldre arbetskraft. Med all respekt både för Hans Andersson och mig tror jag att det vore bra om vi fick in litet yngre arbetskraft. Därmed har jag inte sagt eller på något sätt påstått att vi inte skall ha äldre arbetskraft.

Anf. 15 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! När det gäller Arbetslivsfonden sade jag stjäla, men det var inte 5 miljoner. Det var värre än så, nämligen 5 miljarder. Vi pratar om en stortjuv.

Det är viktigt att pengar går till arbetslöshetsbekämpning, men det är också mycket viktigt att de går till att förbättra arbetsmiljöerna och effektivisera både näringsliv och offentlig sektor. Då uppstår ett budgetunderskott och det bekymrar inte Hans Andersson, säger Kent Olsson. Det var riktigt att hoppa på fel tuva. Det förslag vi har lagt fram är finansiellt starkare än budgetpropositionen.

Men vi är också beredda att dra in inkomster. Vi är beredda att höja skatterna för dem som har bärkraft. Det är inte Moderaterna. Så svåra beslut orkar ni inte fatta. Men kom inte och säg till mig att vi inte tar ansvar! Vi har finansierat de förslag vi har lagt fram till sista öret. Vi har faktiskt finansierat än mer, därför att budgetunderskottet är så allvarligt. Det har återverkningar på ränta, inflation och därefter på sysselsättningen.

Vi har suttit i kammaren och lyssnat på att alla tycker att det är viktigt med kompetensutveckling. Jag vet inte riktigt vad Kent Olsson pratar om. Det enda jag vet är att de förslag om kompetensutvecklingssystem som vi har lagt fram och som finns i utredningar har avslagits. Där är det en fullständig passivitet. Det tycks vara så att folk skall bli arbetslösa och försvinna ut ur företagen innan de kan få stöd från arbetsmarknadsmyndigheterna på AMU-utbildning.

När det gäller arbetsrätten håller ni på att förstöra varje jordmån för konstruktivt samarbete och samverkan på de lokala arbetsplatserna genom den antifackliga politiken. När det gäller ungdom i landstingen handlar det väldigt mycket om att landstingen skall ha pengar för att nyanställa, men ni har ju gjort det mesta för att beröva kommuner och landsting pengar. Det gäller t.ex. statsbidragen. Det kallar jag faktiskt också för en stöld. Då blir det inga som anställs och då blir det en snedfördelad ålderssammansättning.

Anf. 16 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Hans Andersson säger att man finansierar sina förslag och menar samtidigt att vi inte vill fatta de svåra besluten om att höja skatterna. Jag vill inte säga att sådana beslut är svåra. Att höja skatterna är ett enkelt sätt att komma från problematiken. Det svåra i detta läge är snarare att tala om att vi i svensk politik inte behöver höjda skatter. Om höjda skatter hade

varit lösningen på problemen i den svenska politiken, hade vi inte haft några problem – vi är ju världsmästare på skatter. Under sådana förhållanden skulle problemen inte ha varit speciellt stora i vårt land.

Det är snarare så att vi vågar se igenom finanserna, medan Hans Andersson följer den gamla vanliga vägen att höja skatten, vilket skall dämpa alla problem. Höjer man inte den statliga skatten, kan man ju höja landstingsskatten eller kommunalskatten – det spelar inte så stor roll.

När det sedan gäller Arbetslivsfondens pengar kan man konstatera att landsting och kommuner är en underrepresenterad sektor bland dem som tar ut pengar från fonden. Jag tycker att det är intressant att man inte inom denna sektor har varit mera framåt i detta avseende. Dessutom är pengarna än så länge inte slut. Det finns fortfarande, Hans Andersson, möjligheter att använda dessa pengar. Det framhålls till på köpet i propositionen att man skall ha möjlighet att inom de olika regionala fonderna använda pengarna under en längre tid. Vi har alltså ännu inte sett slutet på möjligheterna att använda Arbetslivsfondens pengar till arbetsmiljöförbättrande åtgärder.

Talmannen anmälde att Hans Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 17 KJELL NILSSON (s) replik:

Fru talman! Kent Olsson säger att det behövs en effektivisering av företagshälsovården ute i landet. Det har vi ingenting emot. Den är ju organiserad så, att parterna på den lokala arbetsplatsen är huvudmän för företagshälsovården. Att företagsledningen, representanterna i skyddskommittén och arbetstagarna gör denna så effektiv som möjligt tycker jag är en självklarhet, men det är inget skäl mot att den skall bli obligatorisk eller mot att ge statsbidrag till den. Det här är vi överens om. Men att ta bort den är förödande för det lokala arbetsmiljöarbetet, och det tycker jag att också Kent Olsson kunde intyga.

Kent Olsson säger vidare att regeringen visst har visat intresse för arbetsmiljöfrågorna. Ja, det kan jag hålla med om, men det har tyvärr varit ett negativt intresse. Jag vet inte hur många gånger under årens lopp som vi fått kämpa mot Moderaterna. Det har gällt skyddsombudens ställning, deras rätt att stoppa ett livsfarligt arbete och en rad andra frågor.

Hur ställde ni er när Arbetslivsfonden tillkom? Jo, ni var mycket negativa och röstade hela tiden mot den. Det är där som man verkligen har lagt upp det framtida arbetet på arbetsmiljöområdet. Det har varit ett gott komplement till Arbetarskyddsverkets och övriga instansers arbete för arbetsmiljön. Om man åker runt bland företagen kan man få otaliga exempel på detta. Åk t.ex. till Asea Brown Boveri i Västerås och tala med Sven Kvarnström om vad han anser om Arbetslivsfondens insatser för att göra inte minst de kvinnliga arbetsplatserna drägliga! Man har där sänkt frånvaron markant. Man har inte nog med lovord för Arbetslivsfonden. Ändå går ni emot den och var inte på något vis med om att den skulle införas. Det finns många vittnesmål om hur negativa ni har varit i dessa frågor. På det sättet har ni visat intresse.

Anf. 18 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Det var ju bra att Kjell Nilsson och jag var överens när det gällde effektiviseringen av företagshälsovården. Vad jag tog fram var exempel på olika kostnader inom företagshälsovården. Kostnaden per anställd skiljer nog ganska mycket mellan olika kommuner. Man har i många fall höga kostnader på stora företag och även på småföretag, och det vore därför kanske inte så dumt att undersöka om det inte går att få ned kostnaderna. Jag tror att många, både fackligt anställda och andra, skulle vara intresserade av detta.

Det förekommer faktiskt i en del fall också ganska mycket av kritik mot företagshälsovården. Jag kommer från en liten kommun, och jag vet att en hel del anställda där säger att man visst borde kunna få ut mer för de stora pengar som man lägger ut, i många fall mellan 1 000 och 1 500 kr per anställd.

Men det är ju bra att Kjell Nilsson och jag är överens om att en översyn och effektivisering av företagshälsovården är av värde. Vi får sedan hoppas att både arbetsgivare och arbetstagare i förhandlingarna tycker att företagshälsovården är så värdefull att man behåller den.

Att Kjell Nilsson i vissa lägen får kämpa mot Moderaterna är ganska naturligt, eftersom vi befinner oss i motsatta ändar av den politiska skalan. När det gäller arbetsmiljön vill jag säga att det från goda företags sida är ett intresse att ha ett bra arbetarskydd. På många ställen har man en sådan verksamhet utan att ha speciella arbetslivsfonder för detta, och den bedrivs ändå i samverkan och på ett bra sätt.

Verksamheten är ofta bäst inom storföretagen, medan den inom den offentliga sektorn tyvärr inte är så bra. I många fall har den offentliga sektorn inte ansökt om bidrag från Arbetslivsfonden.

Det kan i detta sammanhang noteras att det visst finns en korrelation mellan bra arbetsmiljö och mindre frånvaro, men att det tyvärr inte alltid är så. I många fall leder en förbättrad arbetsmiljö inte till att frånvaron minskar. Det borde finnas ett samband mellan förbättrad arbetsmiljö och minskad frånvaro, men det är tyvärr inte alltid så.

Anf. 19 KJELL NILSSON (s) replik:

Fru talman! Mycket kort: Man behöver inte ta bort stödet till företagshälsovården för att se till att den blir effektivare på de ställen där den inte har varit tillräckligt effektiv. För det behöver man inte ta bort allt statligt stöd eller säga upp avtalet mellan huvudorganisationerna. Det är säkerligen en koppling mellan regeringen och SAF som har gjort att dessa företeelser sammanfallit så väl i tiden. Om så inte är förhållandet, vore det egendomligt.

Vi kämpar gärna mot Moderaterna. Det har jag fått göra sedan jag som ung pojke blev skyddsombud på en verkstad. Det var alltid arbetsgivarna och de borgerliga partierna som gick emot alla insatser för att förbättra en då mycket dålig arbetsmiljö.

Jag tror att Kent Olsson är ganska ensam om uppfattningen att det förhållandet att man har en bra arbetsmiljö, att människorna trivs på sitt arbete och att de är motiverade för sitt arbete inte är något som medverkar till att det blir intressantare att gå till jobbet och till att bortovaron minskar. Jag

hoppas att Kent är den ende i denna kammare som har den uppfattningen att en dålig arbetsmiljö skulle locka folk till arbetsplatsen. Den måste i grunden vara felaktig. Kent Olsson och andra skulle kunna åka runt och besöka en mängd företag där företagen själva kan uppge vad det har betytt när man har gjort om arbetsorganisationen, både för närvaron och för arbetsglädjen.

Vi fick i utskottet en redogörelse för Arbetslivsfondens verksamhet och anslagen till privata företag, kommuner osv., och jag förmodar att Kent Olsson var närvarande då och alltså precis vet hur det ligger till. Det är inte alls så snett som folk tror.

Anf. 20 KENT OLSSON (m) replik:

Fru talman! Jag sade inte, Kjell Nilsson, att god arbetsmiljö inte är bra. Jag tror att alla här i kammaren är helt överens om betydelsen av en god arbetsmiljö. Jag tror att Kjell Nilsson avsiktligt missförstod det som jag sade. Vi är alla här i kammaren överens om att det är oerhört viktigt att satsa på en bra arbetsmiljö.

Men, Kjell Nilsson, man måste se sanningen i vitögat, även om det svider ibland. På ställen där man har satsat mycket på bättre arbetsmiljö och trott att det skulle minska sjukfrånvaron har det inte blivit så. Jag förstår att det kan kännas hårt att höra det, men man måste inse att man inte alltid får en sådan positiv korrelation, även om man skulle hoppas att det vore så.

Men därmed har jag inte sagt att man inte skall satsa på en god arbetsmiljö. En god arbetsmiljö är något positivt. Man kan också hoppas att sjukfrånvaron härigenom minskar, men även om så inte blir fallet är en god arbetsmiljö bra för företaget över huvud taget. Jag vill göra fullständigt klart att det var det som jag åsyftade.

Med den satsning som vi i Sverige har gjort på arbetsmiljön borde vi kanske ha den lägsta sjukfrånvaron bland samtliga europeiska länder. Men i många europeiska fabriker som har en betydligt sämre arbetsmiljö än vad vi har i Sverige har man en betydligt lägre sjukfrånvaro. Det var det som jag syftade på med mitt påpekande. Men jag tror ändå att vi är överens om att vi skall ha en bra arbetsmiljö.

Anf. 21 LENNART ROHDIN (fp):

Fru talman! Att ha ett arbete är för de allra flesta den kanske mest avgörande förutsättningen för ett meningsfullt och värdigt liv. Arbetet är grunden för den enskildes ekonomi. För många ger arbetet en möjlighet att utvecklas och att både känna en individuell och en social identitet. För många skänker arbetet också en värdefull gemenskap med andra människor.

Att ställas utan arbete betyder därför för många att de inte längre behövs och inte längre räcker till. För den som är ung betyder arbetslösheten att han eller hon kanske aldrig får tillfälle att lära sig uppleva arbetets betydelse.

För samhället är det ett fruktansvärt slöseri att människor som kan och vill arbeta inte får göra det. Vi vet hur stora behov som finns i vårt samhälle som inte kan tillgodoses.

Arbetslöshet är ett gissel som aldrig får accepteras utan måste bekämpas. Den nuvarande rekordarbetslösheten är en tragedi för den enskilde såväl

som för vårt land. Att sanera vårt lands ekonomi och att få fart på hjulen och skapa nya riktiga och goda jobb måste därför vara ett överordnat mål.

Även under goda tider slås människor ut från arbetsmarknaden på grund av arbetsskador, dålig arbetsmiljö och olämplig arbetsorganisation. Den utslagning som dåliga arbetsmiljöer medför innebär ofta isolering för den enskilde och svårigheter att fungera även i andra roller.

I dagarna har Folkhälsogruppen publicerat en rapport om arbetslöshet som folkhälsoproblem där dessa förhållanden understryks. I rapporten redovisas klart de kanske inte helt överraskande effekter och risker som arbetslöshet medför för många enskilda människor, men det är inte desto mindre en skakande läsning.

En bättre arbetsmiljö är viktig också för samhället. För att vi skall kunna komma ut i arbetslivet och fungera väl krävs det att både den fysiska arbetsmiljön, arbetsorganisationen och omgivningen är anpassade till oss människor.

De som har de tyngsta och kanske minst stimulerande jobben löper alltså jämt de klart största hälsoriskerna. Detta är inte minst påtagligt för många kvinnor i låglöneyrken. Det är också kvinnorna som står för den stora ökningen av ohälsotalen och den stora ökningen av arbetssjukdomar bland arbetstagare.

En bättre arbetsmiljö är också nödvändig för att vi skall ha livskraftiga företag och en väl fungerande och kostnadseffektiv offentlig sektor. Hög personalomsättning, stor frånvaro och otrivsel ger självfallet också sämre arbetsresultat.

Arbetet med att skapa goda jobb måste därför fortgå. De projekt för förändring och nytänkande på arbetsplatserna som fått fullt stöd genom Arbetslivsfonden medverkar till att skapa goda jobb. När nu Arbetslivsfonden kommer att avvecklas är det viktigt att erfarenheterna kan föras vidare.

Regeringen har också tillsatt en utredare som bl.a. skall föreslå hur samordningen av statliga insatser och kunskapsspridning inom arbetslivsområdet skall äga rum.

I sitt anförande i början av debatten gjorde Kjell Nilsson, som är en mycket kunnig och vida mer erfaren person på det här området än jag, en ganska svepande karakteristik av de borgerliga partierna. Med den erfarenhet som Kjell Nilsson har på området tror jag att han förstår att jag som företrädare för Folkpartiet har litet svårt att känna igen mig i den beskrivningen.

Fru talman! En grupp som också i goda tider har det svårt på arbetsmarknaden är de arbetshandikappade. I flera utredningar har det sedan 40-talet gjorts uttalanden om arbetets värde som en produktiv resurs för samhället. Trots ambitionen i sådana uttalanden och trots tillkomsten av många arbetsmarknadspolitiska åtgärder saknar många människor med handikapp fortfarande en plats på arbetsmarknaden. Det gäller särskilt människor med omfattande funktionshinder. Inte ens när det rådde högkonjunktur i vårt land i slutet av 80-talet skedde någon markant nedgång av antalet arbetslösa handikappade.

I den situation vi har i dag med rekordarbetslöshet drabbas de handikappade först. Många frågar sig säkert fullt förståeligt om det ens lönar sig att

försöka. Det är därför viktigt att ansträngningarna intensifieras på alla plan för att ändå ge fler handikappade möjlighet till arbete. Det är glädjande att vi kan vara överens om detta.

De av regeringen föreslagna anslagen för olika handikappåtgärder inom arbetslivet uppgår till 12,7 miljarder kronor för kommande budgetår.

Ansträngningarna för att ge handikappade tillträde till arbetsmarknaden måste följaktligen intensifieras inom flera områden. I budgetpropositionen föreslår regeringen att tiden under vilken AMS kan svara för arbetshjälpmedel för en handikappad person som anställs förlängs från sex till tolv anställningsmånader.

Vidare förslås att bidrag skall kunna lämnas under högst två år till löne-kostnader för stödpersonal åt funktionshindrade som behöver stödet för att kunna utföra arbetet.

Båda dessa förslag utgör värdefulla bidrag till att förstärka möjligheterna för arbetshandikappade att få tillträde till arbetsmarknaden.

Det är viktigt att arbetsförmedlingen följer handikappade ungdomar som avslutar studier och ser till att de kan vinna inträde på arbetsmarknaden på ett bra sätt. Här pågår ett arbete inom AMS, vilket utskottet också anför i betänkandet. Det är oförlåtligt om inte alla insatser görs för att möjliggöra ett inträde i arbetslivet för handikappade ungdomar med ett helt liv i arbetsför ålder framför sig.

Regeringen har nyligen lagt fram en proposition om stöd och service till vissa funktionshindrade. Det är ett ytterst värdefullt resultat av Socialdepartementets beredning av en del av förslagen från 1989 års Handikapputredning. Det föreslogs vidare åtgärder också inom arbetslivet vilka jag hoppas att vi snart får tillfälle att behandla här i riksdagen.

Fru talman! Det är nu snart ett år sedan riksdagen beslöt att omvandla stiftelsen Samhall till Samhall AB. Det är en koncern med mer än 30 000 anställda. Verksamheten utgör en socialt mycket värdefull och ekonomiskt helt riktig satsning. Det moderna Samhall har ett brett sortiment och en internationell utblick.

Kritik riktas då och då mot Samhall för att det med hjälp av skattesubventioner skulle dumpa marknaden, inte minst när det ger sig in på nya områden. På sistone har det gällt företag inom restaurangrörelsen.

Det är naturligtvis mycket viktigt att så inte sker. I det för Samhall och näringslivet gemensamma Kontaktrådet granskas offerter och prissättning för att Samhall inte skall gynnas framför privata företag. Ytterst kan den som känner sig förfördelad vända sig till Konkurrensverket.

Detta arrangemang är värdefullt och torde undanröja risker för en otillbörlig konkurrensbegränsning som i längden vore mest allvarlig för Samhalls verksamhet.

Fru talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet AU12 Arbetslivspolitik.

Anf. 22 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Fru talman! Vi debatterar arbetslivsfrågor, och i sitt anförande tog Kjell Nilsson upp frågan om den kommitté som nu arbetar med arbetsrättsliga frågor. Han attackerade denna kraftfullt. Han gick till angrepp på de förslag

som kommer, och han sade att det är fråga om att återinföra förhållanden som rådde på 30-talet, att återinföra § 32 osv.

Nu vet jag inte riktigt vad det är för förslag som Kjell Nilsson här åsyftar, för kommittén har ju ännu inte lagt fram sitt betänkande. Men som så ofta sker, när kontroversiella frågor är under utredning, läcker en utredning. Det kommer ut en hel del om vad som har förevarit i samtalen och i de förslag som debatteras.

Det här tas naturligtvis upp av tidningar och skrivs om, och då är frågan hur förslagen ser ut när de har silats genom journalisternas ögon. Därför är det litet vanskligt, tycker jag, att på så lösa boliner häftigt attackera vad Kjell Nilsson tror är kommitténs förslag.

Som ledamot av kommittén, ARK 92 benämnd, kan jag inte direkt tala om vad kommittén kommer att föreslå, eftersom det ännu är ett par tre veckor till dess betänkandet ligger på bordet. Men såvitt jag kan förstå är jag rätt oförhindrad att något kommentera det som tidningarna skriver.

Det är klart att man i tidningar diskuterar det som är kontroversiellt och det som är mycket känsligt. Det är då begreppen som LAS, lagen om anställningsskydd, rör sig med om saklig grund och om turordningsreglerna. De begreppen har ju varit föremål för lagstiftning och är kontinuerligt föremål för debatt.

För någon tid sedan framgick det av tidningsskrivelser att kommittén sysslade med förslag, sade man, om att illojalitet skulle utgöra saklig grund för uppsägning eller avsked. Man tog ett exempel. Om jag skymfar min chef, kan jag få sparken direkt.

Jag vill påminna om att om journalisten hade läst hela den PM som han hade snokat rätt på eller fått tag i, jag vet inte hur, så hade han i det följande sett att samtidigt med vad som nämndes om skymfning av en chef stod det också att en skymfning kan vara ursäktlig. Om vederbörande arbetstagare var provocerad, var det en ursäkt för det han gjorde, och därmed var det inte saklig grund för att säga upp honom att han hade sagt något otillständigt.

Det är ett exempel på hur man rycker ut delar av ett helt för att därmed bevisa en tes som man tror är riktig. Det är litet besvärligt, Kjell Nilsson, att gå till angrepp med hjälp av det som står i tidningen, när man har tillgång till bara en del av helheten.

Att tala om turordningsreglerna är minst lika eldfängt. Med nuvarande lag har praxis utbildats, och det finns också inskrivet, att man bör förhandla vid en övertalighetssituation, och visst skall man förhandla. Det finns för min del ingen tanke på att på något sätt beskära förhandlingsrätten, tvärtom. Det jag önskar och, kan jag säga, det jag har arbetat för i kommittén är att förhandlingarna skall göras mera öppna, mer möjliga. Disposiviteten bör inte inskränkas utan vidgas.

Direktiven som kommittén arbetar efter talar också om att förhandlingarna skall ner på en lokal nivå. Ja, vilka är det som i dag är bärare av förhandlingsrätten? Jo, de centrala avtalsslutande parterna. Kommittén har direktivet att den rätten bör tryckas ner, om jag får använda det uttrycket, till det lokala planet. Jag instämmer i det. Det är de lokala avtalsbärande parterna som bör ha förhandlingsrätten.

Det är faktiskt en ganska intressant principiell förskjutning. Men vad hän-

der, Kjell Nilsson, om förhandlingar misslyckas? Enligt uppgift som jag har fått lyckas förhandlingarna, tack och lov, i mer än 95 % av fallen. Huruvida siffran är rätt eller ej, vet jag inte, men förhandlingarna lyckas. Det är detta vi vill egentligen, att de som har ansvaret på arbetsplatsen skall tala med varandra, lösa sin konflikt om det beroendeförhållande de står i till varandra – man skall vara klar över att arbetsgivarna också är beroende av sina arbetstagare – och komma till enighet om vad som bör ske.

Förhandlingar, ja – men vad sker om dessa misslyckas? Där bör det finnas en lagregel. Låt oss återkomma till den, Kjell Nilsson, när betänkandet ligger på bordet. Då är det kanske dags att gå till attack eller att acceptera vad vi har kommit fram till. Låt oss se vad betänkandet innehåller!

Anf. 23 TALMANNEN:

Jag erinrar om att kammaren diskuterar arbetslivspolitik, inte arbetsrättspolitik.

Anf. 24 KJELL NILSSON (s) replik:

Fru talman! Eftersom också vissa delar av arbetsrätten behandlas i betänkandet, är det väl rimligt att ge en kommentar till vad som håller på att ske med arbetsrätten.

Jag sade i mitt huvudanförande att jag inte har andra uppgifter än de som kommer via massmedia men att förslagen, om de uppgifterna är riktiga, innebär ett hot mot arbetsrätten. Det är bra att Harald Bergström, som är ledamot av kommittén, tar till orda, men jag hade inte trott att vi skulle ha någon sakdebatt om arbetsrätten i dag utan ville enbart peka på den.

Harald Bergström är tydligen beredd att föra en sakdebatt om arbetsrätten, men jag instämmer med fru talmannen i att det inte är rimligt att föra den debatten i dag. Harald Bergströms inlägg tyder dock på att det var ömma tår jag trampade på när jag sade att här finns en fara för utvecklingen inför framtiden, därest det som har läckt via massmedia är sant.

Beträffande turordningsreglerna skulle jag vilja fråga Harald Bergström: Räcker det med de 10 % som arbetsgivarna skall få avgöra själva, eller kan det bli mer?

Hur det är med illojaliteten som saklig grund har Harald Bergström pekat litet grand på.

Sedan är det faktiskt så att i 98 % av fallen gör man upp på den lokala arbetsplatsen. Då är frågan: Skall man ta till storsläggan för de 2 % som man inte kan göra upp om?

I krisuppgörelsen mellan regeringen och socialdemokratin ingick bl. a. att man tillsammans skulle skriva direktiven för arbetsrättskommittén. Det löftet är brutet från regeringens sida. Tror Harald Bergström att en ökad konfrontation om arbetsrätten ger den grogrund för ett gott samarbete på arbetsplatserna som vi faktiskt har byggt upp under årtionden?

Tror Harald Bergström att denna konfrontation och den militanta inställningen från er sida som vill förändra arbetsrättslagstiftningen verkligen kommer att förbättra klimatet ute på arbetsplatserna? Är det Harald Bergströms uppfattning?

Anf. 25 HARALD BERGSTRÖM (kds) replik:

Fru talman! Jag tycker liksom Kjell Nilsson att i arbetslivsfrågorna ingår arbetsrätten som en ganska väsentlig del. Därför är det nog inte så fel att vi något luftar det ämnet, även om jag vet att arbetsrätten senare kommer upp som ett riksdagsärende.

Jag kommer inte att kommentera huruvida 10 % är rätt eller inte. Något slags förslag kommer från kommittén, det kan jag i vart fall lova.

Beträffande löftesbrott är det min uppfattning att de samråd som protokollet efter krispaket 1 talar om skall ske när arbetsrättskommitténs betänkande är framlagt och har varit ute på remiss och man går i gång med att skriva en proposition på grundval av det som har kommit fram och som skall vägas samman. Det är då samrådet skall äga rum. Det är den uppfattning jag har om den paragrafen i krispaketsförhandlingarna. Därmed menar jag att regeringen inte har gjort något löftesbrott.

Sedan, Kjell Nilsson, kan jag inte förstå talet om konfrontation, när intentionen är att försöka underlätta förhandlingar. Vi vill lägga ett förhållande till rätta för förhandlingar om de svårigheter som det onekligen är vid en övertalighetssituation.

Låt oss nu vänta och se vad betänkandet innehåller om ett par tre veckor!

Anf. 26 KJELL NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill skicka med en vädjan till Harald Bergström. Harald Bergström har ju en gång i tiden varit ute och arbetat i näringslivet och haft en del med förhandlingar att göra. Var försiktig när ni kommer med era förslag!

Om turordningsreglerna exempelvis skall innebära att arbetsgivaren skall ha rätt att plocka ut 10 % av arbetsstyrkan utan att fråga någon om vilka som skall plockas ut, utan förhandlingsskyldighet, innebär det en konfrontation gentemot de fackliga grupperna. Detta är bara ett exempel. Det finns många fler, enligt vad som har läckt ut från denna kommitté. Åk litet försiktigt! Ta till vara det fina arbetsklimat som vi har haft i vårt land, den fina förhandlingsordningen! Radera inte detta för att någon liten del inte har fungerat så bra!

Fru talman! Vi socialdemokrater har också sagt att det finns vissa delar inom arbetsrätten som man behöver titta på. Men i och med det behöver man inte slå sönder allt som har fungerat bra under årtionden.

Anf. 27 HARALD BERGSTRÖM (kds) replik:

Fru talman! Det är märkligt att det så fort man rör ett kommatecken talas om att allt slås sönder. Det är ungefär det intrycket som jag har fått.

Kjell Nilsson talar om att vi skall gå försiktigt fram. Jag kan nämna att jag i viss mån också har läckt litet från den här utredningen. Vid ett företagsbesök – jag tänker särskilt på ett tillfälle – samtalade jag med fackliga företrädare om hur de skulle ha löst problemet med övertalighet i en situation som rådde för bara två, tre månader sedan om de skulle ha tillämpat vissa förslag som vi arbetar med i kommittén. De hade löst problemet förhandlingsvägen, och det hade gått bra. De kommentarer som jag fick av de fackliga företrädarna när de tänkte sig in i situationen var att detta inte var så farligt, att det

inte alls var så tokigt som det skrivs i tidningarna. Det lugnade mig att höra detta från förnuftigt folk, som tänker rationellt, som är ute på golvet och som vet hur det fungerar.

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

Arbetslivspolitik

Anf. 28 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Jag brukar hålla med fru talmannen när hon säger att vi skall hålla oss till ämnet. Det vill jag göra även nu.

Harald Bergström åker ju runt och pratar så mycket om arbetsrätt att jag tror att han gör det även i sömnen. Kanske gör han det just nu. Han förstår inte varför det är så mycket prat om konfrontation. Jag tror inte att Harald Bergström förstår vilken björn han har väckt.

Titta på vilka som agerar! Titta på hur målmedvetet SAF har agerat! Titta på företagen i Octagonen, de storföretag som nu driver en kamp mot fackföreningsrörelsen och därmed också mot löntagarna! Det handlar inte om några småföretag. Det handlar inte om några procedurregler.

Jag skall inte diskutera LAS-regler, saklig grund, turordning och kvotsystem som tydligen debatteras. Jag skall snarare uppehålla mig litet grand vid det som Harald Bergström säger om den fackliga lokala förhandlingsrätten, vikten av en facklig organisation. Just den frågan hör ju faktiskt intimt ihop med arbetslivsfrågorna: Vad skall vi ha för löneform? Hur skall arbetsorganisationen se ut? Vilka utbildningsplaner skall finnas?

Det är just sådana frågor som hänger ihop med arbetslivsfrågorna. Det krävs en ordentlig relation mellan fackförening och arbetsgivare på varje företag. Det krävs också en laglig grund för den fackliga verksamheten. Det är den som hotas i den diskussion som uppenbarligen förs inom ramen för Arbetsrättskommittén.

För att komma någon vart när det gäller arbetslivsfrågor krävs det ett konstruktivt samarbete. Det konstruktiva samarbetet är ni på väg att underminera. Jag tror att det är nödvändigt att Harald Bergström faktiskt tar sig en funderare över vilken roll han spelar, att han inte bara är så glad över att nu som kristdemokrat få vara med och klampa in på arbetslivets område, där annars parterna är så tunga. Han kommer att bli en lakej för den ena parten, den som står för ägande och makt och inte representerar individers trygghet och kollektivens rättigheter.

Det finns ju i dag många exempel i verkligheten som är hotfulla. I Uppsala sparkades busschaufförer. Efter vilda protester tog man sedan tillbaka dem, därför att det protesterades mot nedskärningarna inom kommunen. Kinnarpsfrågan är fruktansvärd. Monarks strategi var väldigt hårdhudad och politiserande. Man ställde facket vid skampålen om inte Monark fick bestämma allting själv. Se upp för de krafter som ni, och inte minst Harald Bergström, väcker!

Anf. 29 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Herr talman! Jag har nog blivit varse vilka krafter som är i verksamhet när man talar om fackliga frågor, Hans Andersson. Det råder inga tvivel om det. Jag märker att den fackliga delen av den socialdemokratiska rörelsen är i verksamhet.

Det är ju i direktiven till utredningen, ARK 92, som det talas om den lo-

kala arbetstagarorganisationen och dess förhandlingsrätt. Som kristdemokrat, Hans Andersson, är jag intresserad av det som vi brukar kalla subsidiaritetsprincipen: att beslut skall fattas på lägsta möjliga effektiva nivå. Såvitt jag kan förstå är den lägsta möjliga nivån, när man talar om förhandlingar mellan arbetstagarparter och arbetsgivare, på ort och ställe där problemen finns. Det är grunden till varför jag är intresserad av den nivå som den lagliga rätten till förhandlingar placeras på.

Anf. 30 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Det handlar ju inte om socialdemokratin och om fackpampar. Det här handlar om en mycket utbredd rädsla ute på företag och myndigheter. Jag vet inte hur många telefonsamtal jag får från människor som är oroliga, dels när det gäller lojalitetsfrågan, dels när det gäller frågan om godtycke vid uppsägning.

Jag tror inte heller att det enbart handlar om det socialdemokratiska partiet och LO, som Harald Bergström tror. Jag tror snarare att TCO, tjänstemannarörelsen, på senare tid har vaknat. Jag inbillar mig att många av de människor som i dag är djupt oroade tillhör, skall vi säga, mittens sektor. Men frågan är om kds tillhör mitten i svensk politik, eller om kds, kanske i omedvetande om vad man gör, har förskjutits höger ut.

Subsidiaritet – det är så svårt att vi knappt själva kan hålla reda på det, Harald Bergström. Men Harald Bergström säger att besluten skall fattas på rätt nivå. Det menar fackföreningsrörelsen också. Man skall förhandla lokalt, ha en stark fackförening och en hyfsad arbetsgivare. Men om det inte går skall det finnas spelregler, konfliktlösningsmetoder och överprövningsrättigheter. Det har vi i Sverige i centrala förhandlingsinstitut, vilket fungerar alldeles utmärkt.

Det Harald Bergström, kds och SAF vill göra är inte att lägga någonting på rätt nivå – det ligger redan på rätt nivå. Ni vill förskjuta makten på den nivå som det handlar om. Ni vill ge ökad makt åt och ökad handlingsfrihet för arbetsgivarparten och radikalt minska detta för dem som representerar de enskilda människorna. Detta är ett hårt slag mot den enskilda människans frihet. Det handlar för er del inte om att komma åt fackpampar.

Anf. 31 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Herr talman! Jag vill bara berätta för Hans Andersson att det också är många sympatisörer och väljare som röstar på Kristdemokraterna som hör av sig. Dessa får jag tala med, och naturligtvis samtalar jag med dem om var problemen finns någonstans. Om detta kan vara till någon tröst, Hans Andersson, ta det till ditt hjärta.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1992/93:AU8 Anslag till Arbetsmarknadsdepartementet m.m. (prop.
1992/93:100 delvis).

*Anslag till
Arbetsmarknads-
departementet
m.m.*

Anf. 32 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! I detta betänkande behandlas anslag till bl.a arbetsmarknadsråden och anslag till Arbetsdomstolen. I båda dessa ärenden finns det motioner, av Margareta Gard resp. Per Stenmarck, som vi moderater instämmer i.

Margareta Gards förslag till besparing vad gäller arbetsmarknadsråden, som vi moderater följer upp, innebär 6,6 miljoner kronor. Därmed täcker vi med råge in det överskridande som arbetsmarknadsutskottet ville göra när det gäller kvinnoorganisationerna.

En orsak till att vi i Sverige befinner oss i ett så prekärt läge är att utgifterna har fått rulla på utan att tillräckligt ifrågasättas. Nu är det hög tid att noga pröva varje utgift. Endast oundgängligen nödvändiga utgifter bör behållas. Straffet för dem som inte har kraft att överpröva utgifterna kommer att bli hårt den dag hela notan verkligen syns för väljarna.

Det här är en mycket liten fråga, och den är givetvis utan egentlig bäring för välfärden. Men viss symbolisk betydelse kan den tillmätas.

I detta sammanhang vill jag kortfattat erinra om den försöksballong som emanerar från Exportrådets chef Göran Holmqvist och som gäller ytterligare samordning av utrikesrepresentationen. Oavsett hur det förhåller sig med lämpligheten i just detta fall är det principiellt rätt att ifrågasätta om det inte finns möjlighet till ytterligare effektiviseringar.

Arbetsmarknadsdepartementet har haft en arbetsgrupp som har förordat effektivisering och förbättrad styrning av information och rapportering på arbetsmarknadsområdet. Gruppen menar att det på sikt räcker med att behålla denna bevakning i EG-området. Moderaterna föreslår också att den behålls i Bryssel. Nog undrar väl fler än vi moderater om det verkligen är oundgängligen nödvändigt att ha både ordinarie ambassadpersonal och specialattachéer på en mängd områden – för exportfrågor, arbetsmiljöfrågor, arbetsmarknadsfrågor, tekniska frågor, osv. En översyn pågår också vad gäller organisationen av utrikesrepresentationens olika delar.

Moderaterna gör bedömningen att ordinarie ambassadpersonal bör hinna klara bevakningen av arbetsmarknadsfrågor precis som man gör på de flesta ambassader i världen. Som ledamot av UD:s antagningsnämnd har jag också kunnat konstatera att krav och kvalitet på dem som antas till diplomatkarriären är höga, inte minst vad avser kunskaper om förhållanden på arbetsmarknaden.

Kostnadsminskningar är nödvändiga. Det är man medveten om även i departementet, vilket framgår av betänkandet. Skillnaden är att moderaterna vill gå litet fortare fram.

Herr talman! Därmed yrkar jag bifall till reservation 1 och i händelse av

bifall till reservation 1 även till reservation 2, som behandlar själva medelsanvisningen.

Därefter går jag över till frågan om de arbetsrättsliga frågornas överförande till allmän domstol. Man kan knappast förvänta sig att de s.k. särintressena som finns representerade i domstolen skall komma att förordna en neddragning av det egna inflytandet. Tvärtom cementerar Arbetsdomstolen makten för de stora organisationerna. Den som vill bilda en konkurrerande organisation hamnar genast i strykclass i avsaknad av inflytande i Arbetsmarknadsdomstolen.

Vi delar motionärens uppfattning att man bör utreda formerna för ett överförande av arbetsrättsliga tvistemål till allmän domstol i syfte att stärka den enskildes ställning.

Vi anser att det är principiellt felaktigt att representanter för arbetsmarknadens parter avgör straffrättsliga ärenden. Det finns flera exempel på detta i AD. Brottmål skall enligt vår uppfattning avgöras i allmän domstol och AD skall få sin ursprungliga funktion. Den är att tolka kollektivavtal och snabbt avgöra mål om olovliga strejker.

Att domstol kan döma i mål mellan enskild och part, där ena parten är representerad i domstolen, förefaller oss inte vara den bästa lösningen om man är angelägen om att tillgodose starka krav på rättssäkerhet. Man kan ju t.ex. föreställa sig hur stor möjligheten är att vinna framtida mål om lika lön, om båda parter på domarsidan kan ha intresse av att den enskilde skall förlora.

Herr talman! Allmän domstol är första instans när kollektivavtal saknas, men överprövningar sker i AD. Alla mål som rör enskilda förhållanden på arbetsplatsen borde ha en enhetlig handläggning.

Så gott som alla partier i denna kammare har tillskyndat vår EG-ansökan. EG-rätten kräver absolut opartiskhet. Det innebär att den enskildes ställning får visst ökat skydd.

EG-rätten har visserligen accepterat partsammansatta organ, men frågan är om de fall som avgörs i AD skulle passera EG-domstolens lupp. Jag tror inte det, och det gör inte heller den juridiska expertisen vid Juridiska Institutionen vid Stockholms universitet. Jag hade ett kontrollsamtal med dem i går.

Även här går vi moderater litet längre och begär en utredning i dessa frågor.

Herr talman! Därmed yrkar jag bifall till reservation 3 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 33 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Herr talman! Vid beskickningarna i Bryssel, Bonn, London och Washington finns fyra arbetsmarknadsråd stationerade inom den svenska utrikesförvaltningen. Regeringen utser arbetsmarknadsråden, som under alla år har kommit från arbetsmarknadens organisationer, LO, SAF och TCO. Enligt den praxis som utvecklats har som arbetsmarknadsråd endast förordats personer som föreslagits gemensamt av ovanstående parter.

Inga som helst bestämmelser om att tjänsterna skulle förbehållas personer från arbetsmarknadens organisationer har funnits. De enda kompetens- och

kravspecifikationer som är uppställda för denna befattning framgår av proposition 1959:121, där det sägs: "De skall vara väl förtrogna med arbetsförhållandena på arbetsmarknaden och inom socialpolitiken och besitta goda språkkunskaper."

Det har vid ett flertal tillfällen konstaterats att man vid tillsättandet inte beaktat kravspecifikationen. Detta påtalades redan den 7 november 1985 i en rapport av en utredningsgrupp som Arbetsmarknadsdepartementet tillsatt.

Kritik har även framförts beträffande arbetsmarknadsrådets rapporter, som uppgivits vara av "mycket varierande karaktär". Trots påtalad kritik har ingen förändring av tillsättningarna av arbetsmarknadsråd kommit till stånd förrän nu.

Ny demokrati kritiserade för ett år sedan dessa missförhållanden. Till vår glädje har nu arbetsmarknadsministern meddelat att regeringen skall tillsätta samtliga befattningar efter ett öppet ansökningsförfarande. Detta är som sagt mycket glädjande.

Arbetsmarknadsråden skall bevaka frågor som främst rör arbetsmarknad och fortlöpande rapportera till chefen för Arbetsmarknadsdepartementet resp. chefen för Socialdepartementet. De skall vidare även sprida kunskap om svenska förhållanden vad beträffar dessa frågor.

Denna information skulle med lika gott resultat kunna skötas av befintliga beskickningars personal. Så är fallet i dag i de länder som inte har arbetsmarknadsråd.

Sverige har i dag milt sagt en mycket ansträngd ekonomi. Därför måste det ifrågasättas om de fyra arbetsmarknadsråden kan bibehållas inom utrikesförvaltningen. Organisationerna på arbetsmarknaden har dessutom en omfattande bevakning och uppföljning av utvecklingen i andra länder.

Med tanke på bl.a. de pågående förberedelserna inför Sveriges inträde i EG kan det finnas skäl att tills vidare behålla tjänsten som arbetsmarknadsråd i Bryssel. Ytterligare tjänster som arbetsmarknadsråd bör däremot inte tillsättas, och befintliga tjänster som arbetsmarknadsråd i Bonn, London och Washington bör snarast avvecklas.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3 i arbetsmarknadsutskottets betänkande AU8.

Anf. 34 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Som vi har hört tar sig meningsskiljaktigheterna i det här betänkandet uttryck i tre reservationer. Moderater och nydemokrater går samman i två motioner som gäller arbetsmarknadsråd. Moderaterna har också en reservation som gäller Arbetsmarknadsdomstolen.

En arbetsgrupp har sett över arbetsmarknadsrådets verksamhet, vilket redovisas i rapporten Utlandsrepresentation inom Arbetsmarknadsdepartementets område. Det gäller de krav Europasamarbetet ställer inom arbetsmarknadsområdet och nyttan av den här verksamheten.

Den följande remissomgången och utvärderingen har lett till att arbetsmarknadsministern och regeringen kommit fram till att särskilda specialattachéer behövs även fortsättningsvis. Men inte utan förändringar; förändringar som skall leda till både besparingar och ökad effektivitet och som re-

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

*Anslag till
Arbetsmarknads-
departementet
m.m.*

dovisas i betänkandet. Bl.a. skall styrningen förbättras, de särskilda arbetsmiljöattachéerna och arbetsmiljöråden upphöra, bevakningen koncentreras till EG-området och regeringen skall tillsätta samtliga befattningar efter ett öppet ansökningsförfarande. Inte minst det sista tycker jag är viktigt med tanke på den kritik som förekommit och för att man skall få kompetent personal. Ett av Ny demokratis krav tillgodoses därmed.

Med dessa åtgärder kommer kostnaderna att på sikt minska med ca 25 %. Utskottet delar arbetsmarknadsministerns uppfattning att det är viktigt att Sverige – i och med att arbetsmarknaden internationaliseras och förändras oerhört snabbt – har ett forum som följer den internationella utvecklingen och som även kan sprida kunskap om Sverige i omvärlden. Vi instämmer i betänkandet på den punkten.

Beträffande Arbetsdomstolen, AD, diskuteras dels arbetssituationen, dels de åtgärder som vidtagits för att förbättra situationen. Den har ju förbättrats, så det är inte så mycket att orda om. Men moderaterna vill att frågan om överförande av arbetsrättsliga tvistemål till allmän domstol skall utredas. Frågan om specialdomstolar har diskuterats länge och är mer av principiell och ideologisk karaktär. Det finns olika uppfattningar. Jag skall inte närmare gå in på det. Men jag konstaterar att regeringen i proposition 1991/92:84 om ändringen i lagen om arbetstvister m.m. uttalade avsikten att återkomma om vilka målkategorier som bör kunna prövas av domstol som första instans.

AD har förra året i en skrivelse framhållit hur angeläget det är att en definitiv ståndpunkt tas om vilka regler om rättegångar i arbetstvister som skall gälla för framtiden. Denna skrivelse har behandlats vid ett möte med arbetsmarknadens parter där ett starkt stöd uttalades för att man inte skulle genomföra ytterligare förändringar när det gäller dessa rättegångar. Det har regeringen lagt stor vikt vid. Enigheten mellan parterna är, som utskottsmajoriteten påpekar, av avgörande betydelse för att AD skall fungera tillfredsställande, och den är även av avgörande betydelse för ställningstagandet att inte förändra inriktningen, utan bibehålla AD med nuvarande uppgifter.

Det är i sammanhanget viktigt att påpeka att arbetsmarknadsministern i propositionen säger att han avser att noga följa utvecklingen i framtiden. Det gäller i första hand arbetssituationen. Till Charlotte Cederschiöld vill jag säga att AD ju skall behandla tvistemål inom arbetsrätten och inte straffrättsliga ärenden. Om det handlar om straffrätt skall det ju behandlas i annan ordning.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till hemställan i betänkande AU8 i dess helhet och avslag på reservationerna.

Anf. 35 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Skillnaderna i grundtänkandet mellan Marianne Andersson och mig är kanske inte så stora. Det är särskilt glädjande att Marianne Andersson håller med om att AD inte skall syssla med straffrättsliga bedömningar. Det finns exempel: i AD 1991/76 gjorde man en bedömning om en polis hade begått grov misshandel. AD överprövade hovrättens lagakraftvunna dom och framförde en ny dom. I AD 1992/82 underkändes hovrättens

tidigare dom. I AD 1992/91 överprövade man hovrättens dom, men kom till samma domslut.

Även om frågeställningar av den här typen i ett annat led har en arbetsrättslig anknytning, bör den straffrättsliga delen inte ligga hos AD. På den punkten tycks vi vara ense. Det kanske finns behov av en viss översyn.

Det är ju inte heller bra när oorganiserade eller mindre självständiga organisationer döms i en domstol där huvudorganisationerna finns med som dömande part trots att det råder klar motsatsställning. Enligt juridiska institutionen i Stockholm förekommer det sådana situationer i Arbetsdomstolen. Det är naturligtvis inte bra för rättssäkerheten.

Personligen är jag ganska övertygad om att det är en tidsfråga innan dessa rättsliga brister i vårt system kommer att uppmärksammas så att det uppstår ett tryck för justering.

Anf. 36 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Utan att ha fullständig kunskap om dessa mål vill jag säga att jag är ganska övertygad om att det var det arbetsrättsliga innehållet som man bedömde. De kan ju också innehålla delar som är straffrättsliga och som man bedömde i AD.

I Arbetsdomstolen har man ju ändå en kompetens inom det komplicerade område som arbetsrätten är. Den är ju till för att främja en enhetlig rättstillämpning inom det arbetsrättsliga området. Det förutsätter jag innebär att också den enskildes rätt skall kunna hävdas.

Anf. 37 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Enligt den information jag har fått var det inte det arbetsrättsliga utan det straffrättsliga innehållet som bedömdes. Det hade sedan i och för sig bäring inom arbetsrätten, men man gjorde en straffrättslig bedömning. Vi är tydligen ense om att sådana inte skall göras.

Den politiska inställningen på den här punkten är vi tydligen helt ense om. Det gäller då bara att se till att det blir ett absolut klarläggande. Om det är så att jag har rätt – vilket jag enligt uppgift har – innebär det att vi är ense om att här bör ske en ändring.

Anf. 38 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är svårt att tala om domar. Det kan vi nog inte göra här. Jag känner, som sagt, inte till detta. Om det är på det sätt som Charlotte Cederschiöld säger skall förhållandena naturligtvis ses över. Jag har inte anledning att påstå vare sig det ena eller det andra eftersom jag inte har tillräckliga kunskaper i frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

7 § Statliga arbetsgivarfrågor

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

*Anslag till
Arbetsmarknads-
departementet
m.m.*

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 9 §.)

8 § Ett program för reparation, om- och tillbyggnad av bostäder m.m.

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1992/93:BoU10 Ett program för reparation, om- och tillbyggnad av bostäder m.m. (prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 39 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag skall villigt tillstå att jag blir litet brydd eftersom jag hade förväntat mig att få höra flera intressanta inlägg av representanter från andra partier och att få komma med synpunkter på dem. Men jag får väl återkomma när de har framfört sina egna förslag.

Herr talman! Jag vill gärna först tala om att jag tycker att det är väldigt bra att vi har fått fram det här betänkandet och att vi i dag skall kunna fatta beslut om ROT-program. Vi är många som har väntat länge på det. Det är, kan man lugnt säga, inte en dag för tidigt att vi fattar beslut i frågan.

Det jag som representant för Vänsterpartiet vill anföra är att det trots allt är otillräckligt med det antal jobb som diskuterats och som det här programmet skall medföra. Många betvivlar alltså att åtgärderna ger så många tusen jobb inom byggsektorn och andra sektorer som det talats om.

Jag tror att det blir nödvändigt att relativt snart komma med ytterligare ROT-program.

Vidare vill jag för Vänsterpartiets del hänvisa till våra motioner. Beklagligtvis har man avstyrkt vad vi tror är bra förslag, som innebär att ytterligare jobb skulle skapas inom byggsektorn. Det handlar dessutom om jobb som behövs och som skulle medföra en bättre boende- eller arbetsmiljö för många människor.

Jag tänker t.ex. på det faktum att majoriteten avstyrkt förslaget om införandet av ROT-bidrag vad gäller vatten och avlopp. Jag beklagar att det blev ett nej. Vidare tänker jag på något som man kan uppfatta som en detalj, nämligen vårt förslag om att åtgärder beträffande fönster skall ingå i ROT-programmet.

Dessutom tror vi, i fråga om det majoritetsbeslut som kommer att fattas vad gäller skatteområdet och som gör det möjligt för de enskilda hushållen att göra avdrag på skatten för reparationer, att det är fel sätt att ta upp de här frågorna. Vi i Vänsterpartiet tycker att det vore betydligt bättre med ett bidragssystem. Därigenom minskas möjligheterna till fusk på området.

Beträffande vårt förslag om fönster kan man nog undra hur det med ett system, som innebär avdrag på den egna skatten, skall gå att undvika att avdrag görs för tätning och användning av isolerbara fönster. Vad är det som säger att avdraget inte nyttjas just på nämnda vis?

En hel del invändningar kan alltså göras på det här området. Vi i Vänsterpartiet har därför lagt fram förslag som vi tror skulle innebära att ytterligare jobb kunde skapas. Men det väsentliga i dag är att vi fattar beslut om ROT-programmet och att vi därefter skyndar vidare för att skapa ytterligare jobb. Det gäller då åtgärder som behövs för att förbättra bostäderna och bostadskvaliteten i nedslitna bostadsområden samt åtgärder som är nödvändiga på det kommunala området vad gäller skolor och sjukhus.

Anf. 40 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag kom sent till kammaren. Jag litade, som jag ofta gör, på vice ordföranden i utskottet. Men den här gången gick det inte riktigt bra i det avseendet.

Vad vi nu har att behandla är ett program för reparation, ombyggnad och underhåll av bostäder och vissa lokaler. Det är resultatet av en överenskommelse mellan regeringspartierna och Socialdemokraterna. Det är tillfredsställande att överenskommelsen kunde komma till stånd. Åtgärderna är angelägna från sysselsättningssynpunkt. De är också viktiga från boendemiljösynpunkt och för att behålla och förbättra kvaliteten i vårt bostadsbestånd.

Genom uppgörelsen kan meningsfulla jobb skapas samtidigt som bostäder och kommunala lokaler kan rustas upp. För bostadssektorn innebär det en satsning på 1,8 miljarder som ger 20 000–25 000 jobb. Totalt innebär uppgörelsen att ca 30 000 jobb kan komma till stånd. Därmed kan ytterligare ca 5 000 lägenheter och 10 000 ålderdomshem och servicehus byggas om med förmånliga regler. En tillfällig avdragsrätt för reparationer av villor, bostadsrättshus och hyreshus införs. Ett angeläget centerkrav tillgodoses därmed.

Avdragsrätten har en stor sysselsättningspotential i sig. Om 200 000 villaägare och andra fastighetsägare maximalt utnyttjar denna möjlighet till att fördjupa miljöambitionerna i fråga om deras bostäder, innebär det bygginvesteringar för totalt 12–15 miljarder kronor. Samtidigt får framför allt många småföretagare sysselsättning.

Åtgärdsprogrammet har en spridning över hela byggsektorn som gör att en onödig utslagning av produktionskapacitet kan undvikas. Åtgärderna är inriktade så att projekt snabbt kan komma i gång som är spridda över hela landet och som inte behöver hindras av problemen på kreditmarknaden.

Bakom förslagen till åtgärder, med undantag av en detalj, står ett enigt bostadsutskott. En av anledningarna är att förhandlingarna har haft förankring i bostadsutskottet. Jag vill gärna passa på att säga att vice ordföranden Oskar Lindkvists medverkan på ett mycket positivt sätt har bidragit till att förhandlingarna präglats av en konstruktiv anda, som i sin tur i hög grad bidragit till att det över huvud taget blev ett resultat.

Uppgårelsen om sysselsättningsstimulanser inom bygg- och bostadssektorn står ännu litet naken och ensam i ljuset av den debatt som förts under den senaste veckan om övriga förslag i regeringens budgetproposition om ekonomi och sysselsättning. ROT-uppgörelsen borde tjäna som förebild för fler breda lösningar som är nödvändiga för att klara de problem som vi har att tackla i det här huset. Ingen bör undandra sig ansvar i det sammanhanget.

I bostadsutskottet var vi eniga om att gå vidare med detaljutformningen, trots förra veckans turbulens i samband med riksdagens behandling av fi-

nansutskottets betänkande om riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Därigenom är det nu möjligt att få till stånd dessa angelägna åtgärder inom bostadssektorn utan onödig tidsutdräkt. Det är till fördel för de arbetslösa och för de boende. Även från den synpunkten kan det finnas anledning att dra en parallell med vad som i övrigt sker just nu.

Herr talman! Åtgärderna i programmet är motiverade främst av sysselsättningskäl. Nedgången i sysselsättningen är inte minst markerad inom byggsektorn. Nedgången är känd och har fler orsaker. Det finns ingen anledning att upprepa det. Men åtgärderna har också ett bostadspolitiskt syfte, som bostadsutskottet sett det hela, och det har också bidragit till utformningen av åtgärderna i vissa delar. Det är därför som t.ex. avdragsrätten för underhålls- och reparationsåtgärder förbehålls permanentboende fastigheter, medan fritidshusen har undantagits.

Inriktningen av åtgärderna är också anpassad till den svåra statsbudgetsituationen men också till svårigheterna att få lån på kreditmarknaden med risk för att åtgärderna på grund därav skulle kunna stoppas upp. Direktstimulanser har valts framför en belastning av statsbudgeten med kostnader för räntebidrag under flera år framåt. Därför har insatserna för ombyggnad av äldre bostäder, som i praktiken är ett bevarande av 1992 års ombyggnadsregler, räknats om till ett direkt investeringsstöd. 10 % av bidragsunderlaget har utskottet ansett vara en lämplig avvägning för att nå den stimulanseffekt som önskas.

Avdragsrätten innebär att åtgärden får effekt nu, medan finansieringen kommer senare när konjunkturen har vänt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i bostadsutskottets betänkande nr 10 i dess helhet.

Anf. 41 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Även jag ber om ursäkt för att ha missat det första inlägget. Men jag skulle ändå inte ha utnyttjat mina 15 minuter. I bostadsutskottet råder ju, som Agne Hansson sade, en mycket stor samstämmighet om ROT-programmet.

Till bostadsutskottets ordförande vill jag säga att jag uppskattar det han sade om mig. Men faktum är att Agne Hansson i de samtal som har ägt rum mellan Socialdemokraterna och regeringspartiet spelat en *mycket* framstående och konstruktiv roll.

Det är ingen nyhet för Sverige att vi har ROT-program. Det har den socialdemokratiska regeringen vid olika tillfällen lanserat och det har spelat en utomordentligt stor roll när det gäller att slå vakt om sysselsättningen på bostadsmarknaden. ROT-programmet kommer nu också i arbetslöshetens Sverige. Som alla känner till finns det ett samband mellan arbetsmarknaden och bostadsmarknaden. Om det finns jobb frågar folk efter bostäder, om det råder arbetslöshet har man varken råd eller förutsättningar att efterfråga lägenheter på bostadsmarknaden. Då har man det läge som nu har uppstått i Sverige, nämligen att vi har en bostadsmarknad som inte längre fungerar på det sätt som vi i Sverige är vana vid.

Något som är ännu värre är resultatet av en undersökning. Nyligen har det bland 160 byggföretag i Sverige gjorts en enkät. Det har frågats om hur man

i dessa byggföretag ser på framtiden när det gäller bostadsbyggandet och byggande över huvud taget. Svaret från de 160 företagen är samfällt. Man svarar att 1993 blir på bostadsområdet ett dåligt år och att 1994 blir ett uselt år. I det perspektivet skall man se ROT-programmet, som Agne Hansson var vänlig nog att presentera. ROT-programmet gäller för 1993 och 1994.

Agne Hansson sade också att det råder stor samstämmighet i utskottet. Men det är på bl.a. en punkt som vi skiljer oss i våra uppfattningar, nämligen när det gäller bidragen för vissa underhållsåtgärder. Majoriteten har bestämt sig för ett avdrag gentemot fastighetsskatten. Vi inom socialdemokratiet tycker att det är en byråkratisering, en inbyggd fördröjningseffekt, framför allt för fastighetsägare med låga taxeringsvärden på sina fastigheter. Dessa fastighetsägare får vänta i flera år på bidragseffekten av sin ombyggnad och sitt underhåll.

Det här är en fråga explicit för skatteutskottet. I bostadsutskottets betänkande har Socialdemokraterna i ett särskilt yttrande sagt att det finns något i det här sammanhanget som är bra, nämligen det stöd som skall utgå som ett direkt bidrag till verksamheten. Man får då pengarna snabbt. De som inte kan vänta på att kvitta gentemot fastighetsskatten behöver inte ängslas över ekonomin utan kan ganska omgående, när de uppfyller övriga krav, också få ut den ersättning som de är berättigade till.

Socialdemokraterna har också en reservation till betänkandet när det gäller hyreshöjningar vid ombyggnad. Vi uttalar våra farhågor för att det på sina håll blir mycket kraftiga hyreshöjningar, ofta så kraftiga att de inte kan bäras av de boende. Nu återkommer vi i ett senare betänkande till dessa frågor. Visserligen har vi skrivit en reservation, men jag kommer inte att begära bifall till den reservationen, eftersom ärendet återkommer i ett senare sammanhang.

Slutligen vill jag säga att jag självfallet är mycket nöjd med det ROT-program som nu presenteras för kammaren. Jag konstaterar att regeringen på flera punkter gett vika, och jag konstaterar att ett flertal socialdemokratiska motioner har bifallits i den här uppgörelsen. Jag konstaterar även att det går att göra överenskommelser när man är sams om att lägga tyngden i svensk bostadspolitik i mitten.

Redan i morgon skulle det kunna vara möjligt att sätta i gång de här arbetena. Precis som Agne Hansson sade kommer det att innebära över 30 000 sysselsättningseffekter, vilket är alldeles utmärkt. Men vi skall inte inbilla oss att det, som det ser ut nu, kommer att räcka. Därför kommer vi inom socialdemokratiet att arbeta vidare på både att förbättra det regulära bostadsbyggandet och att ha ett bra ROT-program i reserv efter 1994.

Anf. 42 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Vi har i stort sett kommit fram till en samstämmig uppfattning, vilket framgår av debatten här. Låt mig bara kommentera det som Oskar Lindkvist säger när det gäller den detalj som vi inte är riktigt ense om, nämligen avdragsrätt och direktbidrag. Jag hoppas att den diskussion om detaljerna som främst skall föras i skatteutskottet – jag hoppas att diskussionen förs snabbt för att nå ett resultat snabbt – kan leda till att man även på den punkten kan komma sams.

Avdragsrätten har valts framför ett direktbidrag därför att den appellerar till ett känt begrepp som gör att åtgärderna snabbare blir effektiva. Avdragsrätten blir också bättre konjunkturanpassad om åtgärderna kan genomföras nu. Sysselsättningen stärks medan finansieringen kommer senare, när konjunkturen har vänt. Avdragsrätt framför ett direkt bidrag kräver inte en ny administration, som kanske ger ökade kostnader, utan det system som vi har i skattesystemet kan användas. I utskottet har vi preciserat oss när det gäller bidragets minimigräns på 2 000 kr. Bidraget bör knytas till fastigheten, inte till lägenheten, vilket medför att sysselsättningseffekten blir större. På den punkten råder inga delade meningar.

I skatteutskottet diskuterar man nu avdragsrätten mot fastighetsskatten som en ren teknisk avräkning mot den statliga totala fastighetsskatten. För den enskilde skulle det i praktiken innebära ren skattereduktion. Det finns då också möjligheter att begära jämkning i skatteuttaget. Samstämmigheten mellan bidrag och avdrag blir då väldigt liten. Jag hoppas att det blir möjligt att snabbt få fram dessa åtgärder. För en gångs skull har regeringen verkligen visat sig vara snabb. I min hand har jag det första utkastet till författning, så arbetet med åtgärderna kan igångsättas.

Socialdemokraternas andra reservation som inte direkt berör uppgörelsen finns det ingen anledning att kommentera, eftersom Oskar Lindkvist inte har yrkat bifall till densamma.

Anf. 43 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Majoriteten som Agne Hansson företräder när det gäller avdragsrätten har inte sett det fina i att de som bygger om och som skall få stöd till det får pengarna ganska snabbt. Jag tror inte att alla har ekonomi att ligga ute med upp till 10 000 kr. Många har ekonomi till det och kommer att utnyttja avdragsrätten, men åtskilliga människor – kanske de i glesbygden där man ofta har ganska små taxeringsvärden på sina fastigheter – kommer säkerligen att få vänta i årtal på att få ut de pengar som de är berättigade till.

Vi har därför lagt fram förslag om ett direkt bidrag. Jag tror att de flesta människor anser att det är ganska rimligt att en sådan möjlighet finns. Uppriktigt talat vet jag inte det riktiga skälet till att avdragseffekten fått ett så starkt fäste hos majoriteten i bostadsutskottet. Nu utgår jag ifrån att skatteutskottet måhända gör en annan bedömning i den här frågan än bostadsutskottet.

Sedan konstaterar jag att Agne Hansson sade att regeringen för en gångs skull har handlat snabbt och nu tagit fram en handlingsplan – åtgärder kan omedelbart sättas in och få effekt på avdragsfrågorna. Ja, det kanske är bra, men jag tror att man skall vänta på skatteutskottet. Jag förväntar mig att skatteutskottet mobiliserar en klokskap som kan komma till användning just i den här frågan. Då slipper regeringen ha bekymmer för sitt redan utfärdade dekret om avdragsrätten.

Anf. 44 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Oskar Lindkvist missförstod mig. När jag pratade om förordningen gällde det åtgärderna i det betänkande som vi nu skall besluta om. Avdragsrätten skall naturligtvis behandlas vidare – först i skatteutskottet –

och i den delen finns det självfallet icke något förslag till förordning. Jag hoppas att den handläggningen i skatteutskottet för det första skall ske snabbt, för det andra skall resultera i samstämmighet, för att helheten skall komma fram så snabbt som möjligt.

Om man skulle hamna på en linje som innebär att det kan göras en teknisk avräkning och avdrag direkt i deklarationen, med möjlighet att snabbt begära skattejämkning, är det givet att tiden för samstämmighet, från det att åtgärden genomförs till dess att pengarna betalas tillbaka i form av skattereduktion, blir väldigt kort. Därmed minskar skillnaden mellan bidrag och avdrag.

Anf. 45 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! I mitt första inlägg talade jag om att Vänsterpartiet stod bakom detta betänkande, och jag vill yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill understryka hur viktigt det är att vi fattar beslut i dag och kan gå vidare. Det är däremot helt klart att regeringen har varit senfärdig.

Jag glömde att säga att vi i Vänsterpartiet instämmer i reservationen från Socialdemokraterna vad gäller politiken på bostadsområdet och i fråga om att ROT-programmet inte får leda till avsevärda hyreshöjningar. Det är en mycket viktig punkt. Det gäller att det ROT-program som nu sätts i gång inte får gå till lyxsaneringar eller till ombyggnader som inte är motiverade. Det har tidigare hänt att det har gjorts ombyggnader som inte varit nödvändiga, som lett till avsevärda hyreshöjningar och som definitivt inte varit bra för dem som bor i husen.

Vad jag saknar i ROT-programmet och som jag vill att Oskar Lindkvist kommenterar är frågan om vatten och avlopp. Vi har diskuterat det förut, och det är viktigt för Vänsterpartiet. Varför finns inte detta med i den här uppgörelsen? Jag ställde samma fråga till Agne Hansson men fick inte något svar. Jag hoppas att Oskar Lindkvist har ett svar. Min förhoppning är att detta kommer med i nästa ROT-program. Har jag tolkat Socialdemokraterna rätt på den punkten?

Anf. 46 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag kan nog inte ge ett svar som Eva Zetterberg blir nöjd med. Det är nämligen så att frågan om kommunalt vatten och avlopp i ett ROT-program har diskuterats i åtskilliga år i bostadsutskottet. Det har framför allt varit Centern som har varit pådrivande för att få ett sådant ROT-program. Vi har funnit att detta skulle ge ganska små sysselsättningsmässiga effekter, då det inte har särskilt stor omfattning. De uppgifterna har vi hämtat från Kommunförbundet, som har hanterat frågan i en särskild artikel.

Eftersom det inte ger några särskilda sysselsättningseffekter och dessutom i princip är en kommunal fråga, har vi i bostadsutskottet varit ganska reserverade i fråga om att ge utrymme för vatten och avlopp i ROT-programmet.

Anf. 47 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Det är möjligt att frågan har diskuterats länge i bostadsutskottet, men under den tid jag har varit med har vi inte fått några beräkningar av hur många jobb det skulle ge. Det finns därför anledning att ta

fram aktuella siffror, när det nu gäller att skapa så många jobb som möjligt på områden som är viktiga.

Även om vatten och avlopp är en kommunal fråga, finns det i uppgörelsen ROT-pengar som kan gå till skolor, sjukhus osv. Det är alltså inte så att man säger totalt nej till kommunala satsningar inom ROT-programmet. Därför borde detta kunna vara med. Vi får gå till förnyad prövning, se hur många jobb det kan ge och var det finns behov.

Anf. 48 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Herr talman! Även jag får börja mitt anförande med att be om ursäkt. Det är frestande att skylla på ordföranden och vice ordföranden, men jag skall inte göra det. Sent skall syndaren vakna.

Vi har hört hur fint det låter, och nu kommer Ny demokratis version.

Regeringens och riksdagens behandling av ROT-satsningen, dvs. reparation, om- och tillbyggnad, har gjort mig oerhört besviken. Vi har inte fått bästa möjliga lösning.

Redan hösten 1992 yttrade bostadsutskottet i sitt betänkande vikten av att åtgärder skulle vidtagas för att öka sysselsättningen inom olika delar av byggsektorn. Finansutskottet instämde sedermera i bostadsutskottets uppfattning och betonade dessutom att sysselsättningsskapande åtgärder inom byggsektorn borde kunna inriktas mot vissa upprustningsbehov inom den offentliga sektorn. Riksdagen gav också, enhälligt, regeringen detta till känna.

Regeringen hade nu bollen, men ingenting hände. Jo, i budgetpropositionen föreslog man ytterligare försämringar för ombyggnationer år 1995 och 1996. Dessa försämringar längre fram, menade regeringen, skulle stimulera till tidigareläggning av ROT-åtgärder. Detta var regeringens ROT-satsning!

Jag har inte så lång erfarenhet av riksdagsarbete att åberopa, men jag tycker att det är anmärkningsvärt att regeringen har handlat så nonchalant mot en enhällig riksdag. Det är oförsäamt! Om någon på departementet lyssnar på debatten vill jag säga: Fy skäms!

Det finns mycket att säga om handläggningen. Jag hade förmånen – eller vad man skall kalla det – att följa ärendets behandling i både finansutskottet och bostadsutskottet. Man kan inte säga att det ena utskottet var bättre än det andra; det var lika hönsigt i båda.

Det som oroar mig mest är att vi står inför så stora problem, i kombination med den handlingsförklaring som ibland råder. Behandlingen i utskotten av ROT-satsningen är snarlik den behandling som sker av statsbudgeten. Det gagnar definitivt inte Sverige. Folk tycker att det är mycket prestige i politiken. Ändå tror jag att man i allmänhet inte vet hur mycket prestige och revirtänkande som råder i verkligheten. Trots allt ser jag en strimma ljus där borta i tunneln, och jag hoppas att riksdag och regering tar sig i kragen.

Vi kan titta på ROT-frågan. Där satt vi i minst fyra utskott samtidigt och skulle resonera och komma överens om olika bitar. När vi föreslog att man i stället skulle utse en grupp som förhandlade fram ett förslag möttes det med kalla handen. Detta kunde annars ha klubbats i de olika utskotten.

Tiden gick, och vi kom ingen vart. Det var t.o.m. en sammanträdesfri vecka. Arbetslösheten bara ökade. Till slut var det några få som gjorde upp,

och man var så sent ute att det fick kallas till extra sammanträde i både finans- och bostadsutskottet. Detta hade vi ingen aning om i förväg.

Därför blev det som det blev. ROT-programmet har karaktären av ett utslängt plockepinn, som nu bostadsutskottet m.fl. utskott haft att reda ut. Här måste jag säga att jag är ganska besviken på Socialdemokraterna. Att man på regeringssidan bara ville få ner något på papperet är inte så konstigt. Man har inte visat något som helst intresse, förutom några dagar före uppgörelsen i finansutskottet.

Hur kunde Socialdemokraterna gå med på en så medioker uppgörelse, när en mycket bättre fanns i sikte? För mig är detta svårt att förstå. I samband med behandlingen av finansutskottets betänkande ställde jag en fråga till Allan Larsson. Han begärde inte replik, men jag hoppas att det är litet bättre krut i Oskar Lindkvist.

Frågan jag ställde var: Varför ville inte Socialdemokraterna träffa en bättre uppgörelse med Ny demokrati? Om ni inte vill träffa en för er bra uppgörelse med oss, vore det angeläget att få detta klarlagt.

Till Oskar Lindkvist skulle jag också vilja säga att det är riktigt att ett VA-ROT-program inte ger så många direktjobb. Men det skulle faktiskt ge en del kringjobb. Det vore i alla fall värt att se på förslaget. På vissa håll är behoven rätt så stora.

När jag kom till riksdagen trodde jag att politiker var skickliga på att förhandla och göra upp i kulissen, att de var proffs på det politiska spelet. Men ROT-satsningen har tyvärr inte visat prov på detta. Det har varit mycket trögare än jag trodde, och man har visat betydligt mindre vilja att göra upp än jag någonsin kunde föreställa mig. Men trots allt stöder vi uppgörelsen. Den är bättre än ingenting alls, men den kunde som sagt ha varit mycket bättre.

Anf. 49 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Dan Eriksson och Ny demokrati är besvikna över att de inte har fått den bästa lösningen. Jag har frågat mig vilken lösning Ny demokrati egentligen vill ha. Dan Eriksson försökte framställa det som om Ny demokrati skulle vara pådrivande och ha en rad förslag i rockärmen.

Jag har här samtliga motioner som Ny demokrati har väckt i denna fråga. I den stora ekonomisk-politiska motionen finns ROT-sektorn upptagen på knappt en sida. Man slutar med ett yrkande om att begära åtgärder från regeringen till ett ROT-program. Dan Eriksson har nu kritiserat att det inte har kommit fram någonting. Men då får ju utskottet och riksdagen själva ta initiativ. Det har vi också gjort, och det har givit detta resultat. Givetvis söker vi förhandla med dem som föreslår åtgärder, eftersom vi själva har förslag om åtgärder. Jag anförde i den allmänpolitiska debatten att vi i Centern ville se en förlängning av RBF-stödet och få en avdragsrätt genomförd.

Det finns enskilda motioner som är direkta avskrifter av den ekonomisk-politiska motionen från Ny demokrati. De har precis samma yrkanden om att riksdagen skall begära förslag från regeringen. Även Dan Eriksson står bakom en enskild motion.

I övrigt pekar man i en motion på möjligheten att göra investeringar just i vatten- och avloppssystemet. Dessutom finns det två motioner med krav på avdragsrätt för egnehemsägare. Detta finns nu med i ROT-uppgörelsen. Min

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

*Ett program för
reparation, om-
och tillbyggnad
av bostäder m.m.*

fråga är: Vad har Ny demokrati därutöver att tillföra debatten? Jag förstår att Dan Eriksson är besviken över att han inte har fått vara med och påverka uppgörelsen. Men jag förstår samtidigt att Oskar Lindkvist vände sig åt rätt håll, när han ville nå resultat. Det är förklaringen, såvitt jag kan förstå.

Anf. 50 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill fråga Agne Hansson: Vi har drivit på i utskottet och vi har velat utse en grupp som skulle sköta förhandlingarna; har vi då varit ointresserade? Det vore intressant att höra Agne Hanssons mening.

När det gäller talet om våra förslag vill jag framhålla att vi har varit ganska öppna. Vi har främst diskuterat med dem som har visat mest intresse, nämligen Socialdemokraterna. Från regeringen och regeringspartierna har vi inte märkt så stort intresse. Man vänder sig självfallet till dem som man tror att det är lättast att träffa en uppgörelse med. Vi trodde att det var Socialdemokraterna.

Vi har jobbat på att nå lösningar i form av utskottsinitiativ, som vi tyckte var det snabbaste och bästa sättet. Där märkte vi ingen vilja från regeringspartierna.

Agne Hansson sade att vi inte hade fått vara med och påverka. Jodå, om vi hade varit passiva hade det inte funnits någon ROT-uppgörelse i dag. Det känns väldigt bra. För mig är det egentligen inte så viktigt att ha varit med om en uppgörelse; det viktiga är att uppgörelsen är bra. Där tycker jag att vi har missat litet grand. Uppgårelsen kunde ha varit bättre. Det känns inte bra. Men uppgörelsen ger jobb, och det är bättre än ingenting. Det vidhåller jag.

Anf. 51 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Som jag ser det finns det egentligen ingen anledning för Dan Eriksson att vara besviken. Vi har gemensamt kommit fram till att avdragsrätten skall gälla. Om Dan Eriksson menar att det är att driva på i ett utskott att ständigt ta upp denna fråga och be någon annan att föreslå åtgärder, då kan man möjligen påstå att ni har drivit på. Men konkret, förslagsmässigt, skulle jag gärna vilja veta vad Dan Eriksson och Ny demokrati vill komplettera ROT-uppgörelsen med. Det finns inte ett enda förslag utom vatten- och avloppsprojektet i de sex motioner som har väckts beträffande ROT-programmet. Vad är dåligt i uppgörelsen, och vad vill Ny demokrati komplettera den med för att göra den bättre?

Att det har blivit en bred uppgörelse i denna fråga mellan Socialdemokraterna och regeringen beror också på att ingen av oss egentligen vet var Ny demokrati står från den ena dagen till den andra. Står ni för de förslag som ni har lagt fram och som är väldigt få i och för sig i detta fall, eller vad gäller just i dag? Vad vill ni komplettera ROT-uppgörelsen med som skulle öka sysselsättningen och dessutom förbättra den ekonomiska balansen med ett stort budgetunderskott?

Anf. 52 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! Agne Hansson frågade vad vi vill komplettera uppgörelsen med. Det vi allra mest hade velat se är en större satsning på skolorna. Rege-

ringspartierna har sagt att man skall skapa världens bästa skola. Då kan den inte se ut hur som helst. Det får inte finnas hur mycket mögel som helst och hur många ruttna väggar som helst, om det skall vara världens bästa skola. Där hade vi velat se en större satsning än de 800 miljoner kronor totalt som man satsar på de offentliga byggnaderna.

Agne Hansson påstod också att man inte vet var Ny demokrati står från den ena dagen till den andra. Då vill jag ställa en rent personlig fråga, som jag tyvärr inte kan få svar på här men kanske utanför kammaren: Anser Agne Hansson att jag någon gång har sviktat eller svikit någon överenskomelse?

Anf. 53 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Mitt inlägg är närmast föranlett av Dan Erikssons huvudanförande. Han uttalade sin besvikelse över Socialdemokraterna, och han frågade varför vi inte ville träffa en bättre uppgörelse med Ny demokrati utan i stället träffade en sämre överenskommelse med de andra politiska partierna i bostadsutskottet.

Om man skall lita eller inte lita på Ny demokrati överlåter jag åt varje riksdagsledamot att själv avgöra. Jag har dock litet dåliga erfarenheter av Ny demokrati. För bara ett år sedan var vi överens i bostadsutskottet om att vi i kammaren skulle driva igenom stimulansåtgärder i de allmännyttiga bostadsområdena. Ny demokrati och Socialdemokraterna var då överens om att vi skulle göra det. Men den eftermiddag då kammaren tog ställning i den frågan befann sig samtliga nydemokratiska riksdagsledamöter i Vagnhärad i Sörmland för att demonstrera tillsammans med Radio Nova, som var anklagad för att syssla med illegal närradioverksamhet. Att sedan efteråt begära att vi skall ha det största förtroende för ett parti som uppträdde så ansvarslost som Ny demokrati gjorde vid den tidpunkten tycker jag nästan är att begära litet för mycket.

Sedan vill jag säga till Dan Eriksson – det kan vara bra att veta – att Socialdemokraterna har ett förflutet i bostadsfrågan och i ROT-frågorna som vi är väldigt stolta över. Det har varit en av våra hjärtefrågor tillsammans med arbetsmarknadsfrågor. Vi insisterar alltså på att vi vid alla tillfällen när det är både befogat och nödvändigt står i främsta ledet för att främja byggandet och ombygget av bostäder.

När det gäller det framtida boendet kommer bostadsutskottet snart att få syssla med de mera allmänpolitiska frågorna, med ett stort utrymme för angrepp på regeringen i vissa bostadspolitiska frågor. Då har faktiskt Dan Eriksson i Stockholm chansen att visa sin tillgivenhet med Socialdemokraterna och på viktiga områden föra en annan bostadspolitik än den regeringen företräder.

Anf. 54 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! Till att börja med skulle jag vilja fråga om Oskar Lindkvist litar på mig. Att vi åkte till Vagnhärad var en engångsföreteelse. Det var olyckligt. Men att värna om fri radio och att kunna nå ut är viktigt för oss. För oss är det största problemet att vi inte kan nå ut. Vi har ingen press som står bakom oss. Vi står ensamma mot de stora drakarna med presstöd, så det

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

*Ett program för
reparation, om-
och tillbyggnad
av bostäder m.m.*

är svårt för oss. En av de högsta prioriteter vi har är att värna om det fria ordet och att nå ut. Men som sagt: Det var olyckligt den gången. Jag tror inte att det kommer att upprepas.

Oskar Lindkvist inbjuder till att visa tillgivenhet. Det som jag upplever som problemet med Socialdemokraterna är att man får stötta deras förslag helt och fullt, det går bra. Men att visa större kompromissvilja, att jämka ihop litet, har det varit betydligt svårare med. En förhandling är att ge och ta, inte bara ta. Där skulle vi vilja se mera prov från Socialdemokraterna på att också ge en liten bit. Så skall vi kunna komma överens framöver i vissa frågor.

I bostadspolitiken skiljer vi oss åt rätt så mycket, det är inte så många beröringspunkter. Men jag tycker inte man skall utesluta dem som finns. Därför tycker jag att det är trevligt om vi kan få ett bättre förhandlingsklimat framöver.

Anf. 55 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Dan Eriksson i Stockholm frågar först om jag litar på honom. Jag skall göra ett ärligt försök att lita på Dan Eriksson. Men den argumentation som just nu kom, att det var viktigare att vara i Vagnhärad i stället för i riksdagens kammare för att medverka till ett ökat stimulansbidrag på det viktiga bostadsområdet, inger faktiskt ingen respekt och utgör inget underlag för att tilltron skall öka när det gäller tillförlitligheten. Det måste väl Dan Eriksson medge.

Sedan säger Dan Eriksson att det svåra med Socialdemokraterna är att man skall stötta deras förslag. Men Ny demokrati stöttar inte våra förslag.

Det är bara en vecka sedan som vi i bostadsutskottet diskuterade en avreglering av byggmarknaden. Där fanns två förslag. Det var ett förslag om att regeringen skulle få bemyndigandet att utfärda bestämmelserna. Men vi från socialdemokratisk sida beslöt att tillstyrka en motion från Ny demokrati om att det är riksdagen som skall avgöra de frågorna, inte regeringen. Inom kort kommer det förhoppningsvis att inträffa att Ny demokrati och Socialdemokraterna, naturligtvis också Vänsterpartiet, kommer att här i kammaren bestämma att det är riksdagen som skall ha det slutliga ordet när det gäller formerna för avregleringen på bostadsområdet. Där har Dan Eriksson chansen att visa hur pass hållfast pålitligheten är hos Ny demokrati.

Anf. 56 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! Det är rörande och bra för de fortsatta förhandlingarna att höra på Oskar Lindkvist. Det är första gången på ungefär 18 månader som vi får ett ja från Socialdemokraterna. Det tycker vi naturligtvis är väldigt trevligt. Det skall jag klara ut med Oskar Lindkvist.

Vad jag menade var att förhandlingar är att ge och ta och att det där saknas litet vilja. Det bemötte Oskar Lindkvist inte riktigt.

Så om det fria ordet. Som jag sade tidigare ansåg vi det så viktigt den gången. Det var en engångsföreteelse. Jag tror som sagt inte att det kommer att upprepas. Det fria ordet är oerhört viktigt för oss. Det har inte minst märkts den senaste tiden. Det är en fråga som vi verkligen prioriterar därför att vi har svårt att nå ut.

Herr talman! Jag måste besvara kammaren med ytterligare ett anförande därför att jag för det första tyckte att Dan Eriksson i Stockholm sätter väldigt mycket av sin personliga heder i pant i den här diskussionen. Han ställde frågan till mig om jag tycker att han har svikit mitt förtroende. Jag vill då gärna säga att jag hittills har litat på Dan Eriksson. Jag hoppas kunna göra det i fortsättningen också. Men jag skulle vara väldigt försiktig med att ställa ut min personliga heder och trovärdighet på det sätt som Dan Eriksson gör, om jag tillhörde ett parti som Ny demokrati, som just nu betar sig på det sätt som det gör. Jag har förstått att det tyvärr inte alltid är Dan Eriksson som själv avgör vad man till slut tar för ställning från det partiets sida. Det gör naturligtvis osäkerheten väldigt mycket större.

För det andra kritiserade Dan Eriksson uppgörelsen om ROT-programmet väldigt kraftigt. Han uttryckte sig bl.a. som så att det var någonting ihoprafsat som han liknade vid plockepinn. Jag hade naturligtvis förväntat mig att jag skulle få ett besked om vad det var som var så dåligt och vad det var som Ny demokrati och Dan Eriksson ville komplettera det här åtgärds-paketet med för att göra det bättre.

Det svar jag har fått är att man skulle satsa mer på skolorna. Det är för det första ett förslag som inte finns med i någon av de sex motioner som tidigare har lagts i denna fråga. För det andra noterar jag att i ROT-uppgörelsen finns 800 miljoner kronor avsatta för kommunala stimulansåtgärder. Man får direkt stimulansbidrag med 30 % om man vill rusta upp skolor. Man kan från kommunernas sida använda alla dessa pengar till att rusta upp skolor med om man skulle vilja det. Så jag tycker att den här kritiken faller platt till marken. Jag konstaterar att Ny demokrati inte har någonting bättre att tillföra uppgörelsen än de förslag som ligger på riksdagens bord.

Herr talman! Diskussionen om vem som betar sig och vem som inte betar sig glider i väg. Arbetsformerna i riksdagen är inte alltid idealiska, vilket vi vid ett antal tillfällen har påpekat. Agne Hansson, var inte det hela ihoprafsat? Var det inte så, att ingen visste något när detta dukades fram i bostadsutskottet? Var det inte så? Ni frågade mig som kom från finansutskottet om jag ville något. Så gick det till. Glöm inte bort det. Om Agne Hansson vill ta upp saken ytterligare, kan jag blåsa på ännu mer – var så säker!

Jag talade tidigare om skolor. Vi kommer ändå inte ifrån att skolan är den största arbetsplatsen, samtidigt som den kanske också är den sämsta arbetsplatsen. Därför borde vi göra en större satsning på skolor. Det hade varit beaktansvärt.

En arbetslös byggnadsarbetare kostar ca 185 000 kr i a-kassa och uteblivna skatteintäkter. Det kostar inte så mycket mer att sätta en byggnadsarbetare i arbete. Däremot skall man se till att man inte stimulerar för mycket, så att det saknas incitament för byggnadsarbetare att gå över till andra branscher. Men med dagens arbetslöshet tror jag att den risken är mycket liten.

Man kommer aldrig – eller i varje fall inte inom en överskådlig framtid – att kunna bygga billigare än vad man gör i dag, åtminstone om man ser till a-kassa, uteblivna skatteintäkter och dagens arbetslöshet. Därför tycker jag

att vi skall satsa på det bästa som vi har. Alla politiker talar om att ungdomarna är viktiga. Men åk ut till skolorna – och gärna till Stockholmsskolorna – och titta hur det ser ut!

Anf. 59 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! På en punkt är jag helt överens med Dan Eriksson, att den här debatten håller på att glida i väg. Av Dan Erikssons senaste inlägg kunde jag inte uppfatta särskilt mycket konkret.

Jag – och alla som står bakom ROT-uppgörelsen – delar uppfattningen att det är viktigt att rusta upp skolorna. Det finns inga delade meningar på den punkten. Jag upprepar än en gång att det genom uppgörelsen finns 800 miljoner som står till förfogande för upprustning av skolor. Men vad är det som gör att just skolorna har blivit så behjärtansvärda för Dan Eriksson? De glömdes ju bort helt när ni lade fram era egna förslag inför riksdagen.

Herr talman! Slutligen tycker jag att det är väl saftigt att skylla på att det är fel på riksdagens arbetsformer, när man inte har ett enda ytterligare förslag att komma med. Det finns ingenting i riksdagens arbetsformer som har hindrat Ny demokrati från att lägga fram hur många bra ROT-förslag som helst och få gehör för dem. Men det har man inte gjort. I bostadsutskottet har vi på vederbörligt sätt berett detta ärende vid åtskilliga tillfällen. Det finns ingenting i arbetsformerna som på något sätt har hindrat någon från att lägga fram förslag. Det har inte heller funnits någonting som har varit dolt. Jag har som ordförande haft ett fullständigt grepp över den här frågan. Och det tror jag att också alla ledamöter i utskottet inkl. Dan Eriksson har haft. Dan Eriksson sitter ju dessutom i både finansutskottet och bostadsutskottet, som har behandlat den här frågan. Är det möjligen därför som Dan Eriksson upplever det som att det har varit hönsigt i dessa båda utskott?

Anf. 60 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Herr talman! För att börja med det som Agne Hansson avslutade med, så har jag inte yttranderätt i finansutskottet. Hönsigheten där kan jag alltså inte påverka.

För mig är det viktigt att få igenom saker. Det är viktigare att kunna diskutera än att ha den formella rätten att lägga fram förslag. I bostadsutskottet var det mest bordläggning och väntan på att något skulle hända. Våra förslag var kanske inte kända hos regeringssidan, eftersom vi inte märkte något intresse för att över huvud taget göra något. Förslagen var kanske mera kända hos socialdemokraterna. Det är klart att jag borde ha delgett Agne Hansson mera. Vi har kört ganska hårt med avdragsmöjlighet för villaägare och bostadsrättsinnehavare – vilket inte kan vara helt obekant – med upp till ett basbelopp. Vi har också kört hårt med skolsatsningen. Vi är öppna för att diskutera en helhet, ett paket. Det är klart att om man skall diskutera ett paket, är det dumt att börja med att låsa sig. Men jag håller med Agne Hansson om att vi kunde ha varit tydligare gentemot regeringssidan på den här punkten. Om detta öppnar för förhandlingar i framtiden, skall jag se till att bli väldigt tydlig.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande
1992/93:UbU8 Bidrag till viss verksamhet inom det kommunala skolväsen-
det (prop. 1992/93:100 delvis).

*Bidrag till viss
verksamhet inom
det kommunala
skolväsendet*

Anf. 61 JAN BJÖRKMAN (s):

Herr talman! Det är mycket i Sverige i dag som är annorlunda mot vad vi har vant oss vid.

Allt fler människor känner otrygghet inför framtiden. Många är med rätta oroliga för sina jobb. Mer än en halv miljon svenskar står i dag utanför den ordinarie arbetsmarknaden. För ungdomarna är det snarare regel än undantag att det inte går att få tag i ett arbete efter skolan. Inget är så nedbrytande för en ung människa som att inte få känna att man behövs. Men även för andra arbetslösa är oron för det okända påfrestande. Vanliga frågor som man ställer sig är: Hur länge skall jag gå arbetslös? Får jag något jobb över huvud taget?

I detta arbetsmarknadsläge gäller det att alla tänkbara ansträngningar görs för att satsa på arbete och utbildning. I denna satsning har det reguljära utbildningsväsendet en självklar roll att spela. Att utnyttja läget till kompetenshöjning är bra såväl för den enskilde som för samhället. Att ha förbättrat sin utbildning innebär att man står starkare på arbetsmarknaden när konjunkturen vänder, samtidigt som det bidrar till att höja landets konkurrenskraft gentemot omvärlden.

Till det dystra konstaterandet att landet har mellan 500 000 och 600 000 personer som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden i dagsläget kommer det faktum att ett stort antal elever slutar sin gymnasieutbildning till våren. För dem som inte går vidare till högskolan väntar en svår, för att inte säga hopplös, arbetsmarknad. Detta gäller främst elever från de tvååriga gymnasielinjerna.

Situationen för dessa ungdomar uppmärksammades förvånansvärt nog inte med en rad i regeringens budgetproposition. Inga som helst förslag till åtgärder framfördes från regeringens sida för att förhindra att en stor andel av de studerande vid gymnasieskolorna skulle komma att gå direkt ut i arbetslöshet.

Inte heller uppmärksammades att många av de mer än 90 000 ungdomar som nu inom några månader kommer att få lämna sina ungdomspraktikplatser skulle få en starkt ställning på arbetsmarknaden om de fick komplettera sin utbildning med ett "tredje gymnasieår".

Från socialdemokratisk sida föreslog vi redan i januari att riksdagen skulle anslå medel för att det skulle bli möjligt för kommunerna att anordna utbildning i form av det tredje gymnasieåret för 50 000 ungdomar i åldrarna 18–24 år. Bidrag bör utgå till kommunerna med 30 000 kr per utbildningsplats.

Utskottets majoritet har under utskottsbehandlingen konstaterat att socialdemokraternas bedömning är riktig. Delvis går man också motionen till mötes. För att slippa att tillstyrka s-motionen i ärendet väntar utskottsmajoriteten in en proposition från regeringen. Tyvärr innehåller propositionen

bara förslag om en finansiering av 11 000 platser för ungdomar upp till 20 år. Detta är enligt vår mening en för låg ambitionsnivå. Utgångspunkten är 11 000 platser, trots att utskottets majoritet anger att alla skall kunna erbjudas ett tredje år. Risker är att siffran blir en planeringssignal till kommunerna. Dessutom lämnas ungdomarna i åldrarna 20–24 år beklagligtvis utanför.

Jag vill därför yrka bifall till socialdemokraternas reservation nr 1, som innebär att minst 50 000 ungdomar ur gruppen 18–24 år med tvåårig gymnasieutbildning ges möjlighet till ett tredje år.

Vi vill också från socialdemokraternas sida redan nu ge garanti till de ungdomar som nästa år går ut tvååriga utbildningar att de skall få en plats på ett tredje år. Att redan nu ge en sådan utbildningsgaranti är bra både för elevernas och kommunernas studieplanering.

Herr talman! Den kommunala vuxenutbildningen spelar en mycket betydelsefull roll när det gäller att åstadkomma kompetenshöjning hos arbetskraften. Dessutom är det genom komvux som idéerna om ett livslångt lärande får en reell innebörd.

Tyvärr har man från moderat håll alltför ofta betraktat komvux som ett nedprioriterat område. Detta markerades ytterligare i den budget som det moderatstyrda Utbildningsdepartementet presenterade förra året. Det blev också en signal till många kommuner om att det var på detta område besparingar skulle göras.

I dagens arbetsmarknadsläge är det särskilt angeläget att den gymnasiala och yrkesinriktade vuxenutbildningen inte hamnar i strykklasse. Tvärtom måste denna betonas, både som instrument för kompetenshöjning i arbetslivet och för att öka den tekniska utbildningen.

De köer till komvux som finns i många kommuner skulle ges utomordentliga möjligheter att minska om riksdagen gjorde det inte alltför dramatiska ställningstagandet att öka komvuxvolymen med de 20 000 utbildningsplatser som vi socialdemokrater nu föreslår. Av dessa platser bör 2 000 avsättas till den ettåriga teknikerutbildningen inom komvux. Vi är ju alla överens om att den tekniska utbildningen har för låg volym.

En expansion av högskolan genomförs just nu. Komvux spelar en viktig roll för att klara denna dimensioneringsökning. Redan i dag har ungefär en tredjedel av högskoleeleverna kompetens från den kommunala vuxenutbildningen.

Ulf Melin! Varför vill majoriteten inte ge fler vuxna möjlighet att studera när vi vet att behovet är stort och önskemålen många? Vad är ert alternativ?

Majoriteten bygger också avslaget på förslagen på resonemanget att komvux under 1992 har ökat sin undervisningsvolym. Under gårdagen uppgav Skolverket i ett TT-meddelande att utbudet inom komvux i landet generellt minskar samtidigt som efterfrågan på utbildning ökar. Många specialkurser har dragits in. Totalt minskade undervisningstimmar från 1991 till 1992 med 10 %. Är det inte dags att ompröva detta ställningstagande, Ulf Melin?

Låt mig avslutningsvis uttrycka min glädje över att regeringspartierna nu har medgivit att det var ett misstag att förra året ta bort stimulansbidraget till upprustning av skollokaler, och att detta bidrag nu återkommer. Det

kommer i många kommuner att vara till glädje för elever och personal, som nu kommer att få en bättre arbetsmiljö.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna i detta betänkande.

Anf. 62 STEFAN KIHLEBERG (nyd):

Herr talman! Jag vill bara ge en kort kommentar till min utskottskollega Jan Björkman. Jag betvivlar inte ett ögonblick socialdemokraternas ambition och vilja att öka antalet utbildningsplatser. Men samtidigt blev jag förvånad när chansen exempelvis i går fanns att skapa 10 000 nya högskoleplatser. Men det ville ni inte eftersom ni inte fick bestämma var de exakt skall vara. Därför tvivlar jag litet grand på hur äkta viljan egentligen är.

Jag har begärt ordet närmast för att kort få kommentera hemspråksundervisning och svenska för invandrare. Ny demokrati har lagt fram två reservationer. Jag skall inte fördjupa mig i dessa, eftersom det inte är fråga om några nya debattområden. Vår ståndpunkt borde väl vid det här laget vara ganska klar.

Låt mig bara helt kort få förklara varför vi har reserverat oss i hemspråksfrågan. Jag har aldrig betvivlat att man, när man designade nuvarande system för hemspråkundervisningen, gjorde det med de bästa föresatser. Det anges också i utbildningsutskottets betänkande att naturlig tvåspråkighet är bra, vilket är lätt att instämma i.

Men problemet, som vi nydemokrater uppfattar det, är att det inte finns några som helst belägg för att hemspråksundervisningen med den svenska modellen uppnår uppsatt mål. Detta bekräftas också av att inga andra länder har följt denna modell. Det finns tvärtom belägg för att den har saboterat undervisningen och skapat problem när det gäller lärarkompetens, planering och genomförande samt hindrat annan undervisning och liknande. Därför var det inte med så liten förvåning, men framför allt med glädje, som jag i går när jag tittade på Rapport och Aktuellt bl.a. kunde konstatera att mina kära riksdagskolleger i Folkpartiet nu har svängt i frågan. De håller med om att hemspråksundervisningen inte bör ligga på ordinarie undervisningstid. Detta välkomnar jag naturligtvis. Jag skall inte alls triumfera genom att säga: Vad var det vi sade? Jag tycker att det är väldigt skojigt att utvecklingen går i den riktningen.

Jag hoppas att vi nu slipper den typ av vulgärargument som användes för ett à två år sedan, då vi nydemokrater ansågs vara främlingsfientliga och rasister därför att vi ville diskutera uppläggnings av hemspråksundervisningen. Jag har aldrig haft något emot hemspråksundervisning, tvärtom. Men jag tycker inte att den skall ske på skoltid och på skattebetalarnas bekostnad. Vi tycker att undervisningen skall kunna skötas av invandrarna själva. Den skall naturligtvis ges precis det stöd som samhället ger för all annan typ av utbildning genom statsbidrag, lokaler och liknande. Detta är självklart.

Låt mig konstatera att utvecklingen som vanligt går Ny demokratis väg, och att verkligheten hinner i kapp även oss i det här huset.

Den andra reservationen gäller svenska för invandrare. Jag tror ärligen att alla – både i utskottet och i de politiska partierna – är överens om att målet

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

*Bidrag till viss
verksamhet inom
det kommunala
skolväsendet*

med SFI är att på kortaste möjliga tid och så fort som möjligt lära de invandrare som kommer till Sverige det svenska språket. Skillnaden tror jag är att vi nydemokrater vill ställa väldigt tydliga och skarpa krav på invandrarna, kommunerna och på de lärare som undervisar i svenska. Det beror på att vi tycker att krav ger uttryck för omsorg. Om man inte ställer krav, bryr man sig inte heller om. Det är den brist på äkta engagemang och krav som gör oss nydemokrater upprörda.

Det är gamla välkända problem som finns inom svenskundervisningen. Utbildningsutskottet tar då till sin s.k. storslägga genom att skriva att utskottet förutsätter att ledningen för SFI-undervisningen i kommunerna snarast följer upp intentionerna och vidtar konkreta åtgärder för att förbättra närvaron i undervisningen, och höjer undervisningens effektivitet. Utskottet utgår vidare från att Skolverket, som ansvarig central myndighet, prioriterar SFI-undervisningen i sin uppföljnings- och utvärderingsverksamhet och till kommunerna återför information och modeller för väl fungerande SFI-undervisning.

Jag tycker att det är upprörande att man nöjer sig med att göra en skrivning. Bakgrunden till skrivningen är just att bl.a. Riksrevisionsverket och Riksdagens revisorer har konstaterat att ineffektiviteten i svenskundervisningen är minst sagt upprörande. Närvaron är bristande, liksom motivationen etc. För den faktiska resursinsats som ges i timmar – om jag minns rätt är det 720 timmar – motsvarar att man läser språket på halvtid under ett år. Om man inte med den insatsen har lärt sig språket, är det mycket alarmerande.

Det är mot den bakgrunden som vi nydemokrater menar att det krävs handling för att skapa nödvändigt omvandlingstryck, därför att kommunerna och många invandrare uppenbarligen struntar i detta. Det är för att sätta den blåslampan på kommunerna och för att skapa handling som vi i stället för gulliga formuleringar i betänkandet har föreslagit att man helt enkelt tillfälligt under ett år drar tillbaka pengarna för att se till att man verkligen tar sig i kragen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4 och 5.

Anf. 63 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Jag vill först något kommentera det senaste anförandet, som Stefan Kihlberg höll om hemspråksundervisning och svenska för invandrare. Ny demokrati föreslår att man fryser inne det anslaget under ett års tid för att kommuner och andra skall skärpa sig i frågan, höja kvaliteten och förbättra undervisningen.

Det är väl ingen som bestrider deras ambitioner på de två senaste punkterna. Men jag tycker att man kan fråga sig vilka kostnader som uppkommer efter detta år. Med den kunskap vi har om utbildningsverksamhet vet vi att när man skär av en sådan verksamhet, avslutar den totalt och ändå vill behålla kompetensen för att komma i gång igen blir det mycket mycket dyrare.

Det finns en del formuleringar i reservationen rörande svenska för invandrare från Ny demokrati som jag vill peka på. Man skriver i reservation 5: "I alla länder är språket nyckeln och förutsättningen för att kunna bygga upp en hög livskvalitet och fungera som samhällsmedborgare i det nya landet."

Vilket språk? Är det enbart det svenska språket i Sverige eller enbart det norska språket i Norge? Språk är så mycket mer, Stefan Kihlberg. Språk handlar om egenidentifikation. Det handlar om att du kan tala om vem du är. Det handlar om att du kan tala om vem du är och varifrån du kommer även inom olika delar av landet. Precis samma funktion har språk om de än inte är svenska eller nordiska.

En sådan här passus vittnar milt uttryckt om en inskränkt kulturell bildningssyn. Den appellerar till något helt annat än just detta.

Vidare skriver man:

"Ansvaret för att lära sig svenska språket bör enligt utskottets uppfattning ligga på den enskilda invandraren – samhället kan endast erbjuda ett gott stöd. Det bör vara obligatoriskt att lära sig det svenska språket för invandrare som avser att permanent bosätta sig i Sverige. Senast tolv månader efter beviljat uppehållstillstånd bör varje invandrare behärska svenska språket på en definierad nivå. Kunskapskontroll med klara gränser för vad som är godkänt bör införas. Om det är uppenbart att en enskild individ inte anstränger sig eller vill lära sig svenska skall naturligtvis sanktionsmöjligheter övervägas."

Vi vill driva på behandlingen av uppehållstillstånd. Det är inte ovanligt att vi får hit flyktingar som är analfabeter. Hur går det ihop med ett sådant resonemang som ni för i er reservation? Hur lång tid skall en analfabet få på sig att lära sig det svenska språket, 12 månader eller mer?

Ni skriver också om sanktionsmöjligheter och kunskapskontroll. Vilka skall stå för dessa mer än de lärare som arbetar med svenskundervisningen? Vilka sanktionsmöjligheter i övrigt, utöver den möjlighet som Stefan Kihlberg föreslog – att dra in statsbidraget – skulle kunna föreligga? Kan det vara skäl för utvisning, eller vilka ytterligare sanktionsmöjligheter är det Ny demokrati avser? Jag skulle bra gärna vilja veta detta.

Jag tycker att övriga partier, alltifrån Vänsterpartiet till Moderaterna, tar kvalitetsfrågorna på allvar. Vi gör det i detta betänkande. Vi har lyckats enas om en text runt detta. Det bör vara en nog så tydlig signal till de olika ansvariga i de här frågorna ute på fältet.

Om Ny demokrati inte kan skapa litet substans i vad man avser med kvalitetskontroll, vem som skall stå för den, sanktionsmöjligheter osv. är reservationen snällt tolkat ett kraftigt opportunistiskt slag i luften för att vinna billiga röster, inget annat.

Jag vill också kommentera det Jan Björkman sade. Jag håller med Jan Björkman om att det är viktigt att vi nu när vi har en hög arbetslöshet använder "möjligheten" att ge unga människor en höjd kompetens genom att ge dem utbildning. Jag tror att de flesta partier i riksdagen står bakom en sådan tanke.

Men då tycker vi från Vänsterpartiet att det är väldigt viktigt att vi inte använder detta instrument just därför att vi inte har något annat att ta till. De människor som går in i vuxenutbildning eller bygger på med det tredje gymnasieåret får inte uppfatta att detta blir en förvaring. Det måste framgå mycket tydligt och klart att det är en arbetsinsats som de gör. Naturligtvis gör de den för sig själva, men det är också en arbetsinsats som vi från riksdagen och andra instanser betraktar som en framtida investering för samhället.

Därför kanske man borde överväga ytterligare åtgärder för dem som bygger på med det tredje året i gymnasieskolan.

Man kanske skulle eftersträva att göra gymnasieskolan litet mer lik arbetslivet i övrigt som en slags markering av att vi anser att detta är en arbetsinsats och en nödvändig investering för samhället. Här kanske man skulle pröva frågan om att införa reglerad arbetstid i gymnasieskolan. Jag tror att Assar Lindbeck skulle tycka om en sådan här idé. Det är den enda punkt som jag och Assar Lindbeck kan föra ett resonemang om.

Jag skulle kunna tänka mig att vi förde en diskussion och utredde villkoren för att införa sex timmars arbetsdag i gymnasieskolan. Det är ett gammalt krav från Vänsterpartiets sida att man borde undersöka den möjligheten, vilka effekter det har på olika avtal för lärare och andra. Man skulle kanske kunna utöka studietiden successivt under de tre åren i gymnasieskolan.

Räknar man genomsnittligt på vad detta skulle innebära under ett läsår får man utgå från att eleverna i gymnasieskolan i dag har ca 900 sextiominuterslektioner i skolan. Skulle vi införa sex timmars arbetsdag – i så fall menar jag att man gör allt arbete i skolan, man har inte läxor – får man räkna med en viss semestertid och att det faller bort en del dagar genom helger. Om man för enkelhetens skull räknar med att arbetsåret är 44 veckor skulle man få 200 timmar mer för studier i skolan.

Jag tycker inte att det i det fallet är orimligt att pröva frågan om inte detta också borde ge någon form av ekonomisk stimulans för de elever som är villiga att bygga på sin utbildning med ett år till för att öka sin kompetens och göra en bättre insats på sitt jobb framöver. De skulle få en viss ekonomisk ersättning för detta.

Alternativet är att de struntar i att bygga på sin utbildning och i stället blir föremål för andra arbetsmarknadspolitiska insatser, som kanske är betydligt dyrare. Jag vet att det jag säger i dag är något nytt, men jag tycker att det är något som de andra partierna borde ta till sig. Jag skall föra fram detta till höga vederbörande som inte är här i dag. Jag tänker på statsråd och andra.

Herr talman! Det är bra att det genom det beslut vi fattar i dag införs stimulanbidrag till skolans fysiska arbetsmiljö. Det bygger på en gammal uppgörelse mellan oss och Socialdemokraterna från striden om ändrat huvudmannaskap för lärarbefattningar. Vi välkomnar detta.

Tyvärr ansluter sig utskottet inte till vårt förslag när det gäller ytterligare medel – 100 miljoner kronor, vilket inte är mycket i dagens ekonomiska debatt. Vi vill anslå ytterligare 100 miljoner kronor till inredning och utrustning. Vi gör det dels naturligtvis av arbetsmarknadspolitiska skäl, därför att det ger jobb i handel osv, dels av omsorg om utbildningens kvalitet. Det behövs litet annat än väggar, tak och golv för att bedriva en bra undervisning. Det behövs även viss utrustning för bra laborationer, och det behövs bra böcker i skolbiblioteken, osv. 100 miljoner kronor är ju inga fantasisummor i detta sammanhang, men tyvärr tillstyrker utskottet inte vårt yrkande.

Dessutom vill vi anslå ytterligare 100 miljoner kronor till vuxenutbildning, just mot bakgrund av behovet av en höjning av kompetensen inom bl.a. det svenska näringslivet.

Till slut har vi från Vänsterpartiet föreslagit att man borde återinföra ett sektorsbidrag till skolan. Det beror kortfattat på de rapporter som vi har fått

utifrån om kraftiga nedskärningar på skolans område. Svenska kommunaltjänstemannaförbundet talar i en undersökning som man gjort om 40-procentiga nedskärningar på skolans område ute i kommunerna. Vi från Vänsterpartiet är helt övertygade om att detta kommer att få negativa konsekvenser på skolans område när det gäller olika kvalitetsfrågor.

När det gäller frågan om vem som styr skolan eller inte, säger de andra partierna att det finns ett statsbidrag ute i kommunerna i en säck eller en påse – jag tycker att det nu för tiden börjar likna mer en påse än en säck, i alla fall när det gäller storleken. Det gör att kommunerna själva styr över skolan och bestämmer hur de skall använda sina medel. Det gör de inte alls. Detta kan vi diskutera länge. Det finns nämligen styrdokument också härifrån där det sägs vad skolan är ålagd att göra och inte göra. Därmed styr vi också på sätt och vis hur man skall använda pengarna.

Att införa ett sektorsbidrag handlar om något helt annat. Det inskränker inte kommunens egen självbestämmanderätt. Det tydliggör vårt nationella ansvar för skolan, för en likvärdig skola som barnen skall möta oavsett vilka villkor som de kommer från. Det är detta som det handlar om. Det handlar om att vi skall säga att om vi vill genomföra reformer och om vi vill lägga ytterligare åtaganden på kommunerna eller på skolan i form av en läroplan som är ett styrdokument, skall vi också kunna säga att vi beräknar att det kommer att kosta litet mer pengar och att vi därför lägger på sektorsbidraget. Sedan identifierar vi dessa pengar. Det innebär att vi räknar med att man från denna nivå klarar av att bedriva denna verksamhet och fullgöra de uppgifter som vi anser att skolan i Sverige gemensamt skall göra för att ha just likvärdigheten som ledstjärna, den likvärdighet som från början infördes i utbildningsdebatten av, tror jag, Tage Erlander och senare hävdades av även Olof Palme. Jag kan rekommendera en del socialdemokrater att läsa sin historia på dessa punkter.

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag har dragit över min taletid, men jag var engagerad, och är. Jag slutar mitt anförande med att yrka bifall till vår motion Ub502 yrkandena 1, 7 och 18. Dessutom yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationerna 1, 2 och 3. Jag kunde tyvärr inte delta i slutjusteringssammanträdet i utskottet. Det beror på att vi riksdagsledamöter har mycket att göra.

Anf. 64 STEFAN KIHMBERG (nyd) replik:

Herr talman! Nog var Björn Samuelson engagerad alltid. Jag skulle vilja påstå att han var mer än så. Han gick över i vad jag kallar affektiva rallarsvingar och kraftfulla insinuationer. Men jag ser igenom det och skall försöka förstå vad han egentligen sade. Då konstaterar jag med stolthet att om det innebär att man har en inskränkt bildningssyn att tycka att det svenska språket skall talas i Sverige, då är jag stolt över att ha det som Björn Samuelson kallar för en inskränkt bildningssyn. Jag tycker att det svenska språket är värt att värna. Om jag åker till USA, talar jag engelska. Om jag åker till Tyskland, talar jag tyska. Om jag skulle få för mig att fly från Sverige, vilket jag inte alls tänker göra – jag tycker att Sverige är ett utomordentligt bra land – t.ex. till Spanien, skulle jag faktiskt, när jag kommer dit och om de

tar emot mig på samma vänliga sätt som vi tar emot flyktingar, tycka att det är självklart att jag lär mig spanska mycket fort.

Det är mycket viktigt att kunna tala landets officiella språk. Vi anser att hemspråksundervisningen hindrar detta. Detta dokumenteras av tusentals lärare. Detta är alltså väl känt. Det är inte Ny demokratis analys, utan det är Riksrevisionsverkets och alla andra sakliga och kompetenta utredningsinstitutioners analys. Vi drar bara slutsatserna.

Som jag sade är krav för oss uttryck för omtanke, vare sig det är fråga om en förälder som ställer krav på sina barn eller ett samhälle som ställer krav på sina medborgare. Det gör man just därför att man bryr sig om. Vi avskyr den slapphet som Björn Samuelson upphöjer till norm. Man kan kalla det mys-pys eller velour. I dess värsta form står symbolen när någon frågar: Vad är klockan? Och den som svarar säger: Vad tycker du själv? Den typen av pedagogik gillar inte vi. Jag anser inte att det innebär att man har en utvecklad bildningssyn.

Björn Samuelson talar om analfabeter. Med rätt pedagogik är 700 timmars undervisningsinsats en mycket kraftfull insats. Jag säger med rätt pedagogik, därför att det är självklart att man inte kan använda den pedagogik som man använder för människor som icke är analfabeter. Men det gör man inte. Tvärtom får uppläggningsen våldsamt kritik för att den är ineffektiv och stelbenig. Det är denna omsorg om att invandrarna skall få just detta stöd. Men de skall också själva faktiskt ta ansvaret för det. Björn Samuelson vet också att inlärning sker först när den individ som befinner sig i undervisningssituationen vill lära sig något. Motivationen hänger samman med den egna inställningen. Sedan spelar det ingen roll hur många timmar som avsetts. Om man inte vill, kommer man ingenstans.

Anf. 65 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Vi kan diskutera bildningsideal osv. ganska länge. Men jag tycker nog att Stefan Kihlberg har begränsat betydelsen, omfattningen och analysen något av vad ett språk är för en människa, om man sätter in det i möjligheten till bildning och fostran. Det handlar inte enbart om ett språk, i det här fallet det svenska språket. Det är viktigt, det kan jag hålla med om, liksom jag anser att det är viktigt med dialekter. Men jag anser att Ny demokratis reservation saknar substans, därför att ni slänger ur er en massa ord och misshandlar därmed innehållet i frågan med just språket.

Det finns många svenska författare som är översatta till en rad olika språk, inte minst barn- och ungdomsförfattare. Om människor som kommer från andra länder och förmodligen har ett mer utvecklat språk med sig än det språk som de möter här och får använda det för att möta den svenska kulturen och den nordiska kulturen i dessa översatta böcker, måste jag påstå, herr talman, att det som vi kallar hemspråk, vilket jag tycker är ett mycket dåligt begrepp, spelar en mycket betydande roll för just bildningsfunktionen hos den enskilda individen.

Sedan är det naturligtvis intressant att höra att det är Riksrevisionsverkets analyser som ligger till grund för Ny demokratis politik på dessa områden.

Stefan Kihlberg säger att detta är mys-pys och velour och jag vet inte allt. Det finns väl även andra mjuka tyger. Jag är inte så insatt i detta. Sedan säger

han att jag representerar en hållningslös pedagogik eller metod och frågar: Vad är klockan? Ja, vad tycker du själv?

Man skulle kunna travestera detta och göra narr av er reservation om sanktionsmöjligheter, eftersom ni inte talar om vilka de är. Man skulle kunna säga: Vad är klockan? Ja, vad tycker du själv? Och vilka sanktionsmöjligheter skall vi överväga om den inte är det?

Anf. 66 STEFAN KIHLEBERG (nyd) replik:

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten alltför mycket. För att i någon mån glädja Björn Samuelson, som tycker att det är viktigt med dialekter, kan jag tala skånska i stället. Det går lika bra. Jag hoppas att Björn Samuelson förstår mig.

Om Björn Samuelson inte är nöjd med texten i reservationen kan han ju läsa motionen. Där står mycket mer. I värsta fall skulle han kunna läsa Riksrevisionsverkets rapport. Det är inte det som är det viktiga. Vi har sagt att hemspråksundervisning är viktig. Men vi tilltror invandrarna att själva avgöra om de vill ha en sådan, i vilken utsträckning den skall bedrivas, hur den skall läggas upp och liknande. Den skall inte sabotera skolundervisningen. Det är det centrala.

Om nu Björn Samuelson skulle vilja ha riktigt sakkunnig hjälp, föreslår jag ett sammanträffande med Thomas Gür. Att han heter Gür beror på att hans föräldrar kommer från Turkiet. Han är fruktansvärt kritisk och håller med oss till alla delar när det gäller hemspråksundervisningen. Han tycker själv att den saboterar. Han om någon borde veta vad han talar om. Han är lätt tillgänglig. Han är informationssekreterare hos näringsministern. Jag rekommenderar en lunch tillsammans med honom.

Anf. 67 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Vi kommer nog inte längre i den här diskussionen, jag och Stefan Kihlberg. Jag har läst hela motionen. Men jag blev inte särskilt klokare när jag jämförde vad som sägs i motionen med vad ni säger i er reservation.

Också jag talar dialekt. Ibland är man tvungen att hyfsa till språket litet grand så att människor inte bara lyssnar till *hur* man säger någonting utan lyssnar till *vad* man säger. Nog tycker jag att ni är bra slappa i köttet i Ny demokrati i dessa frågor.

Anf. 68 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Jag skall inte föra någon längre polemik med Björn Samuelson. Jag tror att vi i långa stycken är överens om den utbildningssatsning som vi bägge har berört.

Jag blir dock litet fundersam när Björn Samuelson säger: Vi gör dessa satsningar därför att de utgör det bästa till buds stående medlet i dagsläget. Det skulle alltså vara litet tveksamt. När det gäller gymnasieskolan hade det allra bästa varit en snabbare utbyggnad, vilket Björn Samuelsons parti och mitt parti har varit överens om. Det har tyvärr skjutits något på framtiden genom regeringsskiftet.

Det är viktigt att man i detta läge gör alla ansträngningar för att bereda

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

*Bidrag till viss
verksamhet inom
det kommunala
skolväsendet*

människor arbete eller utbildningstillfällen. Om det sedan innebär att satsningen i sig kortsiktigt tjänar ett arbetsmarknadssyfte och långsiktigt behovet för den enskilde – att den fyller kravet på kompetenshöjning och en höjning av medborgarkompetensen – är det utifrån min utgångspunkt i varje fall ingen nackdel. Att man tjänar två syften på en och samma gång kan jag leva med.

Anf. 69 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Det jag ville höja ett varnande finger för var de beslut som vi nu kommer att fatta om att ge unga människor en möjlighet att gå ett tredje år på gymnasieskolan, ökade satsningar på vuxenutbildning osv. De får inte uppfattas som att de är de enda politiska verktyg som finns för att stävja arbetslösheten.

Jag menar att ett livslångt lärande med återkommande studier, med en riktigt gedigen och bra utbildningsbas att stå på från början, måste ingå i en samhällspolitisk strategi på lång sikt. Vid en eventuell högkonjunktur gäller det att vi politiker är tuffa – det kommer i varje fall vi från Vänsterpartiet att vara, det kan jag garantera – och även då hävdar utbildningens värde för en god kvalitet i samhället.

Kanske man också skulle kunna använda utbildningspolitiken för att geomsyra samhället med synen på att bildning och kunskap i sig har ett värde. Jag tänker på kultur och humaniora, som man brukar använda som exempel, men också på naturvetenskap och teknik. Jag tror att det är nyttigt om en bibliotekarie kan hantera en varmluftspistol, en svarv och en bormaskin.

Anf. 70 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Det är lätt att instämma i det som Björn Samuelson sist sade. Inte heller vi ser dessa åtgärder som det enda politiska verktyget. De är ett av de verktyg som man i dag kan använda. Det har vi också understrukt genom att säga att dessa satsningar skall ligga inom det reguljära utbildningsväsendet, dvs. inom gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen. Det är viktigt.

Däremot är jag inte säker på vi här i dag kommer att fatta de beslut som Björn Samuelson nämner. I långa stycken finns det en majoritet mot de förslagen. Jag antar att den kommer att finnas även när det voteras så småningom. Det gör att vi inte får genomslag för alla dessa idéer.

Tyvärr är inte, som Björn Samuelson sade i sitt huvudanförande, alla partier överens om vikten av denna utbildningsatsning. I så fall hade inte de reservationer som både Björn Samuelson och jag stöder behövts.

Anf. 71 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Det är riktigt att Vänsterpartiet och Socialdemokraterna inte får igenom dessa satsningar på vuxenutbildning. Jag ser heller inte att vi framöver kommer att kunna få igenom det som arbetarrörelsens två partier står för. Jag tänkte kanske litet för fort. Det finns ändå ett förslag från regeringen om en utbyggnad av det tredje året inom gymnasieskolan. Ibland blir vi politiker anklagade för att det går för sakta, och ibland tänker man för fort. Någonstans däremellan kanske man finner sin harmoni.

Herr talman! Som herr talmannen kanske förstår handlar detta ärende om både ROT-pengar till skollokaler och hemspråksundervisningens vara eller inte vara. I betänkandet döljer sig också det socialdemokratiska utspelet från januari månad om att skapa 190 000 nya jobb. Av de s.k. jobben är 70 000 utbildningsplatser, vilka vi nu skall behandla i detta ärende.

Jan Björkman sade att Socialdemokraterna föreslår att man skall skapa 50 000 nya platser på det s.k. tredje året. Ungdomar som har en tvåårig gymnasial utbildning skall få möjlighet att bygga på med ett tredje år, och man skall höja gränsen från 20 år till 24 år. Socialdemokraterna har i sin motion också lagt fram ett förslag om att skapa 20 000 nya platser inom komvux.

Jag menar att det finns en hel del luft i dessa siffror. De är inte realistiska. Det vore bra om jag kunde få litet fler besked av Jan Björkman om hur man tänker sig detta.

Det finns två utgångspunkter för mitt resonemang. Den ena utgångspunkten är att Socialdemokraterna här har lagt fram förslag om utbildningsplatser för de kategorier som jag nämnde men också förslag om fler platser inom den högre utbildningen. Man har sagt att det finns ett förslag till anslag för det hela. Men det anmärkningsvärda är att man inte har talat om hur det hela skall betalas, hur det skall finansieras.

Nu har man visserligen tillsatt en grupp ledd av Sten Andersson i Stockholm som i maj månad skall komma med ett besparingsförslag. Jag tror nog mer på Jan Björkman än på Sten Andersson i detta fall. Jag vore tacksam om Jan Björkman kunde lätta litet på förlåten och tala om hur finansieringen skall ske.

Jag tycker dock att vi skall kunna diskutera realismen i förslaget. Under innevarande läsår har vi erbjudit elever som just har gått en tvåårig gymnasial utbildning att gå det tredje året. Under det här läsåret är det ungefär 11 000 elever som har tagit den här möjligheten. Då är det ganska långt till talet 50 000.

Jan Björkman tog också upp vikten av att man skall erbjuda detta. De kriterierna ställer vi upp på till fullo. Det är viktigt att vi ger elever chansen att höja sin kompetens och att kunna vidareutbilda sig osv. Det är oerhört dramatiskt för både självförtroende och självkänsla att hamna i arbetslöshet. Det ansvaret tar vi. Det ansvaret tar också regeringen. I utskottet har vi sagt att alla elever som är under 20 år och som har en tvåårig gymnasial utbildning skall få möjlighet att även gå ett tredje år.

Jag tror att vi måste skilja på vad som är gymnasieutbildning och vad som är vuxenutbildning. För den grupp som är över 20 år skall det självfallet finnas möjlighet att gå kommunal vuxenutbildning, folkhögskola eller högre utbildning. Vi bygger trots allt ut dessa sektorer ganska mycket. Det har den här regeringen gjort. Det är också viktigt att vi i dag säger att det är Skolverket som skall fördela dessa pengar.

I reservation 2 vill Socialdemokraterna att vi redan nu skall tala om huruvida det skall finnas möjlighet att gå det tredje året. Vi säger att det är möjligt att möjligheten skall finnas, men detta skall vi ta upp i budgetpropositionen nästa år. Detta är ändå ett år framåt. Vi kan inte binda upp oss på det sätt som Socialdemokraterna vill att vi skall göra.

*Bidrag till viss
verksamhet inom
det kommunala
skolväsendet*

Låt mig sedan kommentera detta med komvux och de 20 000 platserna. I den uppgörelse som regeringspartierna träffade med Socialdemokraterna i höstas tillskapade vi 13 000 nya platser inom den kommunala vuxenutbildningen. Vad har då hänt där? Det har visat sig att dessa 13 000 platser inte är fullt utnyttjade. Ungefär en tredjedel står lediga. Vad är då förklaringen till detta? En förklaring är att kommunerna inte har byggt ut vuxenutbildningen, kanske beroende på att staten, som förslaget ligger, står för den ena halvan av kostnaden och kommunerna för den andra halvan. Det kan vara en orsak. En annan orsak kan vara vuxenstudiestödet.

Jag måste ställa några motfrågor. Vad har Socialdemokraterna för plattform för att lägga fram förslaget om 20 000 platser? Vilka garantier har ni för att kommunerna kommer att bygga ut i den omfattningen? Finns verkligen den kö som ni talar om? Det finns ett antal frågetecken när det gäller detta.

Det har också visat sig att det har gjorts neddragningar inom vissa sektorer inom den kommunala vuxenutbildningen. Men vad har hänt i stället? Där har ju länsarbetsnämnderna gått in och köpt väldigt mycket utbildning. En viktig punkt som utskottet tar upp här och som vi måste diskutera framöver är just detta om vad som skall vara reguljär utbildning och vad som skall vara arbetsmarknadspolitisk utbildning. Genom åren har vi skapat en djungel på det här området. Det finns också anledning att se över kostnaderna för de olika utbildningarna.

Jan Björkman nämnde detta med teknikerutbildningarna och att man skulle skapa 2 000 platser där. Hur kan riksdagen besluta om detta egentligen? Det är faktiskt kommunerna som avgör vilka utbildningar som skall finnas inom komvux. Det är ju ett förslag som den tidigare socialdemokratiska regeringen lade fram för riksdagen. Vi kan inte styra härifrån om det skall vara teknikerutbildning eller något annat. Där tycker jag faktiskt att ni gör en liten tankekurva.

Sedan skulle jag också vilja kommentera de reservationer som finns ifrån Ny demokrati och Stefan Kihlbergs anförande. Där får man intrycket att debatten om hemspråk har kommit först nu sedan Ny demokrati kom in i riksdagen. Så är inte fallet. Detta har vi naturligtvis diskuterat under ett antal år. Det skall vi inte sticka under stol med. Med det resurssystem som fanns tidigare, fanns det inget incitament för kommunerna att se över hemspråksundervisningen.

Det fanns utan tvivel fall där både lärartäthet och mycket annat kunde ifrågasättas. Men den kritiken har framförts tidigare. Det som har hänt är att riksdagen har stramat upp de regler som gäller hemspråksundervisningen. Men det finns nog anledning att även fortsättningsvis följa frågan.

Jag tror att man lurar sig själv litet grand om man säger att vi skall slopa hemspråksundervisningen i skolan. Det finns trots allt barn och ungdomar på 14–15 år som kommer till Sverige och inte har gått i skolan över huvud taget. Jag tror att det är oerhört viktigt att de kan sitt eget språk för att de skall kunna lära sig svenska – ett nytt språk.

Stefan Kihlberg sade att hemspråksundervisningen inte skulle ligga inom skolans ram, men att de organisationer som skulle driva den skulle få statsbidrag till undervisning och lokaler. Jag måste fråga Stefan Kihlberg: Var an-

slår ni dessa pengar någonstans? Jag har inte kunnat finna dem i era budgetförslag.

Reservation 5 handlar om svenska för invandrare. Det stämmer att både Riksdagens revisorer och Riksrevisionsverket har gjort anmärkningar på undervisningen. Dels har man haft mycket låga elevtal och många avhopp, dels tar det mycket lång tid.

Riksdagen fattade beslut – jag tror att det var våren 1990 – om att vi skulle ha nya statsbidragsregler som gällde just den här delen. Där ger man en klumpsumma, men man skulle också se till att det skulle gå att koncentrationsläsa och att ha större grupper. I de fall där man tittat på detta – det är i och för sig bara fyra kommuner – har det inte lyckats att få genomslag för det här. Att då säga att hela statsbidraget skall tas bort är väl ändå inte lösningen. Lösningen är i stället att gå på kommunalpolitiker och skolkolk. Det kan vi göra genom att kommunerna får pengar för detta. De måste se till att de förbättrar undervisningen. Det måste vara den rätta vägen.

Slutligen framstår Björn Samuelson som en stor innovatör här i talarstolen när han pratade om att vi skulle kunna varva praktik med utbildning. Jag tror att det ligger en hel del i det Björn Samuelson sade. Jag tror inte att vi skall ha sextimmarsdag o.d., och vi får inte bara skapa skolan till något slags förvaringsplats. Vi måste också se till att de elever som t.ex. har gått tvååriga utbildningar kan varva utbildning med praktik. Alla elever är inte studiemotiverade. Det finns nog anledning att se över detta i framtiden och hitta olika modeller. Vi måste ständigt vara flexibla inför dessa frågor.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till hemställan i betänkan-det och avslag på reservationerna och Björn Samuelsons yrkande.

Anf. 73 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Jag nämnde inte alls frågan om varvning av teori och praktik när det gällde diskussionerna om arbetstid och annat i gymnasieskolan. Det handlar mer om att göra gymnasieskolan mer lik arbetslivet i övrigt, Ulf Melin.

Jag menar att varvning av teori och praktik inte skall komma in först på gymnasieskolan. Jag anser att man från början bör bedriva en utbildning i skolan som varvar teori och praktik. Praktiken får aldrig tjäna som ett alibi för att teorin är erbarmligt dåligt utvecklad eller tråkig. Man får inte för att orka med teorin sätta in litet praktik i stället. Vi har sett att detta många gånger har varit fallet, och det är uttryck för en inskränkt syn på skolutbildningens betydelse för individens utveckling.

Kravet på sex timmars arbetsdag har ställts för att arbetstiden i skolan skall kunna regleras. Man skulle härigenom tydliggöra också för eleverna vad som är arbetstid och vad som är fritid. Även vi riksdagsledamöter kan åtminstone ibland känna ett behov av en tydlig sådan gräns, och jag tror att detsamma gäller också för många andra människor.

Jag vill i min replik på Ulf Melins anförande också hemställa om bifall till vår motion Ub502 yrkande 1 om återinförande av sektorsbidrag till skolan för att klargöra och förtydliga regeringens, oppositionspartiernas och riksdagens ansvar för den skolpolitik som vi ålägger kommuner och andra att bedriva. Det blir då också lättare för dem som befinner sig utanför det här hu-

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

*Bidrag till viss
verksamhet inom
det kommunala
skolväsendet*

set att ställa oss till svars. Vi kan då inte glida undan med att säga till dem att de själva får göra prioriteringar. Det blir allt svårare att ge det svaret när tiderna blir allt knappare. Det är då bättre att införa sektorsbidrag, som visar på vilken nivå verksamheterna skall klara de uppgifter som vi lägger på dem. På det sättet inskränker man inte heller kommunernas eller andra utbildningsanordnares självbestämmanderätt, som jag sade i mitt inledningsanförande.

Anf. 74 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! Jag tror att det är en för snäv slutsats att ett återinförande av sektorsbidraget på skolans område är bättre än den stora "påsen". Björn Samuelson har en för liten tilltro till lokala beslutfattares och skolans förmåga att lösa dessa frågor. Det är oerhört viktigt att föra ner de skattemedel som vi satsar på olika ändamål så långt som möjligt. När vi nu har gått över från ett målstyrt system på bl.a. skolans område tror jag att man biter sig i svansen om man återinför en mängd olika regler. Det viktiga är i stället att ha en bra utvärdering av att de mål som regering och riksdag har beslutat om på detta område verkligen nås. Det är det som vi skall syssla med, inte med regelstyrning.

Björn Samuelson säger att man har haft en inskränkt syn på varvning av teori och praktik. Den uppfattningen kan jag dela. Också jag ansluter mig till inriktningen att vi i Sverige bör ha en jämlik skola – men för den skull skall skolan inte vara likformig. Problemet är att man har haft en likformig skola, där man inte har tagit till vara de elever som är praktiskt lagda och som inte har en teoretisk läggning. Det finns anledning att uppmärksamma dessa frågor i samband med arbetet med den nya läroplanen. Vi bör där maximalt ta till vara varje elevs möjligheter till inläring.

Anf. 75 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Till frågan om innehållet i begreppet jämlikhet får vi anledning att återkomma. Till skillnad från Ulf Melin lägger jag också in en social dimension i begreppet en jämlik skola. Jämlikhet betyder vidare inte likformighet. Det betyder precis tvärtom att skolan skall agera på olika sätt gentemot olika individer utifrån deras erfarenheter och behov. Till den diskussionen kan vi återkomma.

Vad gäller sektorsbidrag eller inte vill jag säga att detta för vår del handlar om ansvar. Också vi har sagt att vi kan vara med på en målstyrd skola. Men, Ulf Melin, en målstyrd skola skall – som du också säger – utvärderas, och det skall finnas utvärderingsinstrument. Även detta kan vi hålla med om. Vi har lagt fram flera förslag i riksdagen om utvärdering och uppföljning av den skolpolitik som det tas beslut om här i riksdagen. Men – och det är viktigt – mål och medel hänger ihop om man vill tydliggöra ansvarsfrågan på ett demokratiskt-politiskt sätt, så att vi utbildningspolitiker liksom förresten också alla andra här i kammaren skall bli "hängbara" åtminstone vart tredje år.

Anf. 76 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! Till skillnad mot Björn Samuelson tror jag inte att skolan i sig får mer av resurser genom ett sektorsbidrag än om pengarna ges i en stor

"påse". Man skapar inte mer pengar via ett sådant system. Det är i stället viktigt att vi faktiskt har tilltro till beslutsfattarna på lokal nivå.

Jag har exempelvis svårt att tänka mig att man ute på fältet inte skulle prioritera skolan. Jag tror att de flesta människor här i Sverige inser vikten av att ett land har ett bra utbildningsväsende och en bra skola. Jag har den tilltron till människorna, men det har inte Vänsterpartiet.

Andre vice talmannen anmälde att Björn Samuelson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 77 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Några kommentarer med anledning av Ulf Melins anförande.

För det första måste jag säga att det klingar litet ihålligt när Ulf Melin säger att vi från socialdemokratisk sida inte har finansierat våra satsningar. I så fall är vi i tämligen gott sällskap. Ingen regering har lagt fram så många ofinansierade förslag som den nuvarande. En och annan krona i årets borgerliga budget är faktiskt ofinansierad. Man beräknade att det skulle bli 70 miljarder för förra året, men utfallet blev 200 miljarder. 160 miljarder beräknas vara ofinansierade detta år.

För det andra redovisade vi vår ekonomiska politik i januari. Den bygger inte på en svagare budget än den som Ulf Melin står bakom, även om vi ännu inte har specificerat besparingspunkten i vår budget. Intresset när det gäller ekonomin har från vår sida i huvudsak ägnats åt de 100 miljarder som arbetslösheten belastar budgeten med. Det hade varit bra om Ulf Melin och hans kamrater hade haft samma intresse för detta.

För det tredje: Vilket alternativ har Ulf Melin att satsa på när det gäller ekonomin, vilket är billigare än de satsningar på det reguljära utbildningsväsendet som vi har föreslagit? Vi tycker att detta stöd är den billigaste, den bästa och den mest produktiva metod som man kan använda. Eller räknar Ulf Melin med att sysselsättningsläget kommer att förbättras, så att de här satsningarna inte behövs? I så fall gör Ulf Melin en annan bedömning än den som hans egen regering har gjort i budgetpropositionen. Jag återkommer alltså till frågan om vad som är ert alternativ.

Felet med den gymnasiesatsning för 1993/94 som regeringen gör i dag är att förslaget är för begränsat. Det är risk för att de 11 000 platser som man nu har planer på att lägga ut blir ett tak i stället för ett golv. Även om man nu har 11 000 elever innevarande läsår, får man komma ihåg att vi har en ytterligare försämrad arbetsmarknad, som kommer att försvåra förhållandena för ungdomarna när de skall ut på arbetsmarknaden. Det finns anledning att tro att fler kommer att söka sig till gymnasieskolan. Det finns tecken från olika håll som tyder på att det är ett stort studieintresse från eleverna på de tvååriga linjerna.

En annan brist är att man lämnar de ungdomar som är över 20 år därhän. Ulf Melin säger visserligen att man har gjort satsningar på en utbyggnad av utbildningen, men dessa är inte tillräckliga. Det behövs ytterligare sådana satsningar.

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

*Bidrag till viss
verksamhet inom
det kommunala
skolväsendet*

Anf. 78 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! Jan Björkman talar om budgetunderskottet. Faktum är att ni föreslår en hel del utgiftsökningar som ni inte har finansierat. Dessutom talar ni inte om vad ni skall spara på. Det är det jag anmärker på. Jag tycker att det är dåligt av det största oppositionspartiet att man inte klarar av detta.

Det är klart att det är lätt att öka utgifterna, men man borde också tala om vad man skall plocka in de pengarna på.

Man säger att man skall skapa 190 000 nya jobb, men 50 000 av dem är platser på gymnasieskolan och 20 000 är platser på komvux. Vi vet samtidigt om att vi har lediga platser på komvux i dag, och att 11 000 ungdomar går sitt tredje gymnasieår under innevarande läsår. Hur skapar man de andra 39 000 jobben? Jag påstår fortfarande att det är väldigt mycket luft i detta.

Det är inte sant att de 11 000 ungdomarna skulle utgöra taket. Det står faktiskt i betänkandet att regeringen får ett bemyndigande att anslå ytterligare medel om det skulle behövas fler platser.

Detta har alla kommuner i Sverige också fått besked om. Där finns inga frågetecken.

Vi lämnar inga 20-åringar därhän. Vi har sett till att vi har ungdomspraktikplatser för dem som är upp till 24 år så länge vi har detta dåliga konjunkturläge. Vi har också satsat oerhört mycket pengar på högre utbildning, på arbetsmarknadspolitiska åtgärder osv. Vi lämnar inte ungdomarna därhän. Jag vill nog säga att vi är mer realistiska än oppositionen vad beträffar vilka åtgärder som är de rätta.

Anf. 79 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Ulf Melin är mycket intresserad av hur och på vad vi tänker spara. Den naturliga motfrågan när vi diskuterar utbildningssatsningar är vilket ert alternativ är. På vilket sätt är det billigare? Vilka andra alternativ på arbetsmarknaden är billigare än de vi har föreslagit? Vilka alternativ är bättre för den enskilde? Det skulle vara intressant att få reda på detta utifrån den ekonomiska aspekten.

Ulf Melin konstaterar att det finns en del outnyttjade platser inom den kommunala vuxenutbildningen. Den majoritet i utskottet som Ulf Melin företräder har ju själv konstaterat problemet med skrivningarna, nämligen att man har pungslagit kommunerna på för mycket pengar och att de som skall delta i studierna inte har sin studiefinansiering klar.

Problemet återkommer: Är det billigare med a-kassa och andra insatser än att välja de lösningar vi har förespråkat? Jag tycker att det är litet synd att man, samtidigt som man har definierat problemet, inte är beredd att göra någonting åt det. Vi har anvisat en väg. Ge kommunerna möjligheter att ordna ytterligare 20 000 platser på den kommunala vuxenutbildningen, och ge dem pengar, dvs. 30 000 kr per plats, för att genomföra utbildningen!

Jag tycker att det är ett bra förslag, och det är synd att inte Ulf Melin kan tänka sig att ställa upp på det.

Ulf Melin var också inne på frågan om hur riksdagen kan besluta om platser på den tekniska utbildningen. Jag tror att vi alla är överens om att det behövs utbildningar inom det tekniska området. Jag sade att man på Utbildningsdepartementet, vilket väl i alla fall är en auktoritet för Ulf Melin, i går

sade att vi måste bli starkare när det gäller naturvetenskaplig och teknisk utbildning. Vi måste se till att näringslivet kan rekrytera kompetent personal.

De förslag vi har lagt fram, genom vilka kommunerna kan genomföra denna utbildning med medel som man söker via Skolverket, är utmärkta. Det hade varit bra om den borgerliga majoriteten hade varit beredd att acceptera dem.

Vi vet dessutom att det i många kommuner finns köer till den kommunala vuxenutbildningen. Vi har i tidningsartiklar kunnat ta del av hur det ser ut. DN redovisade t.ex. före jul att 4 000 personer står i kö i Stockholm. Göteborgs-Posten har redovisat att det på Västkusten finns människor som står i kö för att få förkovra sig. Jag tycker att det är synd om inte vi ger dem den möjligheten.

Anf. 80 ULF MELIN (m) replik:

Herr talman! Jan Björkman säger att vi har tagit pengar från kommunerna. Såvitt jag kan förstå har Socialdemokraterna i det fallet samma budget och samma alternativ som vi har haft och har.

Sedan vill jag kommentera frågan om vad vi gör för ungdomar. Jag försökte redovisa i förra repliken att vi satsar mer än vad någon annan regering har gjort på att bygga ut den högre utbildningen, på arbetsmarknadsutbildningen m.m.

Jag tycker att det finns anledning att se över vad som skall vara reguljär utbildning och vad som skall vara arbetsmarknadsutbildning. Det tenderar att bli väldigt mycket arbetsmarknadsutbildning där man köper olika tjänster i stället för att driva verksamheten i det reguljära utbildningsväsendet. Det blir ganska dyrt.

Utbildningsutskottet kommer att justera ett förslag nästa vecka som just tar upp dessa frågor. Vi ber där att man på Utbildningsdepartementet skall redovisa dessa frågor för riksdagen. Det har också kommit en utredning där frågor om distansundervisning och samordning och samverkan mellan de olika statliga utbildningsanordnarna tas upp. Jag tror att det finns mycket pengar att hämta hem här. Det är på gång.

Anf. 81 STEFAN KIHLEBERG (nyd):

Herr talman! Ulf Melin ställde ett par frågor till mig, och dem vill jag naturligtvis hjärtans gärna svara på.

Låt mig först konstatera att Ulf Melin berättar för mig att Ny demokrati inte har monopol på diskussionen kring hemspråksundervisningen, och att den har funnits i 15 år. Det är jag hemskt glad för. Om det är någonting vi tycker illa om så är det monopol. Det borde vara väl känt.

Jag tvingas däremot att konstatera att det är något nedslående att det skall ha tagit över 15 år att komma fram till det vi insåg och drev vår valrörelse på. T.o.m. i Folkpartiet har man insett detta och tycker nu i stort sett som vi. Nu verkar det som om Moderaterna är sista vagnen i tåget.

Eftersom vi tycker att det är okej att det finns ett visst statsbidrag till de invandrarorganisationer som vill arrangera hemspråksundervisning frågade Ulf Melin var man skall ta pengarna. Jag ber Ulf Melin att ta upp plånboken

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

*Bidrag till viss
verksamhet inom
det kommunala
skolväsendet*

och bläddra i den och t.ex. se på det anslag som finns till bildningsorganisationerna. Där går det ut åtskilliga miljarder. Det är sannolikt dessa pengar som kan användas till att stödja hemspråksundervisning.

Om de pengarna inte skulle räcka finns det inom organisationsbidraget ett antal miljarder. Om inte det heller skulle räcka rekommenderar jag vår budgetmotion. Vi sparar mångfalt mer än vad regeringen gör.

Den andra frågan gäller varför vi vill stoppa pengarna till undervisning i svenska för invandrare under ett år. Jo, det vill vi göra för att skapa det omvandlingstryck som behövs. För oss räcker det inte att fila på skrivningar så att de blir vackra. Vi vill ha handling.

För att illustrera hur effektivt det är att hålla inne pengar skall jag berätta följande. Jag hade problem med Tekniska verken i Linköping, vars killar var slappa och inte stängde sopdörren. 15 brev och 20 samtal resulterade inte i någonting. När jag skrev och talade om att jag nu slutar att betala räkningen ringde högsta chefen på Tekniska verken. Efter det var det aldrig något problem. Sopskåpet stängdes alltid. *Det* är omvandlingstryck.

Vi tycker att det är viktigt att det händer snabbt. Det handlar om pengar, och det är inte våra pengar. Det är andras pengar. Vi är rädda om andras pengar.

Anf. 82 ULF MELIN (m):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Jag vet inte var Stefan Kihlberg har fått 15 år ifrån. De beslut som jag talar om när det gäller både hemspråksundervisning och undervisning i svenska för invandrare fattade vi i riksdagen 1990. En del av dessa beslut är också utvärderade.

När det gäller skattemedel finns det anledning att se över hur vi använder pengar till både hemspråksundervisning och undervisning i svenska för invandrare. Självfallet skall riksdagen granska detta, men riksdagen skall också granska allt annat som vi satsar på och eventuellt föreslå andra åtgärder.

Jag tror att man lurar sig själv rejält om man, som Stefan Kihlberg, säger att hemspråksundervisning och undervisning i svenska för invandrare skall avskaffas. Det tror jag är fel väg att gå.

Anf. 83 STEFAN KIHMBERG (nyd):

Herr talman! Jag vet inte hur jag skall göra. Jag sade det i mitt huvudanförande, och jag har sagt det i replikskiftet med Björn Samuelson. Jag får repetera det igen så att även Ulf Melin uppfattar det.

Vi vill inte avskaffa hemspråksundervisningen. Vi vill inte avskaffa undervisningen i svenska för invandrare. Vi bryr oss tvärtom om människorna som kommer hit från andra kulturer. Det är viktigt att de får lära sig svenska. Det är omsorgen om dem som gör att vi blir upprörda över den slapphet som finns, att man tolererar dålig undervisning i svenska och en hemspråksundervisning som saboterar för dem. Detta gör oss upprörda.

Än en gång säger jag: Hemspråksundervisningen får hjärtans gärna finnas. Den fyller säkert en funktion, men det är invandrarna själva som skall styra och ställa. Vi skall inte tala om för dem vad de behöver och när de skall göra saker. De klarar detta alldeles förträffligt själva. Däremot vill vi öka

kraven på såväl invandrarna som kommunerna och lärarna när det gäller undervisningen i svenska, eftersom det är väldokumenterat att kvaliteten minst sagt är undermålig och motivation ofta är mycket låg. Det räcker inte med vackra skrivningar i betänkanden.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1992/93:AU17, AU12, AU8 och AU10, bostadsutskottets betänkande 1992/93:BoU10 samt utbildningsutskottets betänkande 1992/93:Ubu8.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU17

Mom. 4 (lagstiftning om rätt till heltidsarbete)

Utskottets hemställan bifölls med 310 röster mot 11 för meningsyttringen av Hans Andersson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5 (arbetslöshetsersättning vid studier m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 312 röster mot 12 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion A458 av Elisabeth Persson m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU12

Mom. 1 (arbetslivspolitikens allmänna inriktning)

Utskottets hemställan bifölls med 184 röster mot 140 för reservation 1 av Ingela Thalén m.fl.

Mom. 2 (obligatorisk företagshälsovård)

Utskottets hemställan bifölls med 183 röster mot 141 för reservation 2 av Ingela Thalén m.fl.

Mom. 15 (bidrag till arbetsbiträde och lönebidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 310 röster mot 15 för meningsyttringen av Hans Andersson i motsvarande del.

Mom. 19 (anslag till särskilda åtgärder för arbetshandikappade)

Utskottets hemställan bifölls med 309 röster mot 15 för meningsyttringen av Hans Andersson i motsvarande del.

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

*Bidrag till viss
verksamhet inom
det kommunala
skolväsendet*

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU8

Mom. 4 (indragning av tjänster som arbetsmarknadsråd m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 231 röster mot 92 för reservation 1 av Sonja Rembo m.fl.

Jerry Martinger (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 6 (överförande av arbetsrättsliga tvistemål till allmän domstol)

Utskottets hemställan bifölls med 224 röster mot 95 för reservation 3 av Sonja Rembo m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU10

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU10

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU8

Mom. 1 (utbildningsplatser för ett tredje år i gymnasieskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 182 röster mot 140 för reservation 1 av Lena Hjelm-Wallén m.fl.

Mom. 2 (utbildningsplatser inom kommunal vuxenutbildning)

Först biträdde reservation 2 av Lena Hjelm-Wallén m. fl. med 127 röster mot 12 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Ub502 av Gudrun Schyman m. fl. i motsvarande del. 184 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 184 röster mot 141 för reservation 2 av Lena Hjelm-Wallén m. fl.

Mom. 3 (utbildningsplatser för ett tredje år i gymnasieskolan budgetåret 1994/95)

Utskottets hemställan bifölls med 185 röster mot 139 för reservation 3 av Lena Hjelm-Wallén m. fl.

Mom. 7 (hemspråksundervisning)

Utskottets hemställan bifölls med 300 röster mot 22 för reservation 4 av Stefan Kihlberg.

Mom. 8 (undervisning i svenska för invandrare)

Utskottets hemställan bifölls med 300 röster mot 23 för reservation 5 av Stefan Kihlberg.

Mom. 9 (återinförande av sektorsbidraget)

Utskottets hemställan bifölls med 310 röster mot 12 för motion Ub502 av Gudrun Schyman m. fl. i motsvarande del.

Prot. 1992/93:82

24 mars 1993

Studiestöd

Mom. 13 (särskilt anslag till inredning och utrustning av skollokaler)

Utskottets hemställan bifölls med 308 röster mot 14 för motion Ub502 av Gudrun Schyman m. fl. i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om samlad votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de på föredragningslistan återstående ärendena, socialförsäkringsutskottets betänkande SfU13, trafikutskottets betänkanden TU20 och TU38, skatteutskottets betänkande SkU23, utrikesutskottets betänkande UU23, näringsutskottets betänkande NU22 samt bostadsutskottets betänkanden BoU7, BoU12, BoU13 och BoU14, fick avgöras i ett sammanhang sedan debatten i dessa ärenden avslutats.

10 § Studiestöd

Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1992/93:SfU13 Studiestöd (prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 84 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! I detta betänkande finns tre stödformer som är kopplade till nivån på a-kasseersättningen. Vi har funderat över om också detta ärende borde gå tillbaka till utskottet, som en följd av tidigare beslut i dag. Men vi har kommit överens om att man ju kan justera sådana anslag i efterhand om det visar sig ske någon förändring. Det allra säkraste man kan göra är, enligt min uppfattning, att rösta på de socialdemokratiska reservationerna. Då har man nämligen täckt in möjligheten att fortfarande ha en bra a-kasseersättning också när man studerar.

I tider när utbildning borde stimuleras med bra studiestöd signalerar tyvärr regeringen i stället nedskärningar. Dess värre stöder utskottsmajoriteten detta, trots att man vet att allt är bättre än arbetslöshet – både för den enskilde och för samhället. Dessutom är det billigare. En gymnasieplats, inkl. studiestöd, kostar 39 000 kronor per år. En ungdomspraktikplats kostar det dubbla. En högskoleplats med studiemedel går på 53 000. Att vara arbetslös kostar i genomsnitt 125 000 kronor. Beredskapsarbete kostar nästan 170 000, och en plats i komvux, med studiestöd, ca 52 000.

Studier gör oss bättre rustade som nation. Alla är eniga om det. Alla är också eniga om att vi i arbetslivet behöver fler personer som gått på hög-

skola. Vad vissa då glömmer bort är att man måste få chans till behörighetsgivande utbildning, t.ex. genom det tredje gymnasieåret och genom utbildning i komvux. Vilka skall annars gå i vår utbyggda högskola? Ungdomarna kommer inte att räcka till framöver. Vi måste ta vara på den resurs som den vuxna befolkningen utgör. Det är här vi har en klar politisk skiljelinje.

Vi socialdemokrater hävdar rätten till vuxenutbildning utan stor skuldsättning. Regeringen anser tydligen att man får skylla sig själv om man inte fått tillräcklig skolgång; det får man fixa på fritiden och på egen bekostnad. Vi socialdemokrater har alltså en annan syn på vuxenutbildningen. I takt med att vi förstärker ungdomarnas utbildningsmöjligheter måste vi också se till de vuxnas behov, annars ökar utbildningsklyftorna dramatiskt.

I det betänkande vi behandlar i dag, socialförsäkringsutskottets betänkande 13, ser vi att oenigheten börjar redan beträffande studiehjälpen, alltså på gymnasienivå. Med tanke på vad jag nyss redovisade när det gäller olika kostnadsnivåer vore den logiska slutsatsen att man försöker behålla ungdomarna i gymnasieskolan så länge som möjligt, dvs. att fler får tillfälle att välja det tredje året, samt att man lockar tillbaka dem som slutat tidigare. I stället väljer regeringen att skära ned på studiehjälpen. Vi tycker att det är fel signal. Egentligen borde en förstärkning ske, åtminstone i åldrarna 18–20 år. Men det har inte vi heller ansett oss ha möjlighet att föreslå. Vi motsätter oss dock de nedskärningar som regeringen föreslår. Anslaget måste öka, och dessutom vill vi ha fler platser. Det avspeglas i våra reservationer. Jag återkommer till det.

Det extra tillägget inom studiehjälpen borde redan ha samordnats med bostadsbidragen. Det har diskuterats under en följd av år. Det är i dag den enda kvarvarande inkomstprövade förmånen inom studiehjälpen. Regeringen säger att det rent tekniskt inte är möjligt att samordna. Enligt min uppfattning har man inte gjort några allvarliga försök.

Riksdagen säger dock, på vårt initiativ, att man bör göra ytterligare försök med samordning i samband med pågående överväganden om ensamförälderstödet. Det extra tillägget utbetalas nämligen i huvudsak till ensamföräldrar. Om man kan få en sådan samordning bör studiehjälpen i framtiden kunna betalas ut direkt till eleven. Det kan vara rekryteringsfrämjande, tror vi.

När det gäller studiemedlen på högskolenivå har vi varit överens med regeringen om att dra ned det med 300 miljoner kronor. I utskottet fattade vi ett beslut i december, som också konfirmerades av riksdagen, där vi angav riktlinjer för hur man kunde göra en sådan neddragning. Vi föreslog också att man skulle tidigare lägga vissa nedskärningar. Det har vi alltså varit överens om. När regeringen lade sitt förslag i januari följde man inte de rekommendationer som vi hade givit. Man valde en annan lösning som innebar ett mycket lågt totalbelopp. Utskottet har gemensamt gjort bedömningen att man bör följa det förslag som vi lade i december, nämligen att den nedskärning som behöver göras görs på studiebidraget men att totalbeloppet bibehålls så att man klarar sina levnadsomkostnader, bl.a. de ökande hyrorna. Regeringen får alltså bakläxa av utskottet i den frågan.

När det gäller studiemedel i övrigt föreslår vi ett högre anslag eftersom vi vill ha fler utbildningsplatser.

I reservation 5 har vi redovisat vår syn på ett framtida studiefinansierings-system. Det gör vi med anledning av pågående beredningsarbete i regeringskansliet. Vi tycker att det är viktigt att tala om hur vi ser på framtiden. Enligt vår uppfattning måste utgångspunkten vara att de mål som i dag gäller skall fortsätta att gälla, nämligen att studiestödet skall hjälpa till att uppfylla de utbildningspolitiska målen, att det skall vara så väl tilltaget att man har reell möjlighet till studier och att det skall motverka geografiska och sociala ekonomiska hinder för studier. Det är de mål vi har varit eniga om. De bör gälla även fortsättningsvis.

Skuldsättningen är ett problem. Den bör man kunna minska på olika sätt. Det finns möjlighet att höja studiebidraget, man kan skärpa meritprövningen, man kan förändra rätten till antal terminer, man kan förstärka studierådgivningen, man kan förändra utbildningsorganisationen eller göra ytterligare insatser för ekonomisk rådgivning. Det finns en hel del man kan göra när det gäller att hålla skuldsättningen nere. Vi tycker att man bör titta på våra förslag.

En förutsättning för att man skall gå med på en skärpning av t.ex. meritprövning eller en neddragning av det antal terminer som man har rätt till, är att vi återinför en demokratisk beslutsprocess så att man har möjlighet att överklaga beslut i studiestödsärenden. Jag tycker att man också skall försöka samordna mer; framför allt pröva en samordning med vuxenstudiestöden.

När det gäller återbetalningssystemet tycker jag att man skall vara ganska försiktig när man vill göra förändringar, eftersom vi redan har två återbetalningssystem som skall finnas under lång tid. Det är ganska svårt att hantera tre system samtidigt.

När det gäller vuxenstudiestöden föreslår vi ett ökat anslag med drygt 2 miljarder kronor. Vi tycker att fler skall få möjlighet till sådana studier. Genom flexiblare regler för särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa, SVUXA, t.ex. sänkt åldersgräns och friare utbildningsval, vill vi stimulera arbetslösa att söka sig till det reguljära utbildningsväsendet. Även högskoleutbildning skall vara möjlig; det är den inte i dag. Redan vid varsel bör man kunna få SVUXA; det får man inte i dag.

Vi föreslår också att vi skall få tillbaka möjligheten till uppsökande verksamhet och att mer pengar skall gå till korttidsstudiestödet. De nedskärningar som gjordes förra året, och som fortsätter i år, leder till att verksamheten alltmer ifrågasätts. Kostnaden för administrationen står snart inte i proportion till anslagen – inte ens hos CSN som har fått pris för att man är duktig på administration. Problemet är att regeringen förra året införde en mängd detaljregler, t.ex. beträffande ämnesval, för att förhindra att man skulle läsa om samhällskunskap etc. som kunde vara viktigt för fackliga medlemmar.

CSN har tagit upp detta problem i sin anslagsframställning och menar att man nu måste börja ifrågasätta verksamheten eftersom det är så pass litet pengar som skall fördelas, först över landet och sedan genom urval till olika individer.

Frågan om nedskärningar av vuxenstudiestödet är en politisk prioritering, trots att vi kan visa att studier är samhällsekonomiskt lönsamt.

I reservation nr 10 anger vi hur vi tycker att det framtida stödet för vuxen-

studier skall se ut. Det har vi utarbetat efter samtal med ett antal organisationer, exempelvis LO, TCO, SACO, Sveriges förenade studentkårer, Elevernas centralorganisation, SAMVUX organisationer som aldrig fick chans att yttra sig över Finvuxutredningens förslag eftersom det inte skickades på remiss utan tydligen lades i någon byrålåda på departementet.

Vi har haft ett seminarium med de här organisationerna och har format vårt förslag med utgångspunkt i vad som då framkom. Följande riktlinjer bör enligt vår uppfattning gälla:

Grundläggande utbildning för vuxna måste man kunna få utan skuldsättning. Kommunerna har ju i dag skyldighet att anordna sådan utbildning. Därför bör man ha rätt till studiestöd utan att behöva bli bedömd eller vald i förhållande till någon annan – det handlar då om det urvalssystem som vi nu har. Nivån skulle t.ex. kunna motsvara ersättning från a-kassa eller utbildningsbidrag. Stödet borde i sin helhet utgöras av bidrag. För den som läser kortare tid kan ett sådant stöd timbaseras.

Ett annat alternativ är att koppla bidraget till studiemedelnivån. Det skulle också vara möjligt att timbasera här. Kanske skulle man då få en bättre samordning.

När det gäller gymnasial utbildning har man i dag möjlighet att få 65 % bidrag. Det måste handla om minst den nivån. Också här kan samordning ske med studiemedlen genom att en större bidragsdel läggs in för den här gruppen människor som behöver gymnasial utbildning. På sikt borde naturligtvis också gymnasial utbildning för vuxna vara möjlig utan skuldsättning. Men dit är det ganska lång väg kvar.

I dag blir det avslag för 80–85 % av dem som söker stöd, särskilt då vuxenstudiestöd. De flesta får således klara sig med studiemedlen och med den skuldsättning som det innebär redan på gymnasienivå.

När det gäller framtida vuxenstudiestöd är det väldigt viktigt med aktiv uppsökande verksamhet. Kärnan i hela studiestödet är just att vi kan uppmuntra människor till studier. Alla som vill läsa behövs. Det är faktiskt 800 000 personer i vårt land som inte ens har nioårig grundskola bakom sig. Det gäller då personer i verksam ålder, alltså inte pensionärer.

Sedan några ord om förtroendemannainflytande i studiestödsfrågor. Det är 13–14 miljarder kronor som samhället ställer till förfogande för olika former av studiestöd. Det förekommer inte något demokratiskt inflytande över besluten. Beslut i enskilda ärenden fattas alltså av tjänstemän. Man kan få omprövning, och denna görs också av tjänstemän.

Tidigare hade vi både studiemedelsnämnder och vuxenutbildningsnämnder, men dessa nämnder avskaffades förra året av den borgerliga riksdagsmajoriteten. Man avskaffade också möjligheten att över huvud taget överklaga beslut i studiestödsärenden. Det handlar om väldigt svåra saker: urvalsfrågor, meritprövningsfrågor, dispenser från åldersregler osv. Det är svåra avvägningsfrågor och svåra skälighetsbedömningar. Därför behövs ett förtroendemannainflytande. Sedan kan vi diskutera hur det här inflytandet skall se ut, men helt klart är att det måste finnas – det är ett villkor för att vi över huvud taget skall diskutera eventuella inskränkningar när det gäller meritprövningar och antalet terminer, som jag tidigare nämnt.

Allra sist, herr talman, yrkar jag bifall till ett antal reservationer. Eftersom

vi skall sträva efter att minska på röstandet här i kammaren yrkar jag bifall endast till reservationerna 1, 3, 4, 5, 7, 8, 9 och 10.

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

Anf. 85 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! I dagens betänkande behandlas frågor om bl.a. studiebidrag, korttidsstudiestöd, internatbidrag och studiemedel. På grund av tidsbrist har vi i Vänsterpartiet inte hunnit med att upprepa våra motionskrav vad gäller de beslut om förändringar och neddragningar som fattades våren 1992 beträffande korttidsstudiestödet, internatbidraget samt avskaffandet av studiemedelsnämnden och vuxenutbildningsnämnden. Det är tur för oss att Socialdemokraterna har tagit upp dessa frågor. Vi kommer att rösta för deras reservationer 1, 6 och 7.

Inte heller har vi i motioner framfört synpunkter på hur ett framtida vuxenstudiestöd och ett nytt studiefinansieringssystem bör vara utformade. Under årens lopp och som en följd av att trygghetssystemen successivt har byggts upp har reglerna inom studiestödsområdet, liksom inom exempelvis pensionssystemet och andra trygghetssystem, blivit onödigt komplicerade. Framför allt har det blivit många olika regler. Det är därför dags att utforma ett mera sammanhållet och renodlat studiestöd både för vuxna och för ungdomar.

I utformningen av ett framtida studiestöd måste helhetsperspektivet vägas in. Det gäller att inte ensidigt se till besparingar i ett system, om kostnaden sedan vältras över till ett annat. Vi kommer att rösta för Socialdemokraternas reservationer 5 och 10 som gäller dessa frågor.

Reservation 3 handlar om den tid för vilken studiebidrag utgår, och den reservationen känner jag stor sympati för. Utskottsmajoritetens beslut om att minska antalet månader för utbetalning av studiebidrag för gymnasieelever är just ett beslut som medför att vinsten omvandlas till en kostnad för kommunerna i form av socialbidrag. Men eftersom vi själva inte har något budgetförslag här kan vi i dag inte rösta för den aktuella reservationen.

Reservation 8 gäller ändrade regler för särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa. Även den reservationen kommer vi att rösta för.

Under mom. 13 om anslag till studiemedel m.m. sammanfaller våra och Socialdemokraternas motioner, vilket gör att vi inte har med det momentet i vår meningsyttring. I stället väljer vi att rösta för reservationen.

I vår motion om studiemedel yrkar vi avslag på propositionens förslag om en sänkning av beloppet för studiemedel från 180 % till 166,6 % av basbeloppet.

Under utskottsberedningens gång har förslaget förändrats. Nu blir det en sänkning till 175,5 % – en förändring som sammanfaller med Studentkårens förslag. Jag finner därför ingen anledning för oss att hålla fast vid vårt ursprungliga förslag.

Däremot motsätter vi oss av princip de olika smygförsämringar som införs i form av nya eller höjda avgifter.

Studerande med studiemedel har i rask takt fått sina ekonomiska förutsättningar försämrade dels genom den nedskärning om 2 % – det s.k. särskilda basbelopp som införts och som nu även gäller för studiemedlen –, dels genom dagens förslag, som också innebär en minskning med ungefär 4,5 %.

Studiestöd

Därutöver kommer förslagen om att man skall ta ut en obligatorisk administrativ avgift. Men det är en kostnad som de kunnat undvika som varit alerta och betalat in sin aviserade återbetalningssumma innan avin kom.

Till detta kommer den nu föreslagna avgiften om 300 kr för uppläggning av studielån. Nästa ärende, som kommer upp här i kammaren litet längre fram i vår, handlar om en avgift även på CSN-kortet.

Vi motsätter oss denna stegvisa försämring, som sammantaget innebär att studenter med studiemedel får vidkännas en större neddragning än vad andra grupper i samhället fått göra.

Jag vill fråga utskottsmajoritetens företrädare om ni verkligen anser att studenterna i dag har för hög levnadsstandard och att denna motiverar en försämring av deras ekonomiska situation – en försämring som bara fortsätter.

Herr talman! Den åldersgräns som infördes för erhållande av korttidsstudiestöd och internatbidrag även för handikappade anser vi i Vänsterpartiet bör omprövas. Många funktionshinder uppkommer först i högre ålder. Att det finns många med funktionshinder som är över 64 år kan man konstatera när man ser till åldern på medlemmarna i olika handikappförbund. I förbundet Sveriges dövblinda är så många som 85 % över 64 år, i Riksförbundet för reumatiker är det ca 65 % och i Afasiförbundet är det 60 %.

Funktionshindrade personer har specifika och basala behov av att få lära sig att leva med sitt handikapp. Det gäller även personer över 64 år.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets meningsyttring.

Anf. 86 HANS DAU (m):

Herr talman! Man kan bara konstatera att den proposition och det betänkande som vi nu behandlar präglas av det kärva ekonomiska läget och av det stora budgetunderskott som landet dras med. Socialdemokraterna står, precis som på andra områden, helt tomhänta. Socialdemokraterna vill inte göra några nämnvärda besparingar utan vill i stället ösa på med mer pengar. Jag återkommer till den här frågan senare.

Man kan även konstatera att vissa av regeringen föreslagna åtgärder föreslås i enlighet med det förslag om sänkning av arbetslöshet ersättningen som skulle behandlats tidigare i dag. Nu blev betänkandet återremitterat.

Personligen tycker jag att vi skulle ha fattat det beslutet redan i dag. Med det ekonomiska läge som jag hänvisar till finns det all anledning att ta vara på alla besparingar. Den här var en av de större. Det är bara att beklaga att den inte blev snabbt genomförd. Jag vidhåller därför att vi måste fatta beslut om dessa besparingar när det gäller studiemedel, vuxenstudiestöd, m.m., eftersom det ekonomiska läget fordrar det. Det finns alltså ingen anledning, enligt min uppfattning, att inte fatta beslut i den här frågan.

Det område där Socialdemokraterna ställer upp på besparingar, som Lena Öhrsvik har berört, är studiemedelsområdet. Där uppfyller man den överenskommelse som gjordes vid höstens krisuppgörelse. Enligt uppgörelsen sparas 300 miljoner kronor in. Lena Öhrsvik redogjorde för hur vi i utskottet uppnått resultatet 316 miljoner kronor. Det är ett steg i rätt riktning.

Berith Eriksson säger i samband med det att vi inför smygförsämringar genom att införa nya avgifter. Jag vet inte vad smygandet består i. Det här

är klart redovisat både i proposition och i utskottbetänkande. Vi står för det nu också. Det är väl bara att konstatera att avgifter införs för de kostnader som uppstår när man lägger upp dessa lån.

Berith Eriksson påstår att studentgruppen får större försämringar än andra folkgrupper i samhället och frågar om utskottsmajoriteten anser att studenterna har för mycket pengar att röra sig med. Det är säkerligen med studenter som med alla andra, en del klarar sig bättre, en del sämre. Alla lever under olika förhållanden med tanke på hyror, reskostnader, m.m. Det går inte att svara generellt på den frågan.

Men det här är nödvändiga besparingar som vi inte kan komma ifrån. Jag vill också peka på den uppgörelse som vi tillsammans med Socialdemokraterna har gjort och som även Berith Eriksson anslöt sig till. Uppgörelsen innebär att endast dra ned bidragsdelen i studiemedlen till 175,5 % av basbeloppet, i stället för till 166,6 som regeringen föreslog. Det innebär att en heltidsstuderande, med både bidrag och fullständigt lån, har ytterligare drygt 3 000 kr per år att leva på. Det tror jag är en bra lösning i det läge som vi nu befinner oss i.

Innan jag går in på själva reservationerna vill jag peka på att Lena Öhrsvik ställer olika åtgärder mot varandra för att klara åtgärderna när det gäller arbetslöshet, skola, ungdomspraktik och beredskapsarbete. Hon gjorde prisjämförelser. Självfallet kostar olika åtgärder olika mycket. Men jag tror inte att man skall ställa dem mot varandra, säkert behövs alla åtgärderna. Den utbildning som vi kan skapa fyller sin funktion. Ungdomspraktikplatser, beredskapsarbete och annat fyller sina funktioner. Jag ser ingen motsatsställning däri mellan majoriteten och Socialdemokraterna. Här försöker man skapa så många utbildningsplatser som möjligt.

I det ärende som behandlades före voteringen hade man samma diskussion. Från socialdemokratisk sida påstods det att man ville skapa så många fler platser. Jag tror att det var Ulf Melin som i den debatten sade att det aldrig någonsin funnits så många människor i utbildning som nu på högskola och på andra områden. På gymnasiet finns ju ambitionen att försöka få in så många människor i utbildning som resurserna av lokaler och annat medger.

Jag tänker kort kommentera reservationerna. Reservation nr 1 emanerar från fjolåret. Förtroendemannainflytandet togs i viss omfattning bort ute i länen. Vi vidhåller den uppfattning som vi hade då, nämligen att detta kostar pengar och att det inte ger önskad effekt. Vi anser att det behov som Socialdemokraterna belyser inte finns.

De högstämda toner som tas upp när det gäller reservation nr 3 kan man vara ännu mer förvånad över. Det handlar här om att ta bort studiebidrag under de två månader som gymnasieeleverna inte bedriver några studier. Man kan nästan hellre fråga sig varför man inte har gjort det tidigare. Som jag ser det har det varit ännu mer motiverat under högkonjunkturen, då så gott som alla som ville kunde få ett feriejobb. Det kommer givetvis att bli kärvare till sommaren. Men det finns även ett föräldraansvar på det här området. Socialdemokraterna säger sig beredda att medverka till en utgiftsminskning av sammanlagt 11,9 miljarder.

Det här blir ju tjugat, men vid utskottsmöte efter utskottsmöte konstaterar vi att Socialdemokraternas besparingar inte redovisas. Vi får bara höra

påstående om att de finns. Sedan motsätter ni er stora besparingar som vi exempelvis på det här området föreslår. Det vore intressant att få höra era besparingsförslag, men det skall vi visst i bästa fall få reda på i maj.

Så vill jag kommentera reservationerna 5, 8 och 10, som handlar om utformningen av det framtida studiefinansieringssystemet och vuxenstudiestödet. Efter utredning har Bröms lagt fram ett förslag som nu är ute på remiss. Det här förslaget skall diskuteras fram till i höst, har regeringen sagt. Därefter skall förslag om hur det framtida systemet skall se ut läggas fram. Vi är inte beredda att under tiden komma med nya förslag. Förslagen skall läggas fram i samband med beredningsarbetet. Såvitt jag förstår är man i full gång, i första hand genom ett remissförfarande.

Reservation nr 6 handlar om beloppen för korttidsstudiestöd och internatbidrag. Dessa belopp minskade vi kraftigt i fjol, och ytterligare neddragningar på grund av det ekonomiska läget görs nu. Lena Öhrsvik säger då att detaljregler har införts för att styra det här. Den stora kritik som vi moderater i många år i opposition förde fram gällde att mycket stora belopp varje år lades ut. Det gjordes i stor utsträckning därför att de fackliga organisationerna skulle kunna bedriva sin fackliga verksamhet. Vi tycker att korttidsstudier på dessa områden borde facken klara med egna kassor och intäkter.

Detta gällde också kollektiva ansökningar, där problemen har varit desamma. Handikapporganisationerna är undantagna, men vi gav dem särskilt generösa villkor i uttalandet i föregående års betänkande.

Jag berörde arbetslöshetsersättningen och vuxenstudiestödet. I den mån man inrättar flera vuxenstudiestödsplatser genom förslag från regeringen i andra propositioner, är följden självfallet att man beviljar medel även till studiestöd i den omfattning som det behövs. Därför finns det ingen anledning för oss att ge speciella pengar, utan det skall i så fall ske i anslutning till arbetsmarknadspengar, om åtgärder vidtas på det området.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till propositionen och majoritetsskrivningen i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 87 LENA ÖHRSVIK (s) replik:

Herr talman! Hans Dau tycker inte att man skall ställa olika åtgärder mot varandra. Han säger att ungdomspraktiken och beredskapsarbetena fyller sin plats. Ja, det gör de, men vad jag ville visa var att det vore bra om fler kunde utnyttja det reguljära utbildningsväsendet. Det skulle vara en vinst för samhället om fler därmed slapp vara arbetslösa. Om fler går in i det reguljära utbildningsväsendet, blir det utrymme för andra arbetslösa att gå in på ungdomspraktikplatser osv. – det är en kedjereaktion. Jag tycker visst att man kan titta på de olika stödformerna.

En plats i komvux, inkl. studiestöd, kostar 52 000 kr om året, men kostnaden för den som är arbetslös är 125 000 kr i genomsnitt.

Jag tycker att det är beklagligt att man inte vill fundera mer på det här. Det är inte bara en ekonomisk fråga, utan det är också mycket viktigt att människor får någonting vettigt att göra, någonting som de har nytta av i framtiden och som Sverige som nation har nytta av.

Vilka är det som Hans Dau har tänkt skall gå på högskolan i framtiden? Det är nödvändigt att fler går på högskolan, och då måste man kunna skaffa

sig behörighet för det, t.ex. i komvux eller genom det tredje gymnasieåret. Jag förstår inte varför ni är så njugga när det gäller möjligheterna för vuxna eller för ungdomar att skaffa sig den behörigheten. Jag vet inte vilka det är som ni har tänkt skall gå på högskolan, om man inte får skaffa behörigheten.

Jag skall nu gå in på de olika reservationerna. Den första handlar om förtroendemannainflytande, men Hans Dau undvek nogsamt min fråga om rättssäkerheten i det sammanhanget. Jag vill ställa frågan igen: Tycker Hans Dau att det bör finnas en möjlighet att överklaga beslut i studiestödsärenden? Vem skall i så fall ta emot ett sådant överklagande?

Sedan får vi höra att vi inte är beredda att göra några nämnvärda besparingar. Vi var ju nyss överens om att dra ner 300 miljoner på studenterna. Jag tycker att det är att visa en god vilja – trots att vi vill satsa på utbildning och på att fler skall kunna komma i fråga.

När det gäller de allmänna samhällsekonomiska bedömningarna vill jag ändå visa att våra förslag till investeringar i utbildningsplatser och studiestöd väl är betalda av de minskade utgifter för arbetslöshetsersättning och arbetsmarknadspolitiska åtgärder som skulle vara aktuella.

När det sedan gäller våra förslag i reservationerna om det framtida studiestödet vill Hans Dau inte ta ställning nu. Nej, men vi har velat markera att det finns andra förslag än det som Bröms har lagt fram, och just därför att det har gjorts en utredning behöver vi också få ange våra riktlinjer för framtiden.

Anf. 88 HANS DAU (m) replik:

Herr talman! När det gäller det reguljära utbildningsväsendet har jag inte alls någon annan uppfattning än Lena Öhrsvik. Jag tycker ändå inte att man skall ställa olika åtgärder mot varandra. Det görs ansträngningar för att ta fram så många platser som möjligt i det reguljära utbildningsväsendet, men det handlar inte bara om pengar, utan också om lärare och lokaler och om folk som verkligen vill ha utbildningen. Jag vidhåller att det är arbetsmarknadspengar som skall komma in i första hand.

I fråga om rättssäkerheten vid förtroendemannainflytande anser jag att CSN gott kan svara upp mot de behov som finns på det området, och jag litar helt på CSN.

Anklagelsen för att ni inte vill ta fram några besparingar gäller skrivningen om att ni har över 11 miljarder, utan att vi får veta någonting om varifrån de kommer.

Jag kan ändå ge Lena Öhrsvik det erkännandet att vi när det gällde de 300 miljonerna i krisuppgörelsen hade ett mycket bra samarbete. Uppställningen för krisuppgörelsen har varit god på ömse sidor, så där har vi gjort ett gemensamt bra arbete. Det skall inte falla någon skugga över någon i det fallet.

Jag förstår att ni vill markera att ni kan ha andra åsikter än Bröms – men det kan fler ha. Det är inte meningen att Bröms betänkande skall bli en proposition, utan det är ett diskussionsunderlag. Lena Öhrsvik och jag kanske är överens om att det i vissa fall är mycket provocerande, men det kan ha varit tanken hos Bröms, för att få en diskussion till stånd.

Anf. 89 LENA ÖHRSVIK (s) replik:

Herr talman! Hans Dau försöker smita undan diskussionen om utbildning som ett mycket bra sätt att rusta sig för framtiden i en lågkonjunktur och att vara beredd när högkonjunkturen kommer. Utbildning är även ett bra sätt att minska utbildningsklyftor. Jag tycker att det både i förslaget förra året och i förslaget i år visas en nonchalans mot den vuxna befolkningen, och det kan vi socialdemokrater inte acceptera.

Jag vet inte vad det bottnar i, men vi har fått signaler om att de som inte har så mycket skolutbildning får fixa det på fritiden och på egen bekostnad. Jag måste fråga Hans Dau om han instämmer i det, eller om han tycker som vi, dvs. att det är viktigt för samhället att se till att överbrygga de utbildningsklyftor som finns och att inte skapa nya. Det är bra med en satsning på vuxna och att använda den reserv som finns när det gäller begåvningar och annat. Vi kommer inte att klara oss som nation i fortsättningen om vi drar ner på vuxenutbildningen och vuxenstudiestödet. Det finns klart utsagt i CSN:s anslagsframställan att det inte kommer att finnas tillräckligt med platser för ungdomskullarna framöver. Vad tänker Hans Dau göra åt det?

Anf. 90 HANS DAU (m) replik:

Herr talman! Jag delar helt uppfattningen att det behövs fler utbildade och att vi skall stimulera till det. Regeringen har ingen annan uppfattning i det fallet. Det är bara formerna för hur man skall skapa de här resurserna som vi inte är riktigt överens om.

Anf. 91 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Först frågar Hans Dau vad det är som är smygande, och han säger att han redovisar de här sakerna helt öppet. Ja, det är naturligtvis inte smygande för oss här i riksdagen, men jag tror att det upplevs som smygande för studenterna. Det är många som inte alls kan ta in alla de olika förslag som kommer, ett och ett med jämna mellanrum, utan de blir otrevliga överraskningar.

Sedan säger Hans Dau att studenter naturligtvis, som alla andra, klarar sig bättre och sämre, beroende på studieort osv. Framför allt handlar det om föräldrarnas möjlighet att hjälpa dem ekonomiskt. Det är ju verkligen fråga om att vi återigen går mot ett samhälle där bara ungdomar som har föräldrar som ekonomiskt kan stödja deras studier kan utbilda sig.

Jag vill också säga att den ekonomiska krisen förblindar. Risken är ju att krisen fördjupas i framtiden och blir permanent, allra helst med de stora ungdomskullarna som inte kommer in på arbetsmarknaden utan som får räkna med att skaffa sig en hög och gedigen utbildning för att så småningom kunna slå sig in på arbetsmarknaden.

Hans Dau undvek att kommentera meningsyttringen när det gällde 64-årsgränsen för personer med funktionshinder. Jag tog i mitt anförande upp att det är mycket stora grupper som verkligen är i behov av att få lära sig att leva med sitt handikapp och vars möjligheter att delta i de kurser som handikappförbunden bedriver i dag är mycket begränsade.

Herr talman! Det faktum att studenter klarar sig bättre och sämre vet jag inte om vi kan diskutera så speciellt mycket. Jag är med i CSN:s styrelse och får många propåer från folk som är missbelåtna med att de inte klarar sig. Samtidigt får jag höra många andra säga att studenter får så mycket pengar och att de lever på det och det viset. Så är det ju. Precis som Berith Eriksson konstaterade har olika individer olika förhållanden.

Så till påståendet att vi smyger fram avgifterna för att vi inför dem i olika steg. Vi har ju länge haft avgifter på återbetalning. Det kanske hade varit lika bra att man hade varit innovationsrik och infört alla avgifterna på en gång.

Har man kostnader för uppläggning och annat och vill finansiera det utan att det skall gå via skattebetalarna blir det fråga om avgifter. Man kanske får se fler avgifter om vi får fortsätta att jobba med det här – det får framtiden utvisa.

Några ord om 64-årsgränsen. Jag kan bara säga att jag själv är mycket aktiv i en av handikapprörelserna, och jag tycker att vi klarar sådana kurser just för de äldre ganska bra. De vill ofta ha dem på hemmaplan, och de vill ordna det genom sin egen förening. Det behövs faktiskt varken korttidsstudiestöd eller annat. Detta klarar man genom dagskurser och sådana saker. Jag tror inte att vi skall frånga 64-årsgränsen för dem mer än för några andra.

Anf. 93 SYLVIA LINDGREN (s):

Herr talman! Jag har förståelse för att det behövs regler och principer – det är nödvändigt. Ibland kan dock principer komma att ta över det sunda förnuftet. Motion Sf503 belyser just ett sådant exempel.

Enligt nuvarande regler går det inte att få studielån för uppehälle och eventuella terminsavgifter för gymnasieutbildning om den sökande inte har fyllt 20 år. Om utbildningen däremot är att betrakta som högskoleutbildning finns inga sådana åldersgränser. Bidrag utgår alltså, även om studenten i det fallet är under 20 år.

Har vi t.ex. en elev som genomgått en tvåårig gymnasieutbildning direkt efter grundskolan och som kanske jobbat ett år för att skaffa sig meriter för att söka in på en vidareutbildning och den vidareutbildningen är klassificerad som gymnasieutbildning går det alltså inte att få något studielån, även om den sökande skulle vara 19 år 11 månader och 28 dagar. Den unga människan är då hänvisad till sysslolöshet under ett år och till att sedan försöka komma in på skolan med ett års förskjutning. Då finns det inte heller några garantier för att han eller hon kommer in på utbildningen.

Centrala studiestödsnämnden har bekräftat de här byråkratiska reglerna, och det finns ingen som helst dispensmöjlighet. Den enda möjligheten att komma runt eländet är att försöka få skolan i fråga att ansöka om att bli betraktad som högskola i stället för att anses bedriva utbildning av gymnasieutbildningskaraktär. Det är ett besked som jag har fått från Utbildningsdepartementet.

Detta har på något vis rågat måttet för mig. Är det skolans utbildningsformer som skall vara avgörande för om den är en högskola eller en gymnasieskola, eller är det studiemöjligheten? Jag har faktiska exempel på att man

rekommenderat en skola som är klassificerad som gymnasieskola att i stället försöka få högskoleutbildningsstatus för att man då skulle komma runt den här regeln.

Det här blir ännu märkligare med hänsyn till att det här kan handla om ungdomar som ligger på gränsen till 20 år men inte har fyllt det under terminen. De söker ju lånet för att just gå utbildningen och återbetala det, men vi säger nej därför att det är fel skolform. Samhällsekonomiskt är de här turerna onekligen svåråtkomliga.

Jag tror inte att de exempel som jag nu har anfört är så vanliga men de förekommer, och sedan jag började engagera mig i den här saken har jag fått flera exempel på den här stelbentheten.

Utskottet skriver i betänkandet att utgångspunkten måste vara att gymnasiestudier skall kunna genomföras utan skuldsättning. Utskottet har också vid sin behandling tidigare år av frågan om kommunernas ansvar för dessa elever förutsatt att det i de fall då föräldrarna inte ställer upp finns ett fungerande samhällsstöd och att gymnasieskolornas elevvårdande och kurativa verksamhet leder till att eleverna kommer i åtnjutande av behövligt stöd.

Kommunerna i sin tur hänvisar till föräldrarnas ansvar och ställer sig i många fall negativa till att betala ut sociala bidrag, om man söker det. För den unga människan blir det alltså att vänta, utan garantier att komma in på skolan vid nästa ansökningstillfälle – då måste eventuellt nya prover göras och nya regler följas. Det här blir naturligtvis dyrt för samhället, och ungdomarna känner sig lurade.

Jag har förståelse för och känner sympati för utskottets grundprincip, men när det slår fel måste möjligheter till prövning i särskilda fall finnas. Jag är besviken över att utskottet inte har anammat innehållet i motion Sf503.

Anf. 94 HANS DAU (m):

Herr talman! Sylvia Lindgren lämnade ju egentligen också svaren på sina frågor. Jag kan inte säga mer än att det är utskottets princip att man inte skall låna till gymnasiestudier – här finns ju det kommunala ansvaret.

Den skola som nämns i motionen – Berghs reklam- och marknadsföringsinstitut – är enligt vad jag har inhämtat en skola som gott skulle kunna fylla högskolekriteriet. Det är klart att det vore en fördel om så många skolor som möjligt levde upp till att ha högskolestatus. Det brukar inte försämra utbildningen eller kraven.

Minnesgodas ledamöter som har varit med länge säger att det en gång i slutet av 70-talet eller början av 80-talet fanns ett regeringsförslag om att det skulle bli möjligt att ge dispens och ge de här människorna ett lån, men riksdagen avlog det – just av den anledningen att man inte skall låna till gymnasiestudier. Det tycker jag att man kan respektera.

Här talar vi nu om 19-åringar, men det kan ju gå längre ned i åldrarna om man slutar gymnasiet tidigare. Utan att vara alltför kunnig om det här kan jag tänka mig att det kan handla om ett par år, och då kan det röra sig om ganska mycket pengar.

Det är det kommunala ansvaret och föräldrarna man måste lita på – det är tyvärr så.

Anf. 95 SYLVIA LINDGREN (s):

Herr talman! Först några ord om åldersgränsen. Det är ju fortfarande så, att man lämnar grundskolan när man är runt 16 år och den treåriga gymnasieutbildningen när man är 16–18 år. Det är vad som kommer därefter som kan vara intressant.

I det här fallet är fortfarande utbildningen vid RMI Berghs skola att betrakta som en gymnasieutbildning. Elever har drabbats just på det sätt som jag tidigare exemplifierat.

Jag vet att ärendet har behandlats vid ett sammanträde i regeringen. Men där säger man sig inte kunna göra någonting. Reglerna måste ses över, heter det. Jag vänder mig således till representanterna för den borgerliga majoriteten för att få veta vad som gjorts här. Men man är, som sagt, inte villig att se över några dispensmöjligheter. Jag är besviken över hur det här i praktiken slår.

Jag har förståelse och känner sympati för de principer som utskottet värnar om. Också jag värnar om de principerna. Men när personer på bara några dagar eller veckor kan hamna mittemellan beträffande det här nätet tycker jag att det måste finnas en möjlighet att någonstans pröva detta i stället för att låta de ungdomar som drabbas gå sysslösa. Vi riksdagsledamöter måste också sätta oss in i hur det i praktiken är och hur tillämpningen slår.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 19 §.)

11 § Omstrukturering av det svenska ägandet i Scandinavian Airlines System, SAS

Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1992/93:TU20 Omstrukturering av det svenska ägandet i Scandinavian Airlines System (SAS) (prop. 1992/93:59).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades efter 19 §.)

12 § Tidigareläggning av investeringar i trafikens infrastruktur

Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1992/93:TU38 Tidigareläggning av investeringar i trafikens infrastruktur.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades efter 19 §.)

Prot. 1992/93:82

24 mars 1993

Studiestöd

13 § Anslag till Tullverket, m.m.

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1992/93:SkU23 Anslag till Tullverket, m.m. (prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 96 SVERRE PALM (s):

Herr talman! Tullverksamheten för det kommande budgetåret skall bedrivas efter de förutsättningar som varit gällande för innevarande budgetår. Det totala ramanslaget uppgår till litet drygt 1,25 miljarder kronor för budgetåret 1993/94. Detta motsvarar i stort sett vad Generaltullstyrelsen äskat i sin anslagsframställan.

Tullverket åläggs inga nya sparbeting utöver de redan beslutade 300 miljoner kronor som man under fem år är ålagd att spara för att finansiera tulldatasystemet. Däremot får Tullen extrapengar. Man får 3,5 miljoner kronor för förberedelser inför EG och 8,25 miljoner kronor för att fullfölja tulldatauppbyggnaden. Några särskilda medel till tekniska hjälpmedel, SPADI-utbyggnad och ADB-utrustning eller ökade resurser för nya trafiklinjer blir det inte, utan för dessa ändamål får Generaltullstyrelsen prioritera inom beviljat ramanslag. Generaltullstyrelsen begär att tullförrättningsavgifter och ränteinkomster skall redovisas mot inkomstittel. Detta tillstyrks i propositionen.

Herr talman! I samband med utskottsbehandlingen av Tullverkets anslag har också sju motioner från den allmänna motionstiden behandlats. Detta har medfört att vi socialdemokrater reserverat oss på fyra punkter.

I en partimotion föreslår vi kraftfulla åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. Dessa åtgärder rör flera utskottsområden. För vårt område gäller det en ökning av anslaget med 2 miljoner kronor för insatser i syfte att stärka Tullkriminalens spanings- och utredningsresurser vad gäller den internationella ekonomiska brottsligheten. Detta krav har ej vunnit gehör vid utskottsbehandlingen.

Enligt propositionen bör Tullverket påskynda anslutningen av företag till tulldatasystemet. Vi följer upp detta med ett krav på att den som enligt 13 § tullagen godkänts att som ombud lämna tulldeklarationer skall lämna dessa elektroniskt. Jag vill här fråga majoritetens företrädare: Varför motsätter ni er en reglering av uppgiftslämnandet för godkända ombud?

Redan under den allmänna motionstiden förra året väckte vi frågan om Tullens befogenheter i ett EG-perspektiv. Under det gångna året har nya uppgifter kommit fram som gör det än mer angeläget att bringa klarhet i frågor som gäller Tullens befogenheter och hur man skall agera för att klara smuggelbekämpningen. Min fråga till Carl Fredrik Graf är: När är ni beredda att lämna svar på frågan om hur tullverksamheten skall organiseras i ett EG-perspektiv?

I den sista reservationen i betänkandet, reservation 6, begär vi en översyn av reglerna om förtullning av utlandsresenärernas varor. Eftersom utskottsskrivningen är antagen med ordförandens utslagsröst är det när det gäller det här förslaget öppet för en anslutning från Ny demokratis sida till vår re-

servation om ett tillkännagivande till regeringen. Klarhet i den frågan får vi efter Peter Klings anförande här.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3, 4 och 6. Dessutom vill jag anmäla att jag har för avsikt att begära votering beträffande reservationerna 1 och 6.

Anf. 97 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Jag skall börja denna teaterföreställning med att tala om skatteutskottets betänkande SkU23. Till detta betänkande har vi från Ny demokrati fogat två reservationer. Den ena reservationen handlar om ett kompetensstöd på 10 miljoner kronor till Tullverket för att komplettera kunskaperna på narkotikaområdet. Detta kommer min kollega Karl Gustaf Sjödin att senare tala om.

Den andra reservationen handlar om lokala verksamheter. I en motion har socialdemokraten Krister Örnfrjäder begärt ökade resurser till tullen i Västervik. I en annan motion kräver Agne Hansson från Centern och Christer Lindblom från Folkpartiet att man åter skall inrätta en tullstation i Västervik. Till slut finns en kds-motion från Kenneth Lantz, som vill ha ett uttalande av riksdagen om värdet av en ökad gränskontroll i Östersjön.

Självklart skall riksdagen bifalla dessa motioner. Vilka aspekter har vi här i Sverige när det gäller Östersjöområdet? Jo, sannolikheten är stor för att narkotikasmuggling, alkoholsmuggling, vapensmuggling och människosmuggling kommer att öka avsevärt nu när det forna Sovjetunionen inte längre är en diktatur.

De resurser som satsas på en tullverksamhet i Östersjöområdet – förlåt, herr talman, men nu kommer jag att svära – kommer att ge dynamiska effekter för våra barn och barnbarn. Jag tror nämligen att de resurser som satsas på en ökad kontroll i Östersjön kommer att leda till att det svenska samhället på sikt får mindre problem genom att mindre mängder alkohol och narkotika förs in i landet. De 5–10 miljoner kronor som det kostar att öka kontrollen är väl använda pengar.

Det farligaste med denna reservation är att Ny demokrati ställer sig helt och hållet bakom tre enskilda motionärer: en centerpartist, en folkpartist och en kds-are. Det är ju fruktansvärt att man skall tillstyrka enskilda motioner. Går jag ut på gatan och hämtar femton personer av varierande slag i samhället och sätter mig med dem i skatteutskottet, får jag en enhetlig anslutning till motionerna. Men i utskottet är det förbaskat svårt – ursäkt mig, herr talman – att tillstyrka enskilda motioner.

Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 5. Min kollega kommer senare att yrka bifall till reservation 6.

Anf. 98 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Det här betänkandet angående Tullens verksamhet handlar om att fastställa anslagen. Vi i Vänsterpartiet vet att Tullen formellt sett har varit undantagen från sparprogram, men i praktiken har man tvingats spara genom att man skall finansiera tulldatasystemet inom sina ramar.

Nu tror vi att man till stor del har klarat och kommer att klara av den här

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

*Anslag till
Tullverket, m.m.*

uppgiften. Vi vet att det är ett ansträngt statsfinansiellt läge. Därför har vi inte föreslagit i våra egna motioner några ytterligare medel till Tullverket.

Vi är väl medvetna om att man har vissa problem inom Tullverket. Därför tycker vi att det är av vikt att effektivisera verksamheten. Vi tror att det socialdemokratiska förslaget under mom. 3 i reservation 3 om ett elektroniskt uppgiftslämnande kan hjälpa Tullverket att klara av de åtaganden man har inom begränsat ekonomiskt utrymme.

Det hade varit frestande att tillstyrka förslag från Ny demokrati om mer medel, men vi har tyvärr inte klarat av att anvisa finansiering för ytterligare satsningar.

Det är riktigt som Peter Kling säger att det finns problem på vissa håll, men vi menar att den som bäst kan avgöra de olika prioriteringarna är Tullverket självt. Därför har vi inte ställt oss bakom Ny demokratis reservation 5.

Socialdemokraterna tar i reservation 4 under mom. 4 upp Tullverkets befogenheter i EG-perspektiv. Det är kanske, som jag ser det, den viktigaste reservationen i betänkandet, den viktigaste punkten i hela betänkandet. Vi i Vänsterpartiet har inte motionerat i den här frågan. Det är en väldigt enkel förklaring till det: Vi anser inte att Sverige bör gå med i den europeiska unionen.

Det är naturligt att de partier som är för EG-medlemskap tar upp de problem som uppstår om Sverige går med i den europeiska unionen. Det är klokt och förståndigt av Socialdemokraterna att lyfta upp dessa problem, för de är oerhört stora. Det är märkligt att andra EG-vänliga partier inte tar upp och diskuterar dem mer fylligt.

En rad problem kommer att uppstå vid EG-medlemskap. Det gäller kemikaliefrågan, miljöfarligt gods och avfall. Där vet vi att det finns olika yttre kontrollnivåer inom den gemensamma marknaden som gör att man kommer i ett mycket farligt läge när man slopar de inre gränskontrollerna. Vi vet att det finns problem inom livsmedelsområdet, köttantering, när det gäller salmonella, icke-animaliska livsmedel, listeriabakterien. Man har nyligen haft problem i Italien, där man har fått stoppa försäljningen av vissa livsmedel. Vi får problem med hotade djurarter och transporter över gränserna. Italien, Grekland och Irland står inte bakom internationella konventioner.

Man har en oerhört snårig jordbrukspolitik inom EG, oerhört tekniskt komplicerad att övervaka. Det gör att det tulldatasystem där alla är mer eller mindre tvångsmässigt anslutna är helt nödvändigt för att inte Tullverket skall bryta samman under tyngden av det komplicerade regelverket.

Det finns en rad sådana här problem, men det viktigaste är naturligtvis frågan om narkotikakontrollen. Peter Kling nämnde Östersjöländerna. Det är sant att de utgör ett problem. När man tänker på narkotika, tänker man ofta på Marocko, Thailand, Colombia, Burma, Libanon, länderna utanför EG. Men det stora problemet när det gäller narkotika är inte dessa länder, utan det är faktiskt EG-länderna. Tullen gjorde 1 639 beslag det senast registrerade året. Av dessa kommer narkotikan i 1 456 fall från EG-länderna. 83 % av beslagen går att hänföra till EG-området.

När det gäller dessa 1 456 beslag av narkotika vid gränserna gjordes 1 302, 89 %, i samband med rutinmässiga stickprovskontroller. Det är dessa kon-

troller som skall försvinna i den gränslösa unionen. 83 % av narkotikabeslagen går att hänföra till EG-området. 89 % av beslagen gjordes alltså vid rutinmässiga stickprovskontroller. Det är detta som man riskerar att avhända sig vid den europeiska unionen. Det är mycket allvarligt. Det stora problemet, Peter Kling, är faktiskt den existerande narkotikaimporten från EG-staterna.

Då säger Socialdemokraterna – det är oerhört poängfullt – i sin reservation att man faktiskt har rätt att göra narkotikakontroll även vid gränserna i ett EG-sammanhang, under förutsättning – så har EG-kommissionen sagt den 8 maj 1992 – att man har samma kontrollnivå inom landet som vid gränsen. Då kan man alltså ha kontroll vid gränserna, men då skall det vara samma ambitionsnivå som för kontroller inom landet.

Socialdemokraterna tog upp i sin reservation behovet av en sådan kontrollverksamhet även inom landet, för att kunna få motiv och argument för att hålla en kontrollnivå vid gränserna. Därför är det olyckligt att man inte genast nu från den borgerliga majoriteten ställer sig bakom ett sådant yrkande. Visst vet jag att frågan bereds och utreds, men här borde det vara naturligt för en att säga klart ifrån att vi måste hålla en hög ambitionsnivå när det gäller narkotikakontrollen. Här behöver man inte vänta på utredningar, förvisso inte, Carl Fredrik Graf. Det är bara att ställa sig bakom förslaget.

Ni gör EG-motståndaren en otrolig tjänst genom att hesitera och vara luddiga i den här frågan. EG-kritikerna borde naturligtvis vara glada över sådana EG-anhängare, men den här frågan är för viktig för narkotikabekämpningen för att ha den stämpeln på det hela. Det är obegripligt att vi inte kan enas om en fast linje när det gäller narkotikabekämpningen i ett EG-perspektiv. Det här är det viktigaste.

Jag anmälde mig på en viss tid och får i någon mån hålla mig till denna. Men vi har, herr talman, i vår meningsyttring ställt oss bakom de socialdemokratiska reservationerna. Sverre Palm från Socialdemokraterna har sagt att han begär votering beträffande två. Jag måste, med anledning av vad jag nu sagt, redan nu anmäla att jag vill ha votering vad gäller reservation 4 under mom. 4.

Anf. 99 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Jag tyckte att jag hörde indikationer på att Lars Bäckström eventuellt skulle kunna tänka sig att det var bra med en kompetensutveckling hos Tullen när det gäller narkotikaspaning osv. Lars Bäckström säger också att det är bra om Tullverket får 2 miljoner kronor för att kunna öka spanings- och utredningsinsatserna i fråga om internationell ekonomisk brottslighet riktad mot Sverige.

Jag vill säga till Lars Bäckström att jag tror att satsningen på att stoppa narkotika-, alkohol-, vapen- och människosmuggling ger mycket större effekter för svenska samhället än eventuellt – i och för sig tycker jag att det är bra – stävjandet av ekonomisk brottslighet riktad mot Sverige.

En narkoman kostar 10 000 kr per dag för samhället. Det är jättestora pengar, för att inte tala om vad det ställer till med ur mänskliga aspekter. Jag tycker att det är konstigt att Lars Bäckström inte ställer upp på att dels öka

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

*Anslag till
Tullverket, m.m.*

resurserna i fråga om Östersjöområdet, dels anslå 10 miljoner till kompetensutveckling inom Tullen.

Anf. 100 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag kan förstå att Peter Kling från Ny demokrati tycker att det är märkligt, eftersom man ofta säger att vänsterpartisterna har guldbyxor på sig och alltid kan föreslå hur mycket pengar som helst, men så är det inte. Vi har inte kunnat skapa finansiellt utrymme för den här satsningen. Jag tror säkert att Tullverket skulle kunna ha väl nytta av dessa medel. Men vi säger: Driv på med det elektroniska uppgiftslämnandet, som frigör en del resurser som kan användas till detta!

Vi har sett det som möjligt att stödja Socialdemokraternas reservation om 2 miljoner extra. Det är litet märkligt att två oppositionspartier bjuder över Vänsterpartiet i en anslagsvillighet. Men, Peter Kling, 2 miljoner är i alla fall bättre än ingenting. Om 2 miljoner borde vi kunna enas.

Ny demokrati är ett EG-vänligt parti. Det viktigaste ni kan göra för att bekämpa narkotika är faktiskt att se till att Tullverket har lagliga möjligheter att ingripa vid gränserna vid ett eventuellt EG-medlemskap. Så länge ni tvekar i den frågan blir det väldigt svårt att förstå er satsning och kamp mot narkotika. Det här är det absolut mest avgörande om vi skall kunna bekämpa narkotikan.

EG-medlemskap utgör ett hot när det gäller ökat narkotikabruk, om vi helt tappat kontrollen över gränserna. EG-kommissionen har sagt att man måste ha möjlighet att ingripa inom territoriet om man vill ha yttre gränskontroller. Det var just vad Socialdemokraterna tog upp i sin reservation 4. Det borde vi tre partier kunna enas om, inte bara vi tre, utan riksdagens alla partier borde naturligtvis vara överens om detta. Tycker inte Carl Fredrik Graf det i dag, så kommer han säkert en annan dag att göra det. Det får vi se när han håller sitt inlägg.

Anf. 101 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Det är riktigt, Lars Bäckström, att när vi går in i EG skall vi behandla dessa frågor och diskutera dem både livligt och snällt. Det hoppas jag att vi gör, för det är en viktig sak för Sverige och svenskarna att se till att det inte kommer in en massa narkotika, självfallet. Jag har tre barn själv, så jag är väldigt mån om att det inte skall vara något inflöde av narkotika till Sverige.

Sedan vill jag kommentera detta att 83 % av narkotikabeslagen gäller EG-länderna. Det är klart att det blir så. Ryssland har inte varit "fritt" så länge. Men vänta bara tills de narkotikaproducerande länderna kommer på att det kanske blir billigare att föra narkotika via f.d. Sovjetunionen och de baltiska staterna. Om de är billigare inkörsportar väljer man klart dessa i framtiden. Det är inte riktigt öppet ännu, men vänta bara några år tills det blir öppet. Vi har sett tendens till människosmuggling redan nu. Det är bara början, Lars Bäckström. Jag lovar med bestämdhet att narkotika- och alkoholsmuggling, vapensmuggling och sådant kommer att öka avsevärt från östblocket. Jag är bergsäker på det.

Därför menar vi från Ny demokrati att det är ett givet självklart ändamål

att utöka Tullens resurser tills vi går med i EG – sedan får vi se hur vi löser frågan. De miljoner som Lars Bäckström talar om att vi slösar till både höger och vänster innebär åter en gång – jag måste svära i kammaren – en stor dynamisk vinning för samhället: man får inte in sådan skit som narkotika, utan man håller gränserna stängda. Det är helt självklart.

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

*Anslag till
Tullverket, m.m.*

Anf. 102 SVERRE PALM (s) replik:

Herr talman! Lars Bäckström pekade ut reservation 4 som den viktigaste. Jag har yrkat bifall till samtliga våra reservationer. För oss socialdemokrater är de lika viktiga allihop. Det var mitt försök att underlätta kammararbetet att begära votering bara beträffande två.

Anf. 103 CARL FREDRIK GRAF (m):

Herr talman! I det här betänkandet är vi eniga om anslagsnivån på drygt 1 255 miljoner. Sverre Palm tog i sitt inledningsanförande upp Tullverkets äskanden och andra saker kring detta som vi är överens om.

Det är kanske ändå viktigt att framhålla den målsättning för Tullens verksamhet som anges i propositionen. Det är framför allt tre punkter som nämns, nämligen Tullens uppgift att fastställa underlag för tull, moms och andra skatter, vidare att svara för utrikeshandelsstatistiken och att övervaka kontrollen över den gränsöverskridande trafiken, med särskild prioritet när det gäller narkotika.

Jag vill gärna ha det sagt, om nu någon skulle sväva i tvivelsmål på denna punkt, att det inte råder några delade meningar om vikten av att ta itu med dessa problem. Dessa mål kommer också att ligga fast. Det är självklart att det är två faktorer som under den närmaste tiden kommer att styra utvecklingen för Tullen. Det är dels närmandet till EG, dels utvecklingen i Östeuropa.

Vi hörde här i de tidigare inläggen hur Peter Kling betonade närmast Östeuropafrågan och Lars Bäckström betonade EG-frågan. Jag skall inte döma vem av de båda herrarna som har rätt i det här avseendet. Men det är uppenbart att båda dessa faktorer påverkar tullens utveckling.

När Sverige blir medlem i EG, vilket vi tror kommer att äga rum inom en ganska snar framtid, dvs. under de närmaste åren, kommer det att innebära att vi blir medlemmar i en tullunion. Detta påverkar momssituationen, vissa punktskatter, handelsstatistiken och hur varuflödet hanteras. I detta sammanhang är det också viktigt att påpeka att skatteutskottet har till uppgift att se över skatter och tullar. Men detta hänger ju ihop. Det är viktigt att ha likartade momssatser och punktskatter i de olika länderna, därför att då minskar det ekonomiska incitamentet till smuggling av varor.

Kontrollbehovet vid gränserna har tidigare diskuterats. De tidigare talarna har då främst berört narkotikafrågan, men det är också en kontrollfråga när det gäller den traditionella handeln. När det gäller den interna EG-handeln kommer tullens möjligheter att också i efterhand kontrollera företagens räkenskaper att aktualiseras. Men denna fråga är fortfarande inte löst inom EG. Därför torde det bli aktuellt att avvakta reglerna där.

Till betänkandet har fogats några reservationer som har berörts. De två första reservationerna avser utökade anslag bl.a. till kompetensutveckling,

som utgör den stora delen i detta betänkande. Jag tittade i Tullens anslagsframställan och fann, i likhet med Sverre Palms konstaterande, att Tullen i de flesta avseenden har fått vad man ansett sig behöva, men inte när det gäller viss teknisk utrustning. Tullen har själv inte prioriterat de båda områden som reservanterna har fört fram, utan det finns annat som man anser vara mer angeläget om utrymme skulle ges för ökade anslag. Jag tycker för övrigt att en begäran om tilläggsanslag på 2 miljoner i en budget som innehåller 1 255 miljoner definitivt ligger inom ramen för vad Tullverket självt kan prioritera. Det behövs nog ingen pekpinne från riksdagen i det avseendet.

Det är värt att tillägga att det i den östra tullregionen har tillkommit en rörlig kontrollstyrka, som tidigare har funnits i den södra och den västra tullregionen, vilket ansluter till Peter Klings synpunkt när det gäller lokaliseringen av tullverksamhet i östra delen av landet. Hur man bäst löser dessa uppgifter är också en fråga som det är rimligt att Tullverket självt får bedöma.

När det gäller lagregleringen av införandet av elektroniskt uppgiftslämnande för ombud delar jag naturligtvis uppfattningen, vilket också framgår av betänkandet, att det är angeläget att man kan utnyttja TDS fullt ut. Men vi bedömer det inte som nödvändigt att lösa detta genom lagreglering. Vi kan inte ensidigt se detta från Tullens perspektiv, utan det finns också ombud som agerar på marknaden, som kan behöva tid att anpassa sig. Men jag är övertygad om att en anpassning kan ske ganska snabbt även utan en lagreglering.

Herr talman! Jag avslutar med att yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 104 SVERRE PALM (s) replik:

Herr talman! Carl Fredrik Graf gav inte så värst mycket svar på reservationerna. Tillägget på 2 miljoner ansågs vara en för liten summa. Men det är väl också känt för Carl Fredrik Graf att detta ingår i ett större sammanhang där vi har lagt en partimotion som berör övriga utskott här i riksdagen. Det gäller förslag på satsningar på Skattemyndighet, Polis, Åklagare och Kronofogdemyndighet. Den lilla biten, 2 miljoner, avsåg Tullens stöd. För att det skulle bli en helhet behövdes detta stöd, men tyvärr blev det inte något sådant.

Att man inte vill lösa problemet med att för få ansluter sig elektroniskt, tycker jag är tråkigt, därför att det tär på Tullens resurser genom att tullpersonal i dag måste hantera denna verksamhet manuellt i stället för elektroniskt, vilket kräver extra personal. Generaltulldirektören besökte oss i utskottet. Vi frågade honom om detta. Han svarade att det skulle vara en fördel för Tullverket om godkända ombud anslöts elektroniskt.

Jag kan i och för sig godta att det finns en öppning för Tullen i ett EG-perspektiv. Det finns en förståelse för att man måste verka vid gränsen och kanske även på andra platser i landet för att kunna möta det som hotar oss. Men det är viktigt att vi då får signaler om hur regeringen tänker lösa detta. Fyra stora utredningar har presenterats av Tullverket. Men tyvärr studsar inte bollarna, och det kommer ingenting tillbaka. Det franska systemet med en utökad befogenhet att ingripa över hela landets yta framstår för mig som

en väg som också Sverige skulle kunna gå. När kan vi få ett besked? Det är ju fler än tullpersonalen som är oroliga inför framtiden.

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

Anf. 105 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att den senare delen som Sverre Palm tog upp är den viktigaste i denna diskussion. Jag har t.o.m. hunnit ta del av den femte studien från Tullen – det kom en studie i går t.o.m. Så visst händer det en del.

Som framgår av betänkandet pågår en utredning i Utrikesdepartementets regi. Det är viktigt att framhålla att inte bara Tullen är part i målet, utan självfallet även Rikspolisstyrelsen. Utrikesdepartementets utredning syftar just till att samordna båda dessa myndigheters roll. Efter vad jag har inhämtat kommer utredningen att ganska snart – förmodligen vid halvårsskiftet – vara klar med sitt arbete. Jag har gott hopp om att ett färdigt utredningsförslag på det här området skall kunna föreligga inom en snar framtid.

Anf. 106 SVERRE PALM (s) replik:

Herr talman! Ytterligare försök har gjorts för att få svar på just denna fråga. Vi står nu inför en offentlig utfrågning den 4 maj. Är det ett datum då vi kan räkna med att få svar på denna fråga?

Anf. 107 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Herr talman! Sverre Palm nöjer sig inte med att utredningen skall presentera sitt resultat vid halvårsskiftet, utan vill ha ett datum preciserat. Jag måste då göra Sverre Palm, herr talman och övriga ledamöter besvikna, eftersom jag inte kan presentera något datum för när utredningen skall komma med sitt förslag. Men det är ändå inom ramen för ett par månader, så jag tror att det finns alla möjligheter att vi inom en snar framtid här i riksdagen skall kunna ta ställning till en helhetslösning.

Anf. 108 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Carl Fredrik Graf sade att vi kan vara förvissade om att han ser det som angeläget att bekämpa narkotika. Det tror jag säkert. Men jag tror också att det är helt säkert att Carl Fredrik Graf, som de flesta andra moderater, är en varm vän av EG-unionen. EG-anhängarsidan ser ofta bara det goda som kommer från EG-unionen och inte de problem som ett medlemskap skulle medföra.

Om majoriteten av folket törhända nu skulle vända så att vi blir medlemmar i EG, och om profilen när det gäller problemen med narkotika och gränskontrollerna inte har varit hög, kommer vi att ställas inför fait accompli, och vi kommer att få acceptera mycket mer av de problem som det kan medföra än vad som annars vore fallet. Det handlar bl.a. om narkotikafrågan och om gränskontrollerna.

EG-kommissionen sade den 8 maj 1992 till råd och parlament inom EG att kontroll vid de inre gränserna förutsätter motsvarande kontrollnivå inom medlemsstaternas territorium. Det är detta som finns som ett tillkännagivande i den socialdemokratiska reservationen. Enighet i tanken borde leda till enighet i handling, vilket vi borde ha haft i dag. Det gäller ju vid de för-

Anslag till

Tullverket, m.m.

handlingar som nu pågår att ha en mycket hög profil när det gäller denna fråga. Men det gäller även i andra frågor såsom kemiska produkter, livsmedel, farligt gods, vapen, djur och rabiesrisken. När det gäller förhandlingsarbetet med dessa frågor måste ambitionsnivån vara mycket hög, så att man kan utnyttja de paragrafer som finns i Romfördraget nr. 100 och nr. 36, som kan ge oss möjligheter till gränskontroller för att skydda hälsa, gods och liv i vårt eget land, även vid ett EG-medlemskap. Detta borde man ta fasta på redan nu. Här behövs inte de utredningar som man väntar på. Jag vill inte att vi skall besluta om den tekniska utformningen av 63 § eller 75 § i tullagen.

Carl Fredrik Graf talade här om att han har sett den femte rapporten. Själv har jag t.o.m. läst den. Det är därför jag inser att vi inte behöver lösa detaljparagraferna, men vi politiker behöver ge klara instruktioner om att dessa problem måste lösas med en bestämd infallsvinkel, dvs. att vi måste se till att vi kan behålla gränskontrollerna för dessa områden, även om ni skulle råka få Sverige med i EG-unionen.

Anf. 109 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Herr talman! Jag tog t.o.m. med mig denna rapport, så då kan jag föranstalta om förhör med Bäckström för att kolla att även han har läst den. Men det skall jag avstå ifrån.

Bäckström deltog i utskottets studieresa till Italien senast. En sak som slog mig där var när borgmästaren i Palermo, som av kända skäl har ganska stora problem med brottslighet, såg möjligheten att komma till rätta med problemen med kriminaliteten genom ett samarbete inom EG. Självfallet innebär ett EG-medlemskap i detta avseende både möjligheter och risker. Jag blundar inte för att det finns risker i detta sammanhang. Bäckström har i sina inlägg i dag understrukit just riskerna.

Jag upprepar det som jag sade till Sverre Palm, nämligen att denna fråga kommer att lösas inom en snar framtid. Det som behandlas i just detta betänkande är litet mer strikt gränsdragningen mellan Polisens och Tullens verksamhetsområden. Bäckström tar upp ett större perspektiv än det som framförs i reservationen. Det gör att jag för min del denna gång begränsar mig till det som förs fram i utskottets betänkande. Sedan får vi, när vi debatterar dessa frågor längre fram, återkomma till helhetsbilden.

Anf. 110 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Helt klart finns det naturligtvis inte bara dåligheter inom EG. Men vad vi nu diskuterar är just tullfrågan. Den viktiga punkten i det sammanhanget är att EG-kommissionen, för att vid ett EG-medlemskap kunna upprätthålla gränskontroller, säger att man måste ha motsvarande ambitionsnivå på kontrollverksamheten inom landet. Det är då klokt att sammanföra detta, eftersom det då blir enkelt att leda i bevis att man har denna struktur på sin kontrollverksamhet när det gäller exempelvis narkotikafrågan, livsmedel eller kemiska produkter. Det är denna poäng som jag tycker att vi borde ha kunnat vara eniga om i dag, men det är vi inte än så länge. Men, som någon sade, nästa år i Jerusalem är jag helt säker på att Carl Fredrik Graf måste ansluta sig till den gemensamma vänsterpartistiska

och socialdemokratiska linjen, annars klarar han inte att behålla några EG-anhängare över huvud taget.

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

Anf. 111 CARL FREDRIK GRAF (m) replik:

Herr talman! Jag skall naturligtvis inte upprepa mig för mycket och därigenom ta kammarens tid i anspråk, men jag vill poängtera att det i sak inte finns någon skillnad mellan Bäckströms och min syn på denna fråga. Den enda skillnaden är att Bäckström i dag vill ge regeringen detta till känna, medan jag litar till att regeringen kommer med ett förslag med anledning av det utredningsbetänkande som alldeles snart kommer att presenteras. Detta kan möjligen vara skillnaden. Men i sakfrågan och när det gäller målet för verksamheten tror jag att vi är helt överens.

Anslag till

Tullverket, m.m.

Anf. 112 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Sveriges inträde i EES och närmandet till EG kommer att ställa det svenska tullverket inför en rad nya metodproblem när det gäller bekämpningen av den organiserade narkotikasmugglingen. De rutin- och slumpkontroller som i dag svarar för en huvuddel av tullpersonalens beslag kommer endast i ringa utsträckning och under speciella villkor att kunna användas även i framtiden.

Eftersom narkotika också i fortsättningen kommer att vara kontraband och skall tas i beslag av tullpersonal då den påträffas vid olaglig införsel, är det angeläget att Tullverket får resurser till att utveckla ny kompetens för att möta narkotikahotet, särskilt som narkotikabrottsligheten i vår världsdel under senare år har nått rekordnivåer. Det finns viktiga erfarenheter att ta till vara hos tullpersonalen, men erfarenheterna behöver artikuleras och systematiseras.

Andra länders tullmyndigheter, främst inom EG, har samlat viktiga kunskaper om tullens möjligheter att bedriva effektiv narkotikabekämpning under förhållanden med minskade gränskontroller. En europeisk narkotikaunderrättelseenhet är under uppbyggnad. Enheten kommer att få stor betydelse för informationsutbyte vid spaningsarbete och förundersökningar. För att enheten skall kunna utnyttjas maximalt vid svenska insatser måste Tullverkets rutiner för att inhämta, analysera och distribuera underrättelser utvecklas på åtskilliga punkter.

Ett annat viktigt utvecklingsarbete rör s.k. profilsystem, som har till syfte att öka selektiviteten och därmed effektiviteten i tullkontroller. Sådana försök har i alla avseenden närmast karaktären av forskning.

Det bör också noteras att Rikspolisstyrelsen har erhållit 10 miljoner kronor för specialsatsningar på bl.a. utbildning inom polisens narkotikabekämpning. Med hänsyn härtill är det lämpligt att även Generaltullstyrelsen får samma summa för utbildning och kompetensutveckling i samband med narkotikabekämpning. Medel härför kan lämpligen avsättas i de förslag till anslag som regeringen föreslår i kompletteringspropositionen under våren 1993.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 i mom. 2 till skatteutskottets betänkande SkU23.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 19 §.)

14 § Frihandelsavtal mellan EFTA-staterna och Rumänien, m.m.

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1992/93:UU23 Frihandelsavtal mellan EFTA-staterna och Rumänien, m.m.
(prop. 1992/93:165).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 19 §.)

15 § Kreditupplysningslagen

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1992/93:NU22 Kreditupplysningslagen.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 19 §.)

16 § Utökat älvskydd

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1992/93:BoU7 Utökat älvskydd (prop. 1992/93:80).

Anf. 113 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Det betänkande, BoU7, som vi nu skall diskutera har rubriken Utökat älvskydd.

Jag vill börja med att citera regeringsförklaringen från den 4 oktober 1991: "Naturvården ges en central roll i miljöpolitiken. Den biologiska mångfalden värnas. En hög ambitionsnivå skall gälla i arbetet med att skydda värdefull natur, såsom våra urskogar, hagar och våtmarker. De älvar och älvsträckor som har undantagits från utbyggnad värnas. Fler värdefulla vattendrag skyddas i naturresurslagen."

Miljö- och naturresursdepartementet har låtit utreda vilka vattendrag som är av särskilt stort värde för naturvård, friluftsliv, kulturmiljövård och fiske och som för närvarande inte är skyddade mot vattenkraftsutbyggnad. Regeringen har sedan haft utredningen som underlag vid utarbetandet av proposition 1992/93:80 om utökat älvskydd.

Av propositionen framgår att regeringen föreslår att sammanlagt 13 vattenområden och älvsträckor skyddas från vattenkraftsutbyggnad genom att

de tas in i 3 kap. 6 § naturresurslagen. Det är i särklass den största sammanlagda ökningen sedan naturresurslagens tillkomst.

En annan värdefull nyhet i regeringens proposition är att en granskning av skyddsvärda objekt gjorts över hela Sverige. Det är givetvis angeläget att skyddsvärda miljöer även i södra och västra Sverige tas in i naturresurslagen. I propositionen föreslår regeringen att fyra syd- och västsvenska åar bevaras från vidare utbyggnad, nämligen Bräkneån, Mörrumsån, Fylleån och Kynne älv med Bullaresjöarna.

Tidigare har naturresurslagens 3 kap. 6 § rört vattenområden och älvsträckor huvudsakligen i Norrland.

När det gäller Bräkneån och Mörrumsån har regeringen i propositionen gått längre än vad som redovisades i utredningsförslaget. Utredaren föreslog att Bräkneån skulle skyddas i den del som rinner genom Blekinge. Propositionen föreslår att Bräkneåns hela vattenområde tas med i naturresurslagen. Utredaren föreslog också att Mörrumsån inom Blekinge län skulle undantas från vattenkraftsutbyggnad. Regeringen föreslår i propositionen att hela Mörrumsåns vattenområde bör omfattas av skyddet.

Bostadsutskottet tillstyrker regeringens förslag om att sammanlagt 13 vattenområden och älvsträckor skyddas från vattenkraftsutbyggnad genom att tas in i naturresurslagen.

I ett avseende är regeringspartiernas företrädare i bostadsutskottet och Socialdemokraterna inte överens. Det gäller älvsträckan mellan Stennäs och Björna i Gideälven. Som framgår av propositionen finns ärende för utbyggnad anhängiggjort hos vattendomstolen när det gäller Gideälven. Ärenden som är anhängiggjorda hos vattendomstol skall avgöras enligt de vid tiden för ansökan gällande bestämmelserna i vattenlagen och naturresurslagen. Vi vill därför avvakta beslut i vattenmålet. Dessutom kan jag tillägga att regeringen förordnat att frågan om tillåtligheten av de ansökta vattenföretagen skall prövas av regeringen.

Regeringen slår också fast i propositionen att arbetet med att inventera värdefulla vattenområden och älvsträckor bör fortsätta. När kunskaperna om skyddsbehov och motstående intressen ökat bör skydd enligt naturresurslagen övervägas för ytterligare vattenområden och älvsträckor.

I propositionen föreslås också en ändring i vattenlagens 11 kap. 3 §. Ändringen i vattenlagen kan närmast ses som ett förtydligande. Bostadsutskottet tillstyrker regeringsförslaget.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 114 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att frågan om älvars bevarande eller ej hör till de svåraste frågorna som jag har varit med om att behandla.

Naturvärden skall ställas mot hur mycket energi som det är möjligt att få ut. Bostadsutskottet har fått göra ekologiska överväganden som är mycket svåra. Här vill jag säga att utskottet har lagt ned stor möda på att så gott vi kan sätta oss in i frågorna.

Först skulle jag vilja stödja det utskottet har anfört om bevarandet. Jag har tillbringat många härliga sommarveckor genom åren tillsammans med

min pappa, och många fantastiska upplevelser, och strapatser för den delen, har för evigt etsat sig fast i mitt minne. Att få lika fina upplevelser som jag har haft är något som jag unnar framtida generationer.

Vår natur är bland det finaste vi har och något som vi skall vara stolta över. Den är en tillgång, inte bara för oss själva, utan också för utländska gäster. Naturligtvis ligger en enorm turistpotential i vår natur. Den skulle kunna öka i omfattning.

Med anledning av det anförda vill jag yrka bifall till vår reservation, nr 2.

Anf. 115 BIRGER ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Ny demokratis företrädare Dan Eriksson i Stockholm yrkade bifall till reservation nr 2. Det är en reservation som Ny demokrati har fogat till betänkandet.

När man tittar i det här betänkandet ser man att det finns 18 motioner, men ingen av dessa har väckts av Ny demokrati. Jag skulle vilja ställa frågan till Dan Eriksson: Varför motionerar inte Ny demokrati när man inte är nöjd med en proposition?

Anf. 116 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! Vid den tiden var jag litet osäker på var partiet stod i frågan. Jag förvissade mig om att motioner hade väckts som vi kunde stödja. Eftersom vi inte har så stor prestige i vårt parti kan vi lika gärna stödja andra motioner. Jag hade alltså inte förankrat tankegångarna så mycket i partiet att jag kunde skriva en motion.

Anf. 117 BIRGER ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att detta verkar vara ett svepskäl från Ny demokratis representant. Om man är mycket intresserad av en fråga, bör man mycket noggrant ta del av vad som står i en proposition. Men nu visar svaret från Dan Eriksson i Stockholm att han tydligen har tagit intryck under diskussionen i bostadsutskottet. Det hade väl varit värdefullt om han redan från början hade antytt sina synpunkter och inte i detta sena läge skrivit en reservation. Det finns inte en enda motion från Ny demokrati i detta betänkande.

Anf. 118 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! För min del var saken klar. Det var inga problem med hur jag skulle ställa mig, utan det var där partiet stod. Visst hade jag kunnat väcka en enskild motion. Men jag försäkrade mig om vilka motioner som fanns och såg att de gott och väl räckte till. Då tyckte jag att vi kunde ansluta oss till dem. Och vi bestämde i partiet hur vi skulle ställa oss i denna fråga.

Anf. 119 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Jag tycker att denna lilla träta mellan Ny demokrati och Centerpartiet har vissa poänger. Birger Andersson stod här för en stund sedan och hade den något hopplösa uppgiften att försvara sitt partis ställningstagande mot bakgrund av alla stolta ord som fanns i regeringsdeklarationen, vilken Birger Andersson var oklok nog att citera.

När det gäller Ny demokrati kan jag väl förstå att man inte hinner med

allt. Man hinner inte förankra allt. Man kommer i sista stund. Det drabbar även oss i Vänsterpartiet. Vid behandlingen av detta betänkande hade vi inte någon ledamot med. Vi har som bekant inte några ordinarie ledamöter i utskottet, och suppleanten var förhindrad att närvara. Desto mer glädjande är det att finna att Ny demokrati i reservation 2 uttrycker sitt stöd för yrkande 1 i vår motion. Det är bra. Inte heller vi, Dan Eriksson, besväras av någon prestige i detta fall, utan vi tackar för detta stöd, även om det är surt för Birger Andersson.

Jag anser att avvägningen mellan energifrågorna och bevarandeintressena i detta fall är ganska lätt att göra. Det energitillskott som vi skulle kunna få genom utbyggnad av de älvsträckor som det handlar om här i Gideälven, Stora Luleälven och Österdalälven är rena felräkningsvolymerna. Det är det däremot inte när det gäller vilka intressen som står på spel för i princip all framtid. Om vi inte skall sätta ett värde på det också, vet jag inte vilken uppgift som vi skall ha här i riksdagen. Jag yrkar bifall till reservation 2.

I vår motion hade vi ett yrkande om att vattenlagen skall ändras så att det är regeringen som skall avgöra tillåtligheten av vattenföretag, även om de orsakar mindre miljöpåverkan. Jag står givetvis bakom den meningen i motionen, men jag avstår från att yrka bifall till motionen i det stycket.

Anf. 120 BIRGER ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag förstår att det är besvärande för Vänsterpartiet att inte ens vara närvarande när utskottet handlägger en så viktig fråga.

Jan Jennehag sade att jag var oklok nog att citera ur regeringsförklaringen. Jag tycker att det gav en mycket god bild av vad vi har åstadkommit sedan regeringsförklaringen i oktober 1991. Det var ur den jag läste.

Jag kan citera ur motion Bo23 som har skrivits av Jan Jennehag och Hans Andersson:

"Propositionen är en framgång för naturvården och alla som engagerat sig i arbetet med att bevara vattendrag mot vattenkraftsutbyggnad. Den borgerliga regeringen visar här större miljöförståelse och naturvårdsinsikt än vad de socialdemokratiska lyckats visa."

Anf. 121 JAN JENNEHAG (v) replik:

Herr talman! Det är, Birger Andersson, svårt att vara ett litet parti i riksdagen. Speciellt svårt blir det att bevaka olika utskottssammanträden när vi i Vänsterpartiet är färre ledamöter än antalet utskott. Därför är det i vissa fall inte möjligt att vara närvarande. Det tror jag att Birger Andersson förstår.

När det gäller den senare delen av Birger Anderssons anförande, där han läste ur vår motion, vill jag säga att propositionen trots allt är ett fall framåt. Det är riktigt. Däremot finns det naturligtvis en skillnad mellan regeringsdeklarationens mycket stolta uttalanden och det som blir det praktiska resultatet. Det vore ju så enkelt att nu uppfylla även dessa stolta deklarationer, eftersom det kostar så litet i form av minskad energiproduktion och skulle ge så mycket, både reellt och i symbolvärde.

Anf. 122 BIRGER ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Det är i alla fall glädjande att Jan Jennehag som motionär har gett regeringen beröm för propositionen. Det tackar vi givetvis för.

Jag vill också när det gäller ambitionsnivån säga att naturresurslagen kom till i mitten av 80-talet. Sedan dess har inte något förslag kommit från någon regering där det har hemställts om att ytterligare älvsträckor och vattenområden skall föras in i naturresurslagen. Detta är alltså den första propositionen sedan naturresurslagens tillkomst där det har förts in ytterligare älvsträckor och vattenområden under lagen. Tidigare har bostadsutskottet fört vidare motioner från partier som tillkännagivanden till regeringen.

Anf. 123 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! I bostadsutskottets betänkande behandlas regeringens proposition om utökat älvskydd. Utskottet tillstyrker regeringens förslag om att sammanlagt 13 vattenområden och älvsträckor skall skyddas från en framtida vattenkraftsutbyggnad genom att de tas in i 3 kap. 6 § naturresurslagen.

Därutöver anser utskottsmajoriteten att sträckan mellan Stennäs och Björna i Gideälven bör skyddas och föras in under naturresurslagens täckmantel. Beträffande älvsträckorna vid Brunnsberg i Österdalälven, Jaerukaska m.m. i Stora Luleälven samt Ljungån i Gimån anser utskottet att ytterligare inventeringar bör genomföras.

I en reservation författad av Moderaterna, Folkpartiet, Centerpartiet och Kristdemokratiska samhällspartiet vill man inte nu ta ställning till Gideälven. Reservanterna anser att ytterligare inventering bör genomföras.

I en annan reservation vill Ny demokrati gå ytterligare ett steg längre och redan nu, utan dröjsmål, ta in ett par älvsträckor i naturresurslagen.

En bred riksdagsmajoritet anser att man först bör avvakta ytterligare inventeringar innan riksdagen fattar sitt slutliga beslut beträffande tre älvsträckor.

Statsrådet aviserar nämligen i sin proposition att ytterligare älvsträckor och vattenområden framdeles skall inventeras. I anledning därav anser utskottsmajoriteten att tillfället är väl valt för att även dessa nämnda älvsträckor inryms i det aviserade inventeringsarbetet.

Statsrådet får med andra ord bakläxa på några punkter. Förutom Gideälven, som föreslås skyddas mot utbyggnad, menar alltså en bred riksdagsmajoritet att regeringen bör återkomma till riksdagen med kompletterande lagförslag rörande vissa älvsträckors framtid. Vi får med andra ord möta frågan i framtiden.

Herr talman! Så långt är allt frid och fröjd. En bred riksdagsmajoritet är i stort sett ense om tagen ända fram tills vi möter Gideälven. Här råder klart delade meningar om hur riksdagen bör förfara med Gideälven mellan Stennäs och Björna. Riksdagsmajoriteten, bestående av Socialdemokraterna, Ny demokrati och Vänsterpartiet, anser att det är dags att redan nu skydda Gideälven från framtida kraftverksutbyggnader och starka exploateringsintressen. Vi tycker, herr talman, att det är bra att Ny demokrati har blivit mer miljövänligt och att man ställer sig bakom våra motioner. Det har vi ingenting emot.

Regeringspartierna har här hamnat i opposition, och de har i sin reserva-

tion lojalt ställt upp på regeringens skrivningar. Reservanterna är därmed villiga att offra 6 mil återstående outbyggd och ytterst värdefull älvsträcka i den vackra strömmande Gideälven.

Jag går därmed över till reservation nr 1 för att något närmare kommentera bakgrunden till utskottsmajoritetens ställningstagande och reservanternas skrivning i betänkandet.

Den proposition vi nu behandlar är ett steg i rätt riktning. Men i väsentliga delar anser vi att med tanke på regeringens tidigare uttalade ambition – inte minst efter Birger Anderssons inlägg i kammaren – är propositionen en dålig kompromiss.

När propositionen damp ner på riksdagens bord var det många med mig som höjde ögonbrynen och med stor förvåning ställde sig följande frågor: Varför hade statsrådet Görel Thurdin inte följt utredningsmannens förslag att skydda Gideälven? Varför sparas inte älven till eftervärlden och kommande generationer i ursprungligt skick med sina vilda forsar och strömmar? Gideälven ligger dessutom inom statsrådets egna domäner och den valkrets hon representerar.

Utredningsmannen hade i sitt ursprungliga förslag vägt för- och nackdelar mellan miljö-natur och olika motstående intressen. Han hade till sist funnit att ett bevarande av älven i dess outbyggda tillstånd är det ändamål som på lång sikt bäst främjar en god hushållning med naturintressena. En övervägande andel av berörda remissinstanser har därefter tillstyrkt utredningsmannens förslag. Fiskeriverket, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Örnsköldsviks kommun och Svenska Samernas Riksförbund har alla samma budskap: Rör inte Gideälven! Alla har samma uppfattning. De har alla enigt ställt upp bakom utredningsmannens framlagda förslag och sagt nej och åter nej till Gränseverken AB:s och Gidekraft AB:s planer på en exploatering av sträckan mellan Stennäs och Björna i Gideälven.

Herr talman! Gideälven är av riksintresse. Den aktuella älvsträckan är inte mindre än sex mil och är till allra största delen outbyggd. I fallet Gideälven är det med andra ord betydande riks- och naturintressen som berörs. Enligt samstämmiga uppgifter berörs i mycket hög grad det rörliga friluftslivet, eftersom allmänheten flitigt utnyttjar den aktuella älvsträckan.

Företrädare för Örnsköldsviks kommun har inför utskottet redogjort för sina ställningstaganden. Ett enhälligt kommunfullmäktige – en enhällig kommun – har avvisat planerna på en framtida exploatering av Gideälven. Man anser i Örnsköldsviks kommun att det är av synnerligen stort intresse för lokalbefolkningen och kommunen att älvsträckan i sin outbyggda del nu, inte senare, undantas från utbyggnad. Företrädarna för Örnsköldsviks kommun gjorde ett mycket starkt intryck i samband med uppvaktningen inför utskottet. De förde sin talan med skärpa, och de hade samtliga partiernas mandat att framföra kommunens avvisande hållning till exploatering av älvsträckan.

Utskottsmajoriteten har slutligen funnit att övertygande skäl talar för att sträckan mellan Stennäs och Björna i Gideälven skall tas in i 3 kap. 6 § andra stycket i NRL. Det har funnits krav i motioner från Elvy Söderström, Socialdemokraterna, Jan Jennehag, Vänstern, och Sigge Godin och Lennart

Fremling, Folkpartiet, som därmed har fått sina motioner tillstyrkta och kraven därmed tillgodosedda.

Herr talman! Vad har då hänt under resans gång? Vilka öden, äventyr och överraskningar återstod i den fortsatta hanteringen i maktens labyrinter i regeringskansliet? Det är fastslaget att blod är tjockare än vatten. Här har vi ett tydligt bevis på kopplingen mellan kapital, ägande och den sittande regeringens beslutsvånda.

Det är många med mig som frågar sig varför Centern och framför allt Folkpartiet backat inför Moderaternas linje i samband med att ärendet föredrogs i regeringen. Efter hårdmangling i regeringen och efter det att frågan dragits i långbänk gick Moderaterna segrande ut ur striden. Förlorarna, herr talman, var miljövännerna, älvräddarna och de berörda kommunmedborgarna. Statsrådet Görel Thurdin, Centern, Folkpartiet och kds vek sig totalt och kapitulerade förbehållslöst inför ultimativa krav från Moderaterna och kapitalets företrädare.

Fru statsråd! Varför tillmötesgå starka snäva kapitalintressen framför oersättliga naturvärden som är av stort intresse för det rörliga friluftslivet? Varför kompromissa bort dessa värden när partierna så storstilat och engagerat i tidigare sammanhang deklarerat sin inställning och vitsordat natur- och miljöintressenas stora och ytterst betydelsefulla värde?

I den borgerliga regeringsförklaringen hänvisade man till att regeringen avsåg att lägga fram en proposition. Tiden gick och ingenting hände. Tydligt sett det hårt inne att lägga fram en proposition. Frågor ställdes i riksdagen av enskilda otåliga riksdagsledamöter som tillhörde regeringskretsen om och när propositionen skulle läggas fram. Efter sju sorger och åtta bedrövelser kom så äntligen regeringens proposition. Resultatet blev, enligt vår uppfattning, en dålig kompromiss. Man kan gott säga att regeringen inte nådde fram. Den maträtt som Siw Persson trodde att hon skulle bli serverad från statsrådets sida kom aldrig. Siw Persson har i debatten sagt att "vi inom Folkpartiet liberalerna har länge hävdat att älvutbyggnadsepoken är slut".

Hur känns det, Siw Persson, att stå sig bakom detta? Jag förutsätter att Siw Persson följer riksdagsmajoriteten i den slutliga voteringen. "Det bidde en tumme av en vante." Siw Perssons ärliga propåer vägde lätt när regeringen senare fattade sitt definitiva beslut. Nu har Siw Persson chansen att stödja sina båda partikamrater Sigge Godin och Lennart Fremling.

Jag tog mig friheten att strax före denna debatt ögna igenom några tidigare debatter. Vad fann jag då? Herr talman! Det är mycket intressant läsning att i efterhand ta del av kammarens protokoll och vad som har sagts under senare år i debatten om NRL.

Siw Persson har ofta fört Folkpartiets talan. Den 11 december 1989 sade hon att det nu skulle vara slut på betongpolitiken. Ammerån skall räddas och de få älvar som fanns kvar med rinnande vatten skulle få leva vidare.

Den 25 april 1990 sade Siw Persson att Folkpartiet liberalerna än en gång ville ta tillfället i akt att hävda Folkpartiets krav om att älvutbyggnadsepoken skulle vara slut.

Den 4 juni 1991 sade hon att Folkpartiet liberalerna i många år har kämpat för att rädda de få rinnande vatten och vattendrag som finns i vårt land.

Herr talman! Liknande uttalanden som görs från kammarens talarstol för-

pliktar. Jag är inte ute efter att anklaga någon för uppenbart svek. Men det hade varit befriande om Folkpartiets goda målsättning hade hållit hela vägen ut. Nu blev det inte så. Nu sitter ni i högerbåset. Lojalt följer ni Moderaterna på deras väg för att skövla oersättliga naturintressen. Centern, Folkpartiet och kds har också hamnat i högerburen. Ni är på väg att glömma och frångå tidigare givna utfästelser och propåer och därmed svika miljövännerna i deras kamp.

Löftena kunna ej svikas – som det heter i den religiösa texten.

Jag skulle vilja att Birger Andersson och andra grunnar litet extra på melodin, innebörden i den religiösa texten och sången.

I dag har ni chansen att rösta för ett bevarande av en sex mil lång forsande älvsträcka. Varför, statsrådet, denna kovändning? Varför offrar ni Gideälven?

Nu vill man i elfte timmen kasta in handduken, och man gör en trevare i syfte att rädda vad som räddas kan. Nu vill man att frågan skall utredas.

Vi tycker att det inte finns mer att utreda. Gideälven bör räddas.

Med denna motivering yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservation 1.

I reservation 2 av Ny demokrati vill man gå något längre. Jag yrkar avslag på reservation 2.

Herr talman! Till sist några ord om vårt särskilda yttrande på s. 17 i betänkandet. Yttrandet berör förslaget till nambyte på de fyra största outbyggda och fredade älvarna.

Debatten om de fyra största outbyggda älvarna – Torneälven, Kalixälven, Piteälven och Vindelälven – handlar inte längre om huruvida de skall byggas ut eller inte. Den handlar om vilken benämning, vilket namn, älvarna skall ha. Statsrådet föreslår att de s.k. huvudälvarna i fortsättningen skall benämnas nationalälvar. Förslaget är förvånansvärt och från konstitutionell synpunkt tveksamt. Vi från Socialdemokraterna anser att det är mer eller mindre en petitesse att kalla älvarna nationalälvar.

Förslaget är enbart en förändring till namnet – observera detta, herr talman – och helt utan övrigt förpliktigande, och därför mer eller mindre gagnslöst.

Vi anser det närmast pinsamt att statsrådet och regeringen lägger fram förslag utan att närmare ha redovisat någon som helst bakomliggande saklig grund eller någon reell innebörd i lagförslaget. Vi uttalar den förhoppningen att riksdagen i framtiden slipper liknande lagförslag.

Land skall med lag byggas, men inte med propositioner bestående av tomma ord, fraser och utfästelser. Lagförslag är lagförslag, och propositioner bör och skall rimligen innehålla relevans och substans, vilken regering det än är som lägger fram lagförslaget inför Sveriges riksdag.

Herr talman! När det gäller namnet nationalälvar kvarstår vår principiella uppfattning. Vi har med stor tvekan till sist accepterat namnändringen och i slutomgången avstått från att reservera oss i denna del. Vårt särskilda yttrande visar vår alltjämt kvarstående mycket skeptiska inställning till benämningen nationalälvar.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess

helhet och avslag på reservationerna 1 och 2, vilka finns fogade till betänkande BoU7.

Anf. 124 BIRGER ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag börjar med det som Magnus Persson sist talade om, nämligen frågan om nationalälvar. Det är riktigt att det inte finns någon principiell skillnad. Men det har ett högt symbolvärde att dessa fyra älvar får beteckningen nationalälvar.

Jag vill citera vad som står i en motion där motionärerna redan har uppmärksammat detta. Det är motion Bo23 av Jan Jennehag och Hans Andersson. De skriver där: "Vänsterpartiet hoppas nu också att kampen för att rädda de fyra sista helt orörda älvarna i Sverige är över och har lyckats i och med att regeringen anser att de från och med nu ska betecknas som Sveriges nationalälvar."

Jag tycker att det är ett ovanligt gnälligt särskilt yttrande från Socialdemokraterna i den här frågan.

Även Gideälven skall nämnas i detta sammanhang. Jag överlåter det allra mesta till statsrådet Görel Thurdin, som är från dessa trakter. Även jag har släkttkontakter där uppe, och jag är ganska ofta där. Statsrådet kommer att närmare behandla frågan.

Jag vill i sammanhanget nämna att det finns flera socialdemokratiska motioner. Magnus Persson gjorde en ovanligt ensidig framställning – även för att komma från Magnus Persson. Här finns bl.a. en motion där man helt yrkar avslag på propositionen. De socialdemokratiska motionärerna vill över huvud taget inte föra in några nya älvsträckor eller vattenområden i naturresurslagen.

Det finns också en motion som helt sammanfaller med regeringspartiernas reservation.

Jag skall citera direkt ur den socialdemokratiska motionen, som är författad av Berndt Ekholm, ordförande i Broderskapsrörelsen: "Mot bakgrund av att det är nödvändigt att öka kunskaperna om bevarandevärdena i outbyggda vattendrag avser föredraganden – statsrådet Thurdin – att ta initiativ till fortsatt inventering av vattenområden och älvsträckor.

Enligt min mening bör i en sådan inventering också ingå Gideälven och den del av Österdalälven som nämnts ovan. Jag anser att beträffande dessa ytterligare kunskap bör inhämtas så att en bedömning grundad på en ökad kunskap framöver kan göras huruvida de skall skyddas enligt NRL.

Sammanfattningsvis anser jag alltså att ytterligare överväganden bör göras innan beslut fattas om älvsträckan vid Brunnsberg i Österdalälven. Det samma gäller beträffande Gideälven. Riksdagen bör genom ett tillkännagivande i frågan försäkra sig om att älvsträckan kommer att omfattas av den aviserade inventeringen."

Det är helt och hållet vad vi säger från regeringspartiernas sida. Vi har alltså hamnat i gott sällskap, i detta fall i Berndt Ekholms sällskap. Det kanske är dags för Magnus Persson att föra en debatt med de debattörer som över huvud taget inte vill ta in någonting nytt alls i naturresurslagen.

Anf. 125 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Herr talman! I en debatt i kammaren den 25 april 1990 sade Birger Andersson att en namnändring skulle ge ökad tyngd. Det gällde alltså det symboliska att älvarna skulle benämnas nationalälvar. Vi har efterfrågat den ökade tyngden. Vi menar att det inte finns någon substans bakom förslaget. Därför anser vi att det är litet övermaga att komma med ett sådant förslag.

Birger Andersson berör sedan några övriga s-motioner. Nu är inte Berndt Ekholm närvarande i kammaren. Men jag tror inte att Berndt Ekholm har någon avvikande mening, och att han inte är nöjd med att vi från socialdemokraternas sida går längre och för all framtid fredar Gideälven. Det skulle förvåna mig om han har en avvikande mening.

Det socialdemokratiska partiet är som bekant ett stort parti. Det finns många enskilda motionärer som ser på dessa frågor från skilda håll. Utskottsmajoriteten har stannat för den socialdemokratiska riksdagsgruppens beslut. Vårt förslag är oåterkalleligt när det gäller Gideälven.

Anf. 126 BIRGER ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag ville bredda diskussionen. I Magnus Perssons inledningsanförande nämnde han enbart Elvy Söderströms motion. Men det finns alltså andra socialdemokratiska motioner som går i annan riktning. Det jag läste upp från Berndt Ekholms motion var ett direkt citat, och det tror jag att Magnus Persson faktiskt får godkänna. Citatet visade att Berndt Ekholm i detta fall går helt och hållet på samma linje som regeringen.

Anf. 127 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är fantastiskt att höra Magnus Perssons bröstitoner. De är mycket yvigare nu i opposition än när Magnus Persson tillhörde regeringsunderlaget. Då gjorde han en tam figur.

Det är ingen konst att komma överens om att rädda Gideälven. Det slutgiltiga beslutet fattas ju inte här i riksdagen. Det fattas när ärendet prövas av regeringen, eftersom ärendet om Gideälven är anhängiggjort för prövning enligt vattenlagen. Det var väl det enda som ni kunde komma överens om inom Socialdemokraterna.

När nu Magnus Persson har blivit en sådan älvräddare, varför då inte satsa på Brunnsberg eller någon annan sträcka? Faktum är att prövningen av Gideälven redan är anhängiggjord vid Vattendomstolen. Det sista ordet ligger inte hos oss, utan det är regeringen som fattar beslutet. Det var därför som ni inom Socialdemokraterna – som tidigare alltid har varit så oerhört negativa till att bevara älvsträckor – kunde komma överens om detta.

Låt mig till sist säga till Magnus Persson att det är ganska fantastiskt att höra en kollega tala om för en annan hur den personen skall rösta. Jag förbehåller mig som vanligt rätten att själv bestämma hur jag skall rösta i en omröstning.

Anf. 128 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag gav bara Siw Persson ett gott råd. Siw Persson har som enskild ledamot i kammaren full rätt att rösta som hon vill. Men å andra

sidan finns en viss förpliktelse om man i tidigare debatter visat framfötterna och sagt att det nu är slut med betongpolitiken.

När Siw Persson har anklagat mig och Socialdemokraterna för att föra en politik där vi inte har räddat tillräckligt med vattenområden och kontroversiella älvsträckor, är det inte så lätt som att i dag plötsligt bara byta fot, som Siw Persson gör.

Herr talman! Vi litar inte på regeringen. Vi tror inte att Görel Thurdin har en tillräcklig tyngd i regeringen för att motstå de mäktiga intressen som representeras inte minst av de moderata statsråden. Därför är det en himmelsvid skillnad, Siw Persson, mellan vårt förslag och det förslag som Siw Persson och andra försöker krypa ur bakvägen.

Herr talman! Vi litar inte på regeringen. Det finns en klar skiljelinje mellan reservanterna och den majoritet som inom kort förhoppningsvis kommer att rädda Gideälvens vackra forsande strömmar i statsrådets egen valkrets.

Anf. 129 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! Magnus Persson menar att det skall vara slut med betongpolitiken. Låt mig jämföra vad den här regeringen har åstadkommit på ett och ett halvt år med vad den tidigare regeringen har åstadkommit under ett stort antal år.

Här ligger en proposition där 13 vattendrag eller älvsträckor undantas och de tre övriga undantas eller skickas tillbaka till regeringen för ytterligare utredning, vilket i praktiken innebär en död hand för eventuella intressen för en vattenkraftsutbyggnad. Vad har då Magnus Persson och hans fantastiska kolleger gjort tidigare på detta område? De har åstadkommit ett antal propositioner som gäller vattenkraftsutbyggnad. Det är dagens sanning, Magnus Persson.

Anf. 130 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror att Siw Persson inte riktigt har ställt om sig från den tidigare oppositionsrollen, där hon kunde åka land och rike kring och beskylla oss för att vara betongpolitiker och för att offra älvar.

Det har varit en livlig debatt om de här frågorna – det vill jag säga, herr talman. Det gäller många kontroversiella älvsträckor. Siw Persson har tidigare varit en av de pådrivande. Därför beklagar jag att Siw Persson nu inte klart deklarerar hur hon kommer att rösta.

Birger Andersson sade tidigare att i regeringsförklaringen uttalade man att miljön har en central roll och att älvar skall sparas. Då kan vi titta på reservationerna. Sträckan i Gideälven är sex mil lång. Här har utredningsmannen gjort ett bra jobb. Vi tycker att den är av så stor vikt att det finns all anledning att vi sparar en forsande älvsträcka. Örnsköldsviks kommun har sagt att vi inte skall röra Gideälven, och det står samtliga partier i kommunen bakom, även Folkpartiet liberalerna.

Då måste jag ställa en fråga till mina vänner här i kammaren från de andra partierna: Varför inte lyssna till folket uppe i dalen? Varför inte lyssna till era partivänner i Örnsköldsviks kommun som bor på orten? Lyssna på rörelsen i framtiden, Siw Persson och andra! Då går det lättare att regera.

Herr talman! Det var ju för väl att jag var här. Det måste kännas skönt för Magnus Persson att äntligen få släppa loss all den ackumulerade känslostorm som måste ha funnits i hans bröst under hela 80-talet. Det har låtit som en vild brusande fors som har varit uppdämd under en längre tid och där dammarna har brustit. Jag tar tacksamt emot alla skäl för att vara rädd om våra älvar.

Herr talman! När regeringens proposition lades fram sade jag att det var något unikt att en svensk regering på eget initiativ föreslog att 13 älvar och älvsträckor skall skyddas mot framtida vattenkraftsutbyggnad. Med Socialdemokraterna i opposition var jag inte ett dugg orolig för att propositionen inte skulle gå igenom, och jag hade ju rätt. Hade däremot Socialdemokraterna suttit i regeringen hade inte detta förslag lagts fram.

Jag konstaterar också att Socialdemokraterna med Ny demokratis hjälp även har tagit in Gideälven i naturresurslagen. Det är alldeles riktigt att jag bor där uppe. Jag känner mycket väl till hur det förhåller sig med Gideälven. Magnus Persson beskrev Gideälven som om den var fullständigt orörd och fortfarande brusade fram i sina vilda forsar. Men jag har under socialdemokratisk tid också sett hur forsar i den älven har strypts.

Det är inte så att vi på något sätt har offrat Gideälven. Regeringen måste ta sitt förvaltningsrättsliga ansvar och se till att vi följer de lagar som vi stiftar. Jag tyckte att Magnus Persson var inne på det området alldeles nyss. Det är väl ändå ganska ovanligt att man griper in i pågående ärenden. Det har väl hänt någon enstaka gång förut, men det är rätt ovanligt.

Jag kan föreställa mig att Magnus Persson inte känner så där väldigt stort förtroende för regeringen. Han är väl vis från tiden med sin gamla socialdemokratiska regering och när den regeringen fattade beslut i dessa frågor. Vi får väl se. Den här regeringen har ju sagt att vi skall pröva tillåtligheten av det här projektet i regeringen. Vi avvaktar nu Vattendomstolens utslag.

Jag har sett att det står i betänkandet, som också Magnus Persson har ställt sig bakom, att man skall avvakta Vattendomstolens utslag. Det står också att om Vattendomstolen inte går emot projektet gäller inte det som Magnus Persson tillsammans med Ny demokrati har velat skall gälla just nu.

Jag har också i propositionen och i mitt förslag – det har regeringen också ställt sig bakom – visat på viljan att utreda ytterligare och även ta med de diskuterade projekten som nu i propositionen inte lyfts in i naturresurslagen. Om vi skall gå vidare med utredandet får vi kanske också använda en annan metodik än att titta på älvsträckor och älvar. De är faktiskt som regel utredda tidigare. Den utredningsman som gjorde promemorian för departementets räkning utgick från mycket av gammalt utredningsmaterial.

När vi sedan skall utveckla detta kommer vi in på mindre vattendrag. Då måste vi kanske titta på litet andra aspekter när det gäller skyddsvärde eller inte. Jan Jennehag sade att det i propositionen inte handlar särskilt mycket om vattenkraft som är möjlig att utvinna. Men för den skull finns det stora intressen av att ha möjligheten kvar att exploatera dessa älvsträckor.

När det gäller mindre vattendrag finns inte det trycket på samma sätt. Men det kan ju vara så att någonting är skyddsvärt även om inte direkta exploateringsintressen hotar.

Sedan vill jag kommentera det yttrande som Socialdemokraterna har i betänkandet. Där tycker jag som Birger Andersson. Min reaktion är: Surt sade räven om rönnbären. Magnus Persson önskar väl att Socialdemokraterna någon gång hade lyckats lägga fram ett sådant förslag och även ta in detta med nationalälvar. Jag tycker att det finns stor relevans i det uttrycket. Det är inte bara ett ord vilket som helst. Och även om det inte är mer juridiskt bindande i lagen, är det mer moraliskt bindande.

All lagstiftning utgår från värderingar i samhället. Det tycker jag att vi skall komma ihåg, inte minst med tanke på att Socialdemokraterna gång på gång återkommer till utbyggnaden av t.ex. Kalixälven. Det är en älv som är världsunik och en älv som är helt outbyggd och som finns i befolkade områden. Det är den enda i världen som har de förutsättningarna, och därför är den unik.

Nu har ni ställt er bakom detta med nationalälvar. Det skall bli mycket intressant att se om ni försöker leva upp till att inte komma med den sortens förslag i framtiden.

Det är ju ett nationalarv som vi här talar om. Vi kan i detta sammanhang gärna nämna att sådana här älvar skall kallas nationalälvar. De är något som vi lämnar över till framtida generationer och som vi är rädda om. Vi skall visa att vi är stolta över dessa älvar och använda begreppet nationalarv om dem.

Det är litet beklämmande när ni försöker ifrågasätta detta begrepp. Det visar att ni egentligen inte har förstått varför vi vill skydda älvar och varför det är så viktigt att skydda hela älvar. Ni har nu om än motvilligt ställt er bakom detta begrepp. Jag tycker att det är bra att vi har sytt in er i den fällan, så att vi i fortsättningen skall slippa höra några utbyggnadskrav från er. Ni får nu respektera de regler som ryms i naturresurslagen och som är så oerhört viktiga.

Anf. 132 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Herr talman! Statsrådet var tydligen litet förnärmad, eftersom hon började litet våldsamt – men hon slutade sedan rätt bra. Statsrådet sade att hon tacksamt tar emot alla skäl för att rädda älvsträckor. Statsrådet kan då ta del av vårt betänkande och följa det.

Herr talman! Man kan inte som statsrådet rent hypotetiskt säga att vi, om vi hade haft regeringsmakten, aldrig hade lagt fram ett sådant här förslag. Det är alltså en rent hypotetisk tanke. Men ni kan tala om att ni har offrat Gideälven och vikt er för kapitalet. Ni har inte lyssnat till rörelsen. Statsrådet och andra borde ha lyssnat till Örnsköldsviks kommun, där ett enhälligt kommunfullmäktige, en enig kommun, har sagt nej. Man frågar sig: Varför inte lyssna på folket i dalen?

Vi tycker att den nya metodik som statsrådet nämner är bra. Vi tycker att det är bra att man fortsätter med utredningen av dessa vattendrag, oavsett om de är belägna i norr eller i söder. Jag tror att det finns en hel del material att studera.

Herr talman! Sist men inte minst något om nationalälvar. Det gäller här tro och tyckande. Vi tycker att land skall med lag byggas. Land skall inte byggas med luftslott. Jag tycker inte att det finns någon substans i ordet na-

tionalälv. Men vi behöver inte närmare gå in på det. Vi har nu vikt oss och sitter, som statsrådet sade, i fällan. Vi har valt att i ett särskilt yttrande tala om att vi inte tycker om uppläggningsen, men ändå accepterar den, och sådant är läget nu.

Vad sist gäller Kalixälven har vi, herr talman, sagt att de fyra huvudälvarna skall skyddas, och det står vi kvar vid. Statsrådet vet också att det kanske lokalt har funnits någon som tyckt annorlunda. Men vi står fast vid bevarandet och skyddandet av de fyra huvudälvarna. Det är det budskap som vi har gett tidigare och som vi ger i dag. Försök alltså inte att kasta grus i maskineriet på den punkten! På den här punkten är vi överens, och jag tycker att det är bra.

Jag hoppas också att begreppet nationalälv så småningom kan komma att ligga väl i var mans och i varje partis mun, men vi tyckte att det var litet dumt i nuvarande läge. Nu är vi dock överens på den punkten.

Anf. 133 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Det må vara, Magnus Persson, att mitt påstående var hypotetiskt, men det var byggt på mycket stor erfarenhet. Därför vågade jag mig på detta hypotetiska påstående.

Magnus Persson använde vidare ordet förnärmad. Ja, jag blev litet upprörd, eftersom jag har varit här i riksdagen under 80-talet och har lyssnat på debatterna här. Vi hade då en grupp av partier i riksdagen som ständigt slogs för att rädda så många älvar som möjligt. Jag tycker faktiskt inte att den kritik som Magnus Persson för fram är befogad, och jag måste ha rätt att uttrycka den uppfattningen.

Jag vill till sist beträffande Gideälven säga att jag hoppas slippa få höra någon ytterligare gång från Magnus Persson att vi har offrat denna älv. Den är inte offrad utan ingår i ett förvaltningsrättsligt ärende i en vattendomstol, och ni har själva ställt er bakom den åtgärden. Vi beslöt i regeringen i höstas att också vi skulle pröva tillåtligheten av projektet i fråga. Magnus Persson föregriper – tala om hypotetiska påståenden! – hela den rättsliga processen och hävdar att denna älv skulle vara offrad därför att regeringen är tvungen att ta denna förvaltningsrättsliga hänsyn. Jag tycker faktiskt att det är ett övertramp, och jag hoppas att Magnus Persson erkänner det.

Jag vet mycket väl hur det ser ut där hemma. Magnus Persson försöker komma undan från det förhållandet att oerhört vackra forsar försvann i denna älv under Socialdemokraternas regeringstid. I Västernorrlands län, framför allt i Ångermanland, är det mesta utbyggt, och det har skett under socialdemokratisk regeringstid.

Anf. 134 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Herr talman! För att börja där statsrådet slutade tycker vi, precis som statsrådet, att Ångermanland har offrat tillräckligt i form av älvutbyggnader. Det var med anledning därav som vi tyckte att statsrådet, rikt på erfarenheter, som hon själv säger, borde ha följt utredningsmannens förslag i denna del. Hon bör då inte bli så upprörd utan inse att kritiken delvis är befogad.

Vi har under årens lopp haft många debatter om utbyggnad av vattenkraften. Jag tillstår att det är en besvärlig fråga, men vi har kommit ett stycke på

väg. Jag sade tidigare att det inom alla partier tidigare har funnits miljövännar som gjort avvikande uttalanden. Men jag tycker att man på den senaste tiden har tappat en del mark och fysisk kondition, och jag tycker därför att det finns anledning att påminna om tidigare bedrifter och debatter.

Jag hoppas att statsrådet fortsätter med den nya metodiken och återkommer till riksdagen beträffande de tre älvsträckor som vi är överens om att man skall arbeta vidare med. Men Gideälven ligger fast.

Anf. 135 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Det som ni socialdemokrater är minst kända för är omsorg om rättssäkerheten. Jag är därför inte alls förvånad över att Magnus Persson driver debatten på det sätt som sker i dag. Den nuvarande regeringen har emellertid tagit hänsyn till att ärendet om Gideälven är föremål för en rättslig process. Men vi har också visat på att vi tycker att detta är ett viktigt ärende, som vi skall ta hand om i regeringen. Efter det att Kammarkollegiet så småningom har yttrat sig kommer vi att ta ställning i ärendet. Detsamma gäller även för andra älvar som finns med i detta utredningsperspektiv.

För att inte sluta med någonting negativt vill jag till sist säga att jag ändå är mycket nöjd med att få igenom detta beslut i riksdagen. Jag tycker att det visar att det även när Socialdemokraterna sitter i opposition är möjligt att få gehör i sådana här viktiga frågor. Jag tycker att det bådär gott för den framtida handläggningen av kommande förslag från oss.

Anf. 136 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av att man i detta betänkande berör Gideälven, som har varit föremål för debatt under hela behandlingen av detta ärende i dag.

Som framgått av debatten har regeringen genom statsrådet Thurdin i propositionen föreslagit att denna älv inte skall behandlas nu och att den inte nu skall skyddas enligt 3 kap. 6 § NRL. Motivet för detta är att den är under prövning i vattendomstol.

Jag vill hävda med hänvisning till bostadsutskottets betänkande att man i riksdagen visst kan behandla frågan om huruvida älven skall skyddas från utbyggnad eller inte. I betänkandet anförts "att det i hög grad måste anses motiverat att pröva frågan om huruvida den outbyggda sträckan av Gideälven bör undantas från utbyggnad".

Statsrådet har också under debatten talat om för kammaren att frågan senare kommer att bli föremål för behandling av regeringen. Den är nu föremål för behandling i Vattendomstolen, och Vattendomstolen kommer att hänskjuta frågan till regeringen för slutligt avgörande. Då är det bra, tycker jag, att regeringen har riksdagens beslut i ryggen. Beslutet ser ut att bli att vi skall skydda Gideälven enligt 3 kap. 6 § NRL.

Jag vill också i detta sammanhang ta upp en annan älv som tidigare behandlats här i kammaren. Det är Strängsforsen i Klarälven. Kammaren behandlade frågan om huruvida denna skulle skyddas enligt NRL på precis samma sätt som vi i dag diskuterar Gideälven. Då var statsrådet ledamot av riksdagen och hade inte några reservationer mot att riksdagen fattade det beslutet. Jag tycker att det är bra att man inte reserverar sig mot det, och

därför anser jag som sagt att man även när det gäller Gideälven kan fatta detta beslut.

Beslutet blir en tydlig signal till regeringen när man slutligen skall ta ställning i frågan.

Statsrådet sade i debatten att Gideälven inte alls är orörd. Ja, delar av Gideälven är utbyggd. Den del som nu återstår är tillsammans med Moälven de enda orörda delarna av skogsälvarna i Ångermanland och Västerbotten. Det är just därför vi vill skydda den från utbyggnad.

Jag vill också upplysa riksdagen om att statsrådet var ledamot av kommunfullmäktige i Örnsköldsvik när frågan om utbyggnad av den del som nu är utbyggd behandlades. Hon hade ingen annan uppfattning än fullmäktige i övrigt.

Det som är intressant och spännande med Örnsköldsviks kommuns hantering av dessa frågor är att det hela tiden har rått politisk enighet om vilka delar av våra vattendrag som skall byggas ut.

Jag vill i likhet med Magnus Persson understryka att det är ett enigt kommunfullmäktige som har yttrat sig om detta. Samma uppfattning har framförts av Länsstyrelsen i Västerbottens län, av Naturvårdsverket och många andra.

Varför är vi då så måna om att älven skall räddas? Gideälven representerar två riksintressen. Vi väger samman de kvaliteter som Gideälven har och kommer fram till den ståndpunkten att vi vill rädda den. I älven kan vi hitta flodpärlmussla, fina bestånd av harr och många andra fiskarter. Den betyder oerhört mycket för friluftslivet i området.

Siw Persson sade i debatten att vi inte skall behandla frågan därför att den är föremål för behandling i Vattendomstolen. Jag sade det inledningsvis, och jag vill understryka det: Det är bra att regeringen får veta vad riksdagen tycker.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till bostadsutskottets hemställan i detta ärende.

Anf. 137 BIRGER ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill fråga Elvy Söderström om en sak. Jag har tillgång till hennes motion, och i slutet på hemställan där skriver hon att hon vill skydda Gideälven, uppströms Björna. I bostadsutskottets betänkande skriver vi att det gäller älvsträckan mellan Stennäs och Björna.

Har Elvy Söderström lämnat sitt yrkande och anslutit sig till det som står i bostadsutskottets betänkande?

Anf. 138 ELVY SÖDERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Om man känner Gideälven vet man att det är samma sträcka.

Anf. 139 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! I den proposition som ligger till grund för betänkandet föreslås att ytterligare 13 vattenområden och älvsträckor skyddas från vattenkraftsutbyggnad. Man föreslår också att beteckningen på de fyra största outbyggda älvarna i Norrland skall ändras.

Det är svårt att förstå motivet till denna förändring. Jag har stor förståelse för bostadsutskottets funderingar på vad begreppet nationalälv innebär. En älv som finns i detta land måste väl vara en nationalälv?

Statsrådet medger att det är en symbolisk förändring. Någon stor förståelse för denna symboliska förändring torde det inte finnas.

Jag har skrivit en motion med inriktning på att det i en tid då vi står inför stora förändringar av energisystemen är fel att med alla till buds stående medel hindra ytterligare utbyggnad. Jag är helt övertygad om att många i riksdagen torde få förändra sin inställning till vattenkraftsutbyggnad då vi sätter i gång med avveckling av kärnkraften.

Jag är inte den som vill skövla och bygga ut alla älvar, men man borde fundera både en och två gånger innan man lägger en död hand över all utbyggnad. Riksdagen kan väl ändra på de beslut den fattar – speciellt om man fattar beslut som är tokiga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till min motion, vilken behandlas i detta betänkande.

Anf. 140 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag hade inte tänkt att gå upp mer i debatten, men det Leif Marklund har sagt kräver en kommentar.

Att åberopa sysselsättningsskäl för att bygga ut älvar och ta i anspråk stora värden som inte går att återställa i framtiden är en väldigt farlig väg att gå. Vi kommer naturligtvis att få fler lågkonjunkturer. Även om vi nu bygger ut allt vi har här i Sverige kommer vi ändå till en lågkonjunktur då vi står utan möjlighet att bygga ut.

Vi får inte koppla långsiktigt hänsynstagande till miljö och natur till sysselsättningsskäl, för då fattar vi fel beslut.

Jag vill bara kommentera att Leif Marklund hakar upp sig på begreppet nationalälv och säger att alla älvar är nationalälvar. Ja visst, jag håller med om att de befinner sig inom landets gränser. I och med den kommentaren från Leif Marklund anar jag också ringa förståelse för värdet av våra nationalparker och att man använder det begreppet.

Anf. 141 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Jag känner inte igen resonemanget om åberopande av sysselsättningsskäl. Jag vet egentligen inte var statsrådet hämtade det ifrån.

Huvudargumentet i motionen var faktiskt energipolitiska skäl, och det är helt andra skäl än sysselsättningsskäl.

Ett ansvarigt statsråd borde ha en viss förståelse för att samhällsintressena ibland väger över när man ställer dem mot vissa förändringar i naturen. Det här är precis ett sådant tillfälle.

Herr talman! Jag yrkar fortfarande avslag på propositionen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 19 §.)

Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1992/93:BoU12 Rennäringslagstiftningen, stöd till rennäringen m.m. (prop. 1992/93:100 delvis).

Rennäringslagstiftningen, stöd till rennäringen m.m.

Anf. 142 MAX MONTALVO (nyd):

Herr talman! I frågan om mobila slakterier, som jag har tagit upp i motion Bo610, har det skett en tillfredsställande utveckling, att döma av rapporterna. Det är, tycker jag, en väldigt bra grej, som ger mycket positiva effekter. Det är inte så många det gäller, men i dessa dagar är det viktigt att fler kan leva på sin näring.

Därtill kommer möjligheten till export för det lilla företag som har utvecklat den här produkten. Man hoppas kunna utveckla modeller som är lämpliga att sälja till Australien för fårslakt och till Sydamerika för boskapsslakt. Nu är det min förhoppning att vi på sydligare breddgrader skall få tillgång till renkött från de mobila slakterierna, så att vi ser att de fungerar.

Sedan kommer jag till motion Bo608, där jag tar upp äganderätten till marken. Vår inställning i den frågan är att man skall utreda äganderätten ordentligt en gång för alla. Vi tycker att det har väldigt stor betydelse. Det skulle minska spänningarna mellan rennäringssamer, övriga samer och fastboende.

Jag påstår inte, men det kan inte uteslutas, att statsmakten medvetet undviker en utredning om äganderätten. Genom den lagändring som beslutades i december 1992 försvårade man möjligheten till domstolsprövning. Sedan hävdas det från utskottets sida att dessa frågor bör lösas genom domstolsprövning. Nu undrar jag: Var finns logiken i detta?

Utskottet avstyrker min idé om stöd för den rättsliga prövning som Landsförbundet Svenska Samer vill få till stånd. Det låter litet konstigt. Vi i Ny demokrati anser att det är av vikt att stödja denna rättsliga prövning, och därför vill vi ge Landsförbundet Svenska Samer ett rimligt stöd för förande av talan i Genève.

Därmed yrkar jag bifall till min reservation.

Anf. 143 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Vänsterpartiets arbetssituation gör att hur väl vi än vill så innebär det vissa svårigheter för 13 personer att fullt ut delta i 17 utskottsarbete. Det uppstår då situationer som den vi har just nu, att vi inte har någon meningsyttring till det här betänkandet, eftersom vi inte har kunnat följa arbetet i utskottet. Därför yrkar jag bifall till våra motioner 602, yrkandena 1-4, samt 603 och 607, som det redogörs för i betänkandet.

I betänkandets första avsnitt behandlas frågan om ersättning på grund av radioaktivt nedfall. Det beslut som bostadsutskottet föreslår kammaren att fatta innebär att ersättningen till samerna för kött som på grund av för höga cesiumvärden inte är tjänligt som människoföda skall kunna bestämmas av regeringen utan att regeringens beslut föreläggs riksdagen. Har jag tolkat

det rätt, när jag påstår att man nu börjar tumma på det gamla riksdagsbeslutet från 1986 om att samerna skulle hållas skadeslösa för förluster som uppstår till följd av Tjernobylyckan?

Nästa avsnitt handlar om kontot Främjande av rennäringen. I den frågan har fler än Vänsterpartiet skrivit motioner. Det är väl inte konstigt om riksdag och regering drar på sig kritik i frågan om renantal och betesinventeringar, eftersom man sänder signaler åt olika håll. Man påpekar att en betesinventering är nödvändig men avsätter inga pengar till den.

Enkel matematik säger att om man från kontots 11 miljoner tar bort nästan hälften, som är öronmärkta pengar för uppsättande av stängsel mot Norge, skall resten räcka till en rad poster som upplysning och rådgivning – om Montalvo skall få se något renkött i butikerna neröver, behövs det pengar här –, katastrofskadeskydd och samernas trygghetspaket. Samernas trygghetspaket kostar i dag 2,5 miljoner kronor. Det är alltså 4 miljoner kvar till de andra uppräknade utgiftsposterna.

Renantalet är en viktig fråga, inte bara för samerna utan även för andra intressenter i området, och ett fastställt renantal bör i rimlighetens namn bygga på en gjord betesinventering. Att rennärringsfrågorna inte tas på allvar blir med denna nonchalanta hantering av en så viktig fråga tydligare än någonsin.

Utskottets skrivning vad gäller fiskesamerna är ungefär som att säga god dag, yxskaft. Utskottet skriver att regeringen skall återkomma i lämpligt sammanhang, om det visar sig att fiskesamernas rättigheter inte kommer att kunna tillgodoses i rimlig grad. Vad är rimlig grad? Och vad är lämplig tidpunkt?

Det har sedan länge stått klart att det är mycket svårt för fiskesamerna att försörja sig, till följd av tidigare fattade beslut och ingrepp i olika fiskevattnen. Att antalet fiskesamer som slagits ut är väldigt stort, det vet också utskottet. Denna mycket gamla näring och detta inslag i det samiska samhället riskerar att helt utplånas.

Ett tillkännagivande som riksdagen gav regeringen om skogssamernas situation nämns inte av vare sig regeringen eller utskottet. Jag vill bara påminna om det, så att den frågan inte skall glömmas bort framöver.

I fråga om vem som skall ha upplåtelse rätt till jakt och fiske på markerna ovan odlingsgränsen, om det är samerna eller staten, lär inte sista ordet vara sagt. Samerna har sett till att frågan uppmärksamats i olika internationella fora, och eventuella rättegångar förbereds både här i Sverige och i Genève.

Det som har hänt i den frågan efter beslutet den 15 december är att en konsult har anlitats för att utarbeta ett förslag, och sedan skall de berörda länsstyrelserna ena sig om ett gemensamt förslag, som skall vara klart den 1 april. Vad som sedan skall hända med det förslaget vet inte jag, och därför vill jag fråga om utskottets ordförande kan svara på om det kommer att sändas ut på remiss och vilka remissinstanserna i så fall är. Jägarförbundet har redan fått tillfälle att lämna remissvar under hand, men det har inte SSR.

Som skrivs i betänkandet har frågan om samebyarnas rätt att bedriva annan näringsverksamhet än renskötsel tidigare varit föremål för riksdagens bedömning och beslut.

Utskottet skriver att mångfald och valfrihet bör finnas såväl i det samiska

samhället som i andra samhällen. Jag tror att man skriver detta eftersom jag i min motion säger att jag tycker att det skall råda valfrihet och mångfald även i samesamhället. Utskottet skriver vidare att en samhällsordning i första hand måste utvecklas på det sätt och i den takt som invånarna själva önskar. Jag måste därför fråga om det helt har undgått utskottet att samerna själva sedan år tillbaka har framfört just detta krav. Samerna har framfört kravet att de inte skall hindras i utvecklingen av sina näringar genom en påtvingad näringsförbudslag.

Avslutningsvis vill jag påpeka ett direkt fel i det stycke i betänkandet som handlar om mobila slakterier. Det finns inget sådant slakteri i Västerbotten. Det fanns en äldre variant för tio år sedan, men den fungerar inte längre.

Jag tycker också att det är att undanhålla en del av sanningen när utskottet inte anger att det vanliga när det gäller stöd för investeringskostnader är 35 %. Det finns något fall med 50 %.

Som svar på motion 603 om nordiskt samarbete när det gäller uppbyggnaden av en samisk turistnäring svarar utskottet att frågan redan är väckt. Jag efterlyser litet mera entusiasm från utskottet när det gäller framtida investeringsmöjligheter. En litet positivare skrivning hade inte stört.

Anf. 144 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Det är inte särskilt länge sedan riksdagen hade anledning att debattera och fatta beslut om rennäring och samefrågor. Det skedde i denna kammare så sent som i december 1992. Det är alltså bara några få månader sedan. Flera av de frågor som nu tas upp i olika motionsförslag var då föremål för en ordentlig behandling och genomlysning. Därför har utskottsmajoriteten för sin del inte ändrat uppfattning i flera av de frågor som här har tagits upp. Utskottet har kanske därför inte tillräckligt utförligt, enligt någons mening, gått igenom och behandlat de frågor som har nämnts.

Jag kan hålla med Berith Eriksson om att det självfallet hade varit en fördel för utskottets arbete om någon representant för Vänsterpartiet hade varit med vid utskottets behandling av ärendena. Vänsterpartiets stol stod tom. De synpunkter som nu har framkommit skulle möjligen ha kunnat påverka utskottet. Nu kanske det är något sent. Men det ligger till på detta sätt.

De enskilda frågor som Berith Eriksson tog upp har således i huvudsak behandlats redan i beslutet i december. Jag vill försäkra att det inte är tal om att man på något sätt skall förändra eller dra undan någon ersättning för dem som har drabbats av nedfall från Tjernobyl.

Betesinventeringen skall självfallet fortgå. Berith Eriksson säger att det inte finns några pengar anslagna till detta. Det finns en summa pengar varav en del skall användas till betesinventering. Det är en viktig och angelägen fråga.

Frågan om samernas rätt och möjlighet att driva annan näringsverksamhet är föremål för diskussion. Riksdagen har beslutat att inrätta ett sameting. Denna fråga och liknande frågor utgör sådana typiska frågor som skall och bör tas upp av sametinget och föras vidare. Det är ett av skälen till att sametinget skall inrättats. Jag tror därför att vi skall vara litet försiktiga med att från riksdagens sida lägga ut pekpinna när det gäller alltför många detaljer

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

Rennäringslagstiftningen, stöd till rennäringen m.m.

och tala om hur det skall vara. Vi bör nu lugnt avvakta sametingets tillblivelse och de frågor som sametinget kommer att prioritera och vilja ta upp.

När det gäller Max Montalvos reservation var pläderingen inte riktigt liktydig med kravet i motionen. Max Montalvo ansåg att vi en gång för alla borde utreda äganderättsförhållandena. Kravet i motionen gällde dock ett direkt anslag till en organisation, som har tagit på sig uppgiften att föra vissa frågor vidare till Europadomstolen. Riksdagen har ingen möjlighet att gå in på det sättet. Det finns regler och anslag för rättshjälp. Men det är inte möjligt att ge ett speciellt statsbidrag till en organisation som driver vissa frågor. Det får gå den vanliga vägen enligt de regler som redan är fastlagda av riksdagen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 145 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jag tycker inte heller att vi skall ha några nya pekpinnar. Vi skall i stället försöka ta bort litet av de gamla.

Av dessa 11 miljoner finns det kvar ca 4 miljoner när man har räknat bort de öronmärkta pengarna. Dessa pengar skall även räcka till sådant som marknadsföring. Jag vill verkligen veta vad som skall tas bort. Skall hela trygghetspaketet tas bort för samerna? Det skapades först ett trygghetspaket för jordbrukarna. Vanliga löntagare har trygghetspaket genom AMF. I och med premieskatten fick man ta bort ca 15 % från dessa pengar. Man fick t.ex. säga upp försäkringar. Det gällde en försäkring som ger kompensation vid långvarig sjukdom så att man skall kunna sätta in en ersättare. Det gällde också en olycksfallsförsäkring för fritid.

Bertil Danielsson säger att det finns pengar. Det stämmer inte. Det finns inga pengar. Man måste då svara på vilka av de andra uppgifterna som skall tas bort. Man säger att det är viktigt med betesinventering och att den skall utföras, men det finns som sagt inga pengar till detta.

Jag vill också säga några ord om sametinget och frågan om samebyarnas rätt och möjlighet att driva annan verksamhet. Samebyarna har företrätt av SSR, som har framfört detta krav under en rad av år. Kravet har även framförts av Samernas Nationalråd, som har funnits i minst två år. Samtliga sameorganisationer ingår i rådet. Det blir väl inte bättre om man väntar in sametinget. Man får dock hoppas att regering och riksdag tar sig samman och fattar beslut i den här frågan när kravet kommer från sametinget.

Anf. 146 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Berith Eriksson säger att det inte finns några pengar. I det här beslutet kommer riksdagen faktiskt att anslå pengar, bl.a. till betesinventering. Den sifferexercis som Berith Eriksson hänger sig åt känner jag inte igen från utskottsbehandlingen, eftersom de exklusiva kunskaper som Berith Eriksson besitter inte kom till utskottets kännedom. Ingen representant för motionärerna var närvarande.

Det är litet svårt att i kammarbehandlingen avgöra huruvida det är någon substans eller ett politiskt inlägg när dessa siffror nämns. Men vi kan konstatera att utskottet fastställer – i enlighet med vad propositionen innehåller –

att det inte finns någon möjlighet att öka anslaget. Det finns alltså ett lika stort anslag som tidigare; däri ingår betesinventering.

När det gäller frågan om ett sameting måste vi väl ändå övergripande hålla med om att det är utomordentligt viktigt och värdefullt att det skapas ett sameting som skall ta till vara just de intressen som samerna har. Jag tror att vi med trygghet kan överlämna åt sametinget att avgöra vad som är viktigast. Jag tror att det är bättre att man förlitar sig på sametingets överväganden än på riksdagens i dessa specifika fall.

Anf. 147 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Det är fullkomligt häpnadsväckande att utskottets ordförande inte känner till ärendet bättre. Var finns de pengarna? Betesinventering har tidigare inte ingått i det här kontot. Det som har hänt är ju att man till de 4 513 000 kronor man tidigare hade lägger ytterligare 600 000 kronor i öronmärkta pengar för att upprätta renstängsel mot Norge. Det finns väl inga nya pengar förda hit?

Anf. 148 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Om Berith Eriksson är lika väl förtrogen med anslagsfrågorna som när det gäller vem som är ordförande i bostadsutskottet kanske man inte skall fästa alltför stor tilltro till hennes uppgifter.

Anf. 149 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Herr talman! Bertil Danielsson sade att jag hade talat om fel saker. Jag refererade till hela skeendet, men slutade med att tala om det rimliga stöd som jag nämnde i motionen.

Nu har jag fått reda på att det inte går att ordna något sådant stöd. Problemet kvarstår ju ändå. Ni försvårar möjligheten att gå till domstol samtidigt som ni förordar detsamma. Det går inte ihop. Är det verkligen er mening att det skall vara så?

Anf. 150 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Om det inte finns skäl att försvåra, eller föreligger hinder som inte jag känner till, är det naturligtvis fel. Jag kan inte ge besked om huruvida det verkligen är på det sättet. Alla skall ha rätt att få sin sak prövad i domstol. Därom kan vi vara ense. Jag gläder mig åt att Max Montalvo nu inser att riksdagen har svårt att ge speciellt bidrag till en organisation för den här typen av frågor.

I alla de ärenden som tas upp till avgörande i domstol skall man naturligtvis lägga stor vikt vid att rättvisa skipas och att rätt råder.

Anf. 151 MAX MONTALVO (nyd) replik:

Herr talman! Bertil Danielsson förstår säkert också att man inte skulle bege sig ända till Genève för att föra talan om det gick lätt att göra det i Sverige. En försvåring har tydligen inträtt.

Anf. 152 JOHN ANDERSSON (-):

Herr talman! Jag vill helt kort kommentera ett par frågor i detta betänkande. Det var många människor som bor ovanför den s.k. odlingsgränsen

i Norrlands inland som noterade att den tillträdande regeringen 1991 skulle utreda ett förstärkt skydd för äganderätten. Äntligen, tänkte många, kommer våra frågor att få ett svar. Om det anses angeläget att förstärka skyddet för det ägande som redan i dag, genom klara gränser och övriga handlingar, har sin äganderätt ostridig, vad borde då inte göras för dem som av olika anledningar inte har eller anser sig ha detta?

I Norrlands inland – ovanför odlingsgränsen – anses oklarheter råda både vad gäller omfattningen av det privata ägandet av skogs- och jordbruksfastigheter och vilka villkor som i övrigt är de riktiga.

Bl.a. när det gäller avvittringen i dessa områden anses från ortsbefolkningens sida att fel har begåtts och att därför mark, som rätteligen skall ägas av de olika privata fastigheterna, i stället har blivit kronoöverloppsmark.

Den här frågan har tidigare behandlats av utskott och riksdag, mig veterligt med det enda resultatet att Justitiedepartementet gav ut en informations-skrift.

Det är inte skrifter som befolkningen i dessa områden vill ha. De vill ha en ordentlig utredning om de förhållanden som de anser vara oklara. De anser sig heller inte vara skyldiga att väcka processer och föra talan inför domstol, av den enkla anledningen att det inte är fastighetsägarna som har skuld till om oklarheter råder. Det handlar ändå om de två nordligaste länens lappmarker. Om fel begåtts är det ju statliga myndigheter som har varit felande. Då borde självfallet staten reda ut det hela. Åtminstone är det ju ett rimligt krav att staten utreder frågan.

Jag tycker att det är helt otroligt att man utreder ett förstärkt skydd för äganderätten utan att de människor kommer i fråga som på olika sätt anser sig inte ha fått sin rättmätiga egendom.

Jag vill också beröra frågan om ersättning för det radioaktiva nedfallet från Tjernobyloylyckan. Jag är ganska bekant med de frågeställningarna eftersom jag var med om att förhandla fram de ersättningar som, åtminstone den första tiden, betalades ut via länsstyrelserna. I näringsutskottet bytte jag ut ett renkonto mot möjligheten för alla andra människor i de här trakterna att få ersättning, t.ex. fiskare, jägare, bärplockare osv. Första året fick också älgjägare ersättning för älgar som fick kasseras på grund av höga värden. Efter det året blev tydligen älgjägarna immuna mot cesiumet: gränsvärdet höjdes och ersättningen försvann.

Oavsett vilken åsikt man har i fråga om ersättning borde det vara ett rimligt krav att staten står för analyskostnaderna. Jag har tidigare motionerat om detta. Nu finns det andra som har gjort det. Jag har sagt det tidigare; jag kan upprepa det.

Det radioaktiva nedfallet föll över bygder där människor alltid har hämtat vilt, fisk och bär från skogen. För många har detta varit av stor betydelse för hushållet. Det radioaktiva nedfallet blev ett mycket hårt slag för dessa människor. Om någon nu vill ta reda på hur radioaktivt smittat köttet eller fisken är måste han eller hon själv bekosta detta.

Jag vet inte om man skall skrattra eller gråta, men från utskottet motiverar man ett avslag på sådana åtgärder med att hänvisa till det statsfinansiella läget.

Herr talman! Det torde vara behövt att återkomma till riksdagen i båda dessa frågor.

Prot. 1992/93:82
24 mars 1993

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 19 §.)

18 § Bidrag till fonden för fukt- och mögelskador samt till åtgärder mot radon i bostäder

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1992/93:BoU13 Bidrag till fonden för fukt- och mögelskador samt till åtgärder mot radon i bostäder (prop. 1992/93:100 delvis).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 19 §.)

19 § Anslag till Lantmäteriverket och Centralnämnden för fastighetsdata m.m.

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1992/93:BoU14 Anslag till Lantmäteriverket och Centralnämnden för fastighetsdata m.m. (prop. 1992/93:100 delvis).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Företogs till avgörande socialförsäkringsutskottets betänkande 1992/93:SfU13, trafikutskottets betänkanden 1992/93:TU20 och TU38, skatteutskottets betänkande 1992/93:SkU23, utrikesutskottets betänkande 1992/93:UU23, näringsutskottets betänkande 1992/93:NU22 samt bostadsutskottets betänkanden 1992/93:BoU7, BoU12, BoU13 och BoU14.

Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU13

Mom. 2 (en uppläggningsavgift för studielån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Berith Eriksson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (förtroendemannainflytande i studiestödsfrågor)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 137 för reservation 1 av Doris Håvik m.fl.

Mom. 8 och 9 (den tid för vilken studiebidrag och extra tillägg utbetalas och anslag till Studiehjälp m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 136 för reservation 3 av Doris Håvik m.fl.

Mom. 13 (anslag till Studiemedel m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 136 för reservation 4 av Doris Håvik m.fl.

Mom. 14 (utformningen av ett framtida studiefinansieringssystem)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 137 för reservation 5 av Doris Håvik m.fl.

Mom. 18 (kollektiva ansökningar)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 137 för reservation 7 av Doris Håvik m.fl.

Mom. 19 (försök med ändrade regler för särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 137 för reservation 8 av Doris Håvik m.fl.

Mom. 20 (64-årsgränsen för korttidsstudiestöd och internatbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 14 för meningsyttringen av Berith Eriksson i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 21 (anslag till Vuxenstudiestöd m.m.)

Först biträdde reservation 9 av Doris Håvik m.fl. med 141 röster mot 12 för meningsyttringen av Berith Eriksson i motsvarande del. 152 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 171 röster mot 135 för reservation 9 av Doris Håvik m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 22 (utformningen av ett framtida vuxenstudiestöd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Doris Håvik m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande TU20

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande TU38

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU23

Mom. 1 (anslaget)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 137 för reservation 1 av Lars Hedfors m.fl.

Mom. 2 (ytterligare medel för viss utbildning, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 23 för reservation 2 av Peter Kling.

Prot. 1992/93:82

24 mars 1993

Mom. 3 (elektroniskt uppgiftslämnande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Hedfors m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (tullverkets befogenheter i ett EG-perspektiv, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 175 röster mot 132 för reservation 4 av Lars Hedfors m.fl.

Mom. 5 (lokala verksamheter)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 25 för reservation 5 av Peter Kling. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 6 (resandeförseln)

Reservation 6 av Lars Hedfors m.fl. bifölls med 159 röster mot 147 för utskottets hemställan.

Utrikesutskottets betänkande UU23

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU22

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU7

Mom. 1 (avslag på propositionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Bo26 av Leif Marklund m.fl. – bifölls genom uppresning.

Mom. 2 (ändring av 3 kap. 6 § NRL samt ytterligare överväganden)

Först biträdde reservation 1 av Agne Hansson m.fl. med 141 röster mot 30 för reservation 2 av Dan Eriksson i Stockholm. 132 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls reservation 1 av Agne Hansson m.fl. med 145 röster mot 144 för utskottets hemställan. 16 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3–14

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU12

Mom. 4 (anslag till främjande av rennäringen)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 12 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Bo607 av Berith Eriksson m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (fiskesamernas rättigheter)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 12 för motion Bo602 av Berith Eriksson och Elisabeth Persson i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (samebyns verksamhetsområde och upplåtelse av jakt och fiske)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 11 för motion Bo602 av Berith Eriksson och Elisabeth Persson i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (mångfald och valfrihet i samesamhället)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 12 för motion Bo602 av Berith Eriksson och Elisabeth Persson i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 (insatser för att främja uppbyggnad av samisk turistnäring)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 10 för motion Bo603 av Berith Eriksson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 13 (statligt stöd till vissa processkostnader)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 22 för reservationen av Max Montalvo.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU13

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU14

Utskottets hemställan bifölls.

20 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositionerna

1992/93:187 Individuellt pensionssparande

1992/93:249 Godkännande av avtal mellan Sverige och Europeiska ekonomiska gemenskapen om provisorisk tillämpning av bilateral jordbruksöverenskommelse

Motionerna

med anledning av prop. 1992/93:160 Husläkare m.m.

1992/93:So33 av Carl Olov Persson (kds)

1992/93:So34 av Ingvar Carlsson m.fl. (s)

1992/93:So35 av Anita Jönsson m.fl. (s)

1992/93:So36 av Gudrun Schyman m.fl. (v)

1992/93:So37 av Lars Biörck (m)
1992/93:So38 av Ian Wachtmeister m.fl. (nyd)
1992/93:So39 av Gullan Lindblad m.fl. (m,fp,c,kds)
1992/93:So40 av Gullan Lindblad m.fl. (m,s,c,kds)
1992/93:So41 av Göran Åstrand och Göran Lindblad (m)
1992/93:So42 av Sylvia Lindgren m.fl. (s)
1992/93:So43 av Oskar Lindkvist m.fl. (s)

med anledning av prop. 1992/93:174 Administrationen av bostadsbidragen
till barnfamiljer m.m.

1992/93:Bo43 av Marianne Jönsson (c)
1992/93:Bo44 av Eva Zetterberg m.fl. (v)
1992/93:Bo45 av Kent Carlsson m.fl. (s,nyd,v)
1992/93:Bo46 av Barbro Westerholm (fp)
1992/93:Bo47 av Marianne Carlström och Inga-Britt Johansson (s)
1992/93:Bo48 av Oskar Lindkvist m.fl. (s)

med anledning av prop. 1992/93:176 Investeringar i trafikens infrastruktur
m.m.

1992/93:T32 av Pontus Wiklund (kds)
1992/93:T33 av Anita Persson (s)
1992/93:T34 av Leif Carlson (m)
1992/93:T35 av Stig Bertilsson och Lars Björkman (m)
1992/93:T36 av Georg Andersson m.fl. (s)
1992/93:T37 av Kristina Svensson m.fl. (s)
1992/93:T38 av Maud Ekendahl (m)
1992/93:T39 av Sigrid Bolkéus m.fl. (s)
1992/93:T40 av Sigrid Bolkéus och Widar Andersson (s)
1992/93:T41 av Hans Nyhage (m)
1992/93:T42 av Ian Wachtmeister m.fl. (nyd)
1992/93:T43 av Arne Jansson och Laila Strid-Jansson (nyd)
1992/93:T44 av Axel Andersson m.fl. (s)
1992/93:T45 av Åke Gustavsson (s)
1992/93:T46 av Ulf Melin (m)
1992/93:T47 av Ulf Melin (m)
1992/93:T48 av Peeter Luksep (m)
1992/93:T49 av Ingvar Johnsson m.fl. (s)
1992/93:T50 av Lennart Nilsson m.fl. (s,m,fp,c,v)
1992/93:T51 av Britt Bohlin och Ingvar Johnsson (s)
1992/93:T52 av Sten Östlund m.fl. (s,fp,c)
1992/93:T53 av Leo Persson m.fl. (s)
1992/93:T54 av Per Erik Granström m.fl. (s)
1992/93:T55 av Leo Persson m.fl. (s)
1992/93:T56 av Leo Persson m.fl. (s)
1992/93:T57 av Leo Persson m.fl. (s)
1992/93:T58 av Göran Magnusson m.fl. (s)
1992/93:T59 av Sten-Ove Sundström m.fl. (s)
1992/93:T60 av Stina Gustavsson och Charlotte Branting (c,fp)

1992/93:T61 av Anita Johansson m.fl. (s)
1992/93:T62 av Gudrun Schyman m.fl. (v)
1992/93:T63 av Magnus Persson m.fl. (s)
1992/93:T64 av Alf Egnerfors och Reynoldh Furustrand (s)
1992/93:T65 av Yvonne Sandberg-Fries m.fl. (s)
1992/93:T66 av Yvonne Sandberg-Fries m.fl. (s)
1992/93:T67 av Gunhild Bolander (c)
1992/93:T68 av Gudrun Norberg m.fl. (fp,s,m,kds,v)
1992/93:T69 av Stefan Attefall m.fl. (kds,m,fp,c)
1992/93:T70 av Harald Bergström (kds)
1992/93:T71 av Sven-Gösta Signell m.fl. (s)
1992/93:T72 av Karin Starrin (c)
1992/93:T73 av Elvy Söderström m.fl. (s)
1992/93:T74 av Elvy Söderström m.fl. (s)
1992/93:T75 av Sten Svensson m.fl. (m,fp,kds)
1992/93:T76 av Lena Klevenås m.fl. (s)
1992/93:T77 av Lena Klevenås (s)
1992/93:T78 av Lennart Brunander (c)
1992/93:T79 av Sverre Palm m.fl. (s)
1992/93:T80 av Åke Carnerö (kds)
1992/93:T81 av Åke Carnerö (kds)
1992/93:T82 av Åke Carnerö (kds)
1992/93:T83 av Ulf Björklund (kds)
1992/93:T84 av Leo Persson m.fl. (s)

med anledning av prop. 1992/93:194 Särskilt statsbidrag till kommuner för ytterligare platser i gymnasieskolan för ett tredje gymnasieår

1992/93:Ub155 av Sten Söderberg (-)

1992/93:Ub156 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. (s)

med anledning av skr. 1992/93:204 Avskaffande av handelsförbudet mot Sydafrika, m.m.

1992/93:U16 av Gudrun Schyman m.fl. (v)

1992/93:U17 av Ian Wachtmeister m.fl. (nyd)

21 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställdes

den 22 mars

1992/93:105 av *Lennart Fridén* (m) till utbildningsministern om kulturvårdsforskning vid Göteborgs universitet:

Den forskningspolitiska propositionen är ett framsynt och strategiskt initiativ. Den visar hur vi med stöd av nödvändiga satsningar på kunskapsuppbyggnad kan finna vägar för en utveckling som kan återge Sverige en framträdande roll i samhällsutvecklingen.

Samtidigt som den tekniskt-naturvetenskapliga kunskapsutvecklingen är av central betydelse, är det viktigt att de kulturvetenskapliga dimensionerna ingår i den progressiva forskningspolitiken.

De satsningar inom humaniorafältet som ingår i propositionen är därför ytterst värdefulla. Av särskilt stor betydelse är satsningen på vetenskaplig kompetens inom kulturvården.

Jag har med tillfredsställelse noterat utbildningsministerns ord:

"Vid universitetet i Göteborg har ett betydande arbete lagts ned inom detta område. Det är viktigt att verksamheten kan utvecklas och att forskningen inom området kulturvård får en fastare organisation."

Jag tolkar det som en klart deklarerad ny policy för ett viktigt och snabbt växande kompetensfält. Samtidigt markeras att verksamheten vid Göteborgs universitets institution för kulturvård skall stärkas och stabiliseras.

Enligt min mening är dock inte de följande kommentarerna i propositionen vad avser relationen till Riksantikvarieämbetet helt klara.

1. Är det korrekt att en bestämd andel av satsningen bör ske direkt på grundläggande forskning och forskarutbildning inom det aktuella kunskapsfältet?
2. Är det utbildningsministerns avsikt att forskningsmedel inom den berörda ramen skall gå ograverade – utan omvägar via en sektorsmyndighet – till berört forskningsområde vid Göteborgs universitet?
3. Hur avser utbildningsministern att dessa intentioner vad avser långsiktig kunskapsuppbyggnad för kulturmiljövården skall förverkligas på det praktiska planet?

22 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställdes

den 22 mars

1992/93:480 av Karin Falkmer (m) till utbildningsministern om examensbenämning för utbildning vid Idrottshögskolan:

Den sedan den 1 juli 1992 inrättade självständiga högskolan på idrottens område skall vara en högskola som står för kompetens och kvalitet. I det sammanhanget är det väsentligt vilken form av examina som högskolan ges rätt att utfärda.

För den nya högskolan och för dess elever är det viktigt att Idrottshögskolan ges möjlighet att erbjuda ett sådant utbud av utbildningar att en student inom Idrottshögskolan kan kombinera kurser som ger en kandidatexamen.

Det är också väsentligt att en student skall kunna läsa kurser vid annan högskola i Sverige eller utomlands och läsa sin fördjupningsdel i t.ex. idrott vid Idrottshögskolan. Också i det fallet är det viktigt att kandidatexamen kan utfärdas vid Idrottshögskolan.

Hur avser statsrådet agera för att Idrottshögskolan skall få rätt att utfärda kandidatexamen?

1992/93:481 av *Carl Fredrik Graf* (m) till statsrådet Bo Lundgren om förhandsbesked från skattemyndigheterna:

Frågan om rättssäkerheten i skattesystemet är ständigt aktuell. Ett viktigt inslag är att den skattskyldige skall kunna få veta hur ett visst beteende kommer att påverka vederbörandes skattesituation.

Ett aktuellt fall som nyligen tagits upp i tidningarna gäller musikern Per Gessle, som av RSV har bett att få veta hur hans planerade fastighet skulle behandlas ur skattesynpunkt. Fastigheten är ej uppförd, men enligt tidningarna finns det ritningar och modeller. För en utomstående är det svårt att förstå den ståndpunkt som RSV förefaller ha intagit, nämligen att huset först skall uppföras innan myndigheten kan ta ställning till sakfrågan.

Detta är ett enskilt fall, men det finns liknande där företagare måste ha möjlighet att kunna förutse de skattemässiga konsekvenserna av sitt handlande.

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att det skall vara möjligt att förutse de skattemässiga konsekvenserna av sitt handlande?

1992/93:482 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till kulturministern om reglerna för omnämnande av sponsorer till televisionsprogram:

I det populära programmet Bingo-Lotto i TV 4 (drygt tre miljoner sålda lotter per vecka) är det enligt gällande regler förbjudet att nämna de företag vilkas produkter utgör vinster i programmet. Däremot är det tillåtet att t.ex. i TV 2 i bild och ljud tala om vilka företag som sponsrar dagens match i Sportextra.

Detta är inkonsekvent, och det är begripligt att medborgarna har svårt att inse logiken i gällande lagstiftning.

Är statsrådet beredd att föreslå sådana förändringar av lagstiftningen att reglerna för reklam/sponsring blir begripliga för medborgarna?

den 23 mars

1992/93:483 av *Ingbritt Irhammar* (c) till justitieministern om ersättning till intagna på anstalt:

Brottsligheten i Ryssland och Estland ökar oroväckande. Antalet mord per invånare i dessa länder är högst i världen. Trenden är också att våldsbrotten ökar explosionsartat. Det finns en risk att denna kriminalitet kan spridas till vårt land. Även om antalet dömda ryska medborgare i vårt land har ökat sedan 1990 har vi inte hittills i Sverige i någon större omfattning märkt av denna brottslighet, även om det bedöms som en viss risk att denna brottslighet skall öka ytterligare. Estlands försvarsminister, Hain Rebas, påstår enligt massmedierna ha uttryckt att man i Estland skrattar åt svensk lagstiftning. Skälet är att det i dag är möjligt för utländska medborgare att genom

ett fängelsestraff i Sverige kunna bli "förmögen" på de ersättningar som kan fås. Det är viktigt att motverka, att någon utländsk medborgare skulle vilja söka sig till Sverige i det syftet. Även om det inte kan beläggas att presumtiva brottslingar söker sig till Sverige endast av denna anledning, kan varje enskilt fall i sig verka direkt stötande. Därmed finns också en risk att det allmänna rättsmedvetandet urholkas. Ett sätt kunde vara, att för dem som inte har skatteplikt i vårt land, göra avdrag på ersättningen för utgifter de åsamkar staten.

Mot denna bakgrund vill jag fråga justitieministern:

Ämnar regeringen vidtaga några åtgärder för att ändra nuvarande ersättningsregler i anstalt för att förhindra att Sverige lockar till sig brottslighet från andra länder?

23 § Kammaren åtskildes kl. 18.00.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf. 28 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 66 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 95 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 16 § anf. 123 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

BENGT TÖRNELL

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Onsdagen den 24 mars

1 § Justering av protokoll	1
2 § Förnyad bordläggning	1
3 § Arbetsmarknadspolitik	1
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU11	
Debatt	
Elver Jonsson (fp)	
Ingela Thalén (s)	
Hans Andersson (v)	
Beslut	5
<i>Ärendet återförvisat till utskottet för ytterligare beredning</i>	
Meddelande om samlad votering	5
4 § Vissa frågor om arbetslöshetsförsäkringen	6
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU17	
Debatt	
Hans Andersson (v)	
Harald Bergström (kds)	
Johnny Ahlqvist (s)	
Charlotte Cederschiöld (m)	
Laila Strid-Jansson (nyd)	
Bo Finnkvist (s)	
<i>Beslut fattades efter 9 §</i>	
5 § Arbetslivspolitik	13
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU12	
Debatt	
Kjell Nilsson (s)	
Hans Andersson (v)	
Kent Olsson (m)	
Lennart Rohdin (fp)	
Harald Bergström (kds)	
Talmannen (om debattreglerna)	
<i>Beslut fattades efter 9 §</i>	
6 § Anslag till Arbetsmarknadsdepartementet m.m.	33
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU8	
Debatt	
Charlotte Cederschiöld (m)	
Laila Strid-Jansson (nyd)	
Marianne Andersson (c)	
<i>Beslut fattades efter 9 §</i>	
7 § Statliga arbetsgivarfrågor	37
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU10	
<i>Beslut fattades efter 9 §</i>	

8 § Ett program för reparation, om- och tillbyggnad av bostäder m.m.	38	Prot. 1992/93:82
Bostadsutskottets betänkande BoU10		24 mars 1993
Debatt		
Eva Zetterberg (v)		
Agne Hansson (c)		
Oskar Lindkvist (s)		
Dan Eriksson i Stockholm (nyd)		
<i>Beslut fattades efter 9 §</i>		
9 § Bidrag till viss verksamhet inom det kommunala skolväsendet	51	
Utbildningsutskottets betänkande UbU8		
Debatt		
Jan Björkman (s)		
Stefan Kihlberg (nyd)		
Björn Samuelson (v)		
Ulf Melin (m)		
Beslut	69	
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU17		
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU12		
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU8		
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU10		
Bostadsutskottets betänkande BoU10		
Utbildningsutskottets betänkande UbU8		
Beslut om samlad votering	71	
10 § Studiestöd	71	
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU13		
Debatt		
Lena Öhrsvik (s)		
Berith Eriksson (v)		
Hans Dau (m)		
Sylvia Lindgren (s)		
<i>Beslut fattades efter 19 §</i>		
11 § Omstrukturering av det svenska ägandet i Scandinavian Airlines System, SAS	83	
Trafikutskottets betänkande TU20		
<i>Beslut fattades efter 19 §</i>		
12 § Tidigareläggning av investeringar i trafikens infrastruktur	83	
Trafikutskottets betänkande TU38		
<i>Beslut fattades efter 19 §</i>		
13 § Anslag till Tullverket, m.m.	84	
Skatteutskottets betänkande SkU23		
Debatt		
Sverre Palm (s)		
Peter Kling (nyd)		
Lars Bäckström (v)		
Carl Fredrik Graf (m)		
Karl Gustaf Sjödin (nyd)		
<i>Beslut fattades efter 19 §</i>		

14 § Frihandelsavtal mellan EFTA-staterna och Rumänien, m.m.	94
Utrikesutskottets betänkande UU23	
<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
15 § Kreditupplysningslagen	94
Näringsutskottets betänkande NU22	
<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
16 § Utökat älvskydd	94
Bostadsutskottets betänkande BoU7	
Debatt	
Birger Andersson (c)	
Dan Eriksson i Stockholm (nyd)	
Jan Jennehag (v)	
Magnus Persson (s)	
Siw Persson (fp)	
Statsrådet Görel Thurdin (c)	
Elvy Söderström (s)	
Leif Marklund (s)	
<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
17 § Rennäringslagstiftningen, stöd till rennäringen m.m.	111
Bostadsutskottets betänkande BoU12	
Debatt	
Max Montalvo (nyd)	
Berith Eriksson (v)	
Bertil Danielsson (m)	
John Andersson (-)	
<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
18 § Bidrag till fonden för fukt- och mögelskador samt till åtgärder mot radon i bostäder	117
Bostadsutskottets betänkande BoU13	
<i>Beslut fattades efter 19 §</i>	
19 § Anslag till Lantmäteriverket och Centralnämnden för fastighets- data m.m.	117
Bostadsutskottets betänkande BoU14	
Beslut	117
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU13	
Trafikutskottets betänkande TU20	
Trafikutskottets betänkande TU38	
Skatteutskottets betänkande SkU23	
Utrikesutskottets betänkande UU23	
Näringsutskottets betänkande NU22	
Bostadsutskottets betänkande BoU7	
Bostadsutskottets betänkande BoU12	
Bostadsutskottets betänkande BoU13	
Bostadsutskottets betänkande BoU14	
20 § Bordläggning	120
21 § Anmälan om interpellation	
1992/93:105 av Lennart Fridén (m) om kulturvårdsforskning vid Göteborgs universitet	122

22 § Anmälan om frågor

Prot. 1992/93:82

24 mars 1993

1992/93:480 av Karin Falkmer (m) om examensbenämning för utbildning vid Idrottshögskolan.....	123
1992/93:481 av Carl Fredrik Graf (m) om förhandsbesked från skattemyndigheterna.....	124
1992/93:482 av Sten Andersson i Malmö (m) om reglerna för omnämmande av sponsorer till televisionsprogram.....	124
1992/93:483 av Ingbritt Irhammar (c) om ersättning till intagna på anstalt.....	124

